

ИМЯ
АВБГ
СЛОВО

Îò Èîàíà
Ñâòî ââàíãëèà

È êîâàòì áâøâ â Èâðóñàèè ì
 íà îðàçíèê Ìàñòà,
 ì íîçèíà,
 èàòì äèâäàòà ÷óâññàòà,
 êîèòì Òòè îðàââøâ,
 îîâÿðâàòà
 â Íâîîîîîî è ì.
 Íî Ñàì Èèññ
 íà èì ñâ äîîâðÿâàøâ,
 çàòòòì îîçíàâàøâ àñè÷èè,
 è íÿìàøâ íóæàà
 íÿèèè äà çàñàèèäàðèíòàà
 çà ÷îââèè,
 îîííââ Ñàì çíàâøâ,
 ùì èìà â ÷îââèè.

Глава 2, стихове 23-25

„В началото бе Словото“
Миниатюра от Четвероевангелие
на йеромонах Никодим. (XV в.)

Говори юбилейката г-жа Тодора Топалова.

Снимка Антоанета Сърневска

Една от първите

В зала „Тържествена“ на СВУБИТ на 6 април т.г. се състоя тържество, посветено на дългогодишния директор на Библиотекарския институт г-жа Тодора Топалова. Датата не е избрана случайно. На 6 април 1977 г. институтът се нанася в сградата, в която и сега е СВУБИТ. Г-жа Топалова е човекът, който осъществява това дело и превръща Института в търсено учебно заведение. Освен строител в най-широкия смисъл на думата, тя е член на Постоянния комитет на ИФЛА (1977-1987), носител на орден „Кирил и Методий“ I степен, заслужил деятел на културата.

Доц. д-р Мария Младенова представи плодотворния жизнен и творчески път на 27-годишния директор на Библиотекарския институт, изградил непоклатимата основа, върху която след време е съградено Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии.

Ректорът проф. д-р д.ик.н. Стоян Денчев обяви решението на Академичния съвет 207-ма аудитория да носи името на Тодора Топалова заради нейните заслуги към библиотечното дело, във връзка с 85-годишния ѝ юбилей и 55-годишнината на СВУБИТ (протокол № 10 от 28.11.2005 г.). На г-жа Топалова бяха връчени Почетния знак на Висшето училище, почетна грамота и много цветя.

Нови почетни доктори

В заседанието си на 17 април т.г. Академичният съвет на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии удостои с почетното научно звание „доктор хонорис кауза“ писателя акад. Валери Петров, чл.-кор. скулптора Вежди Рашидов и Стоян Караславов – председател на Българо-австрийското дружество за подкрепа и сътрудничество във Виена.

Акад. Валери Петров е един от най-големите съвременни български писатели - автор на забележителни поеми, стихотворения, приказки за деца и възрастни, драматург, киносценарист и преводач от английски, руски и италиански. Изключително явление в нашия културен живот са неговите преводи на драматургията и сонетите на Уилям Шекспир. Валери Петров се ползва със заслужено признание у нас и в чужбина. Носител е на литературната награда на Министерството на народната просвета (1987), на Голямата награда за литература на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2005). Включен е в почетния списък на Международния съвет за детската книга (1988).

Чл.-кор. Вежди Рашидов е изтъкнат съвременен български скулптор, създал редица уникални творби, познати на ценителите на изкуството в бившия СССР, бившата Чехословакия, Унгария, Португалия, Испания, Италия, Франция, Белгия, Германия, Великобритания, Швейцария, Кувейт, Канада. Вежди Рашидов е носител на най-високото българско отличие - орден „Стара планина“ I степен. Член е на Световната асоциация за изкуство (АИАЛ) към ЮНЕСКО, на Европейската академия на изкуствата в Париж, на Парижкия есенен салон.

Академичният съвет ги удостои с почетното научно звание „доктор хонорис кауза“ на СВУБИТ за техните ярки творчески постижения, за приносите им в развитието на българската култура и за утвърждаване на нейния международен авторитет, за заслугите им към Висшето училище.

Стоян Караславов е един от реализираните се млади българи, направили успешна кариера в чужбина. Завършва Немската езикова гимназия в София и Икономическия университет във Виена, Австрия. Специализира финансов и банков мениджмънт. Работи и заема различни ръководни постове в престижни икономически и финансови институции.

Академичният съвет го удостои с почетното научно звание „доктор хонорис кауза“ за неговите заслуги в развитието на българо-австрийските делови и културни отношения като председател на Българо-австрийско дружество за подкрепа и сътрудничество във Виена.

Честито!

С протокол № 1 от 17 януари 2006 г. Академичният съвет единодушно гласува избирането на доц. д-р Петър Парижков, досегашен ръководител на катедрата „Книга и общество“, за директор на издателство „За буквите - О писменехъ“. С протокол № 2 от 20 февруари 2006 г. Академичният съвет одобри състава на Издателския съвет: доц. д-р Петър Парижков, доц. д-р Иван Белчев, доц. д-р Мария Младенова, доц. д-р Донка Правдомирова, доц. д-р Кристина Денчева, доц. д-р Иван Иванов, доц. д-р Свободна Вранчева, доц. д-р Евгений Сачев, глас. Петър Петров, Яна Пашова и секретарка Рафие Демирова.

Книги и компютри

Висшето училище – на по-висока орбита

На 18 октомври 2005 г. в зала „Тържествена“ на СВУБИТ се състоя вълнуващо юбилейно тържество по повод 55 години от създаването на Държавния библиотекарски институт, чиито наследници и правоприменици са Колежът по библиотечно дело и от 2 септември 2004 г. – СВУБИТ.

Ректорът проф. д-р д.ик.н. Стоян Денчев четете юбилейно академично слово.

На празничното тържество присъстваха много студенти, бивши и настоящи преподаватели, директори на водещите библиотеки в страната, бивши възпитаници на училището, както и много гости – изтъкнати дейци на културата, на образователното и библиотечното дело в България, приятели и съмишленици, съпричастни към миналото, настоящето и бъдещето на училището.

Сред гостите на празненството бяха доц. д-р Даниел Вълчев – вицепремиер и министър на образованието и науката, проф. Стефан Данаилов – министър на културата, Лютви Местан – председател на Комисията по образование и наука към Народното събрание, Нина Чилова – председател на Комисията по култура към Народното събрание, Ваня Добрева – заместник-министър на образованието и науката, акад. Петър Кендеров, председател на Президиума на Висшата атестационна комисия, проф. д-р Ани Гергова, председател на Специализирания научен съвет по библиотечно-информационни науки към Висшата атестационна комисия, проф. д-р Боряна Христова, директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Ваня Грашкина, директор на Националния център за информационна дейност и председател на Съюза на библиотечните и информационни работници, и много др.

В своето академично слово ректорът проф. д.ик.н. Стоян Денчев очерта най-важните моменти от

Архимандрит Сионий произнася благослов за успех в параклиса „Св. Николай Чудотворец“.

Вицепремиерът и министър на образованието и науката доц. д-р Даниел Вълчев и зам. министърът на образованието и науката д-р Ваня Добрева, председателят на ВАК при МС акад. Петър Кендеров и дългогодишният министър на културата Георги Йорданов съобщават за почетоха тържеството.

Поетът Валери Петров в красиво обкръжение.

Фоторепортаж: Ромео Ковачев

историята на СВУБИТ и сподели вижданията си за неговото бъдещо развитие като модерно учебно заведение, което съхранявайки добрите традиции, ще върви в крак с европейските образователни стандарти и новите информационни технологии, развивайки и активно международно сътрудничество.

Проф. Денчев връчи повече от 30 почетни грамоти на бивши преподаватели, учени, общественици и приятели на СВУБИТ за приносите им за неговото възходящо развитие и съпричастието им към утвърждаването му като авторитетно учебно заведение в България, трайно свързано с проблемите на библиотеките, информацията и книгоразпространението, с науката и културата на страната.

Сред наградените бяха доц. д-р Даниел Вълчев, проф. Стефан Данаилов, акад. Иван Юхновски, председател на БАН, акад. Петър Кендеров, Лютви Местан, Нина Чилова, Кирил Ананиев, заместник-министър на финансите, генерал-майор Евгени Манев, ректор на Военната академия, доц. д-р Игор Дамянов, бивш министър на образованието и науката, проф. д-р Иван Харалампиев, ректор на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, проф. Ани Гергова, проф. Боряна Христова, проф. д-р Валентин Станков, председател на Специализирания научен съвет по наукознание и

информационни науки, доц. д-р Стоян Буров, заместник-ректор на Великотърновския университет, проф. Георги Панев, ст.н.с. д-р Радка Колева, директор на Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив, доц. д-р Иванка Янкова, директор на Университетската библиотека при СУ „Св. Климент Охридски“, Тодора Топалова и Тенужка Бончева, бивши директори на Държавния библиотекарски институт, ст.н.с. Констандинка Калайджиева, бивш директор на НБКМ и създател на института през 1950 година. Сред наградените с почетна грамота бяха и бивши преподаватели в института като Ани Балтова, Любен Георгиев, Ганчо Драганов, д-р Владимир Ганев.

Ключ за бъдещо партньорство

Регионален форум „Културните коридори
на Югоизточна Европа – общо минало
и споделено наследство“

Генералният директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацура, президентът Георги Първанов и генералният секретар на Съвета на Европа Тери Дейвис по време на Варненския форум.

Пресфотото БТА

На 20 и 21 май 2005 г. във Варна се събраха държавни глави и други ръководители и представители от Югоизточна Европа на регионалния форум „Културните коридори

на Югоизточна Европа“, организиран под патронажа на президента на Република България Георги Първанов, генералния директор на ЮНЕСКО Коичиро Мацура и

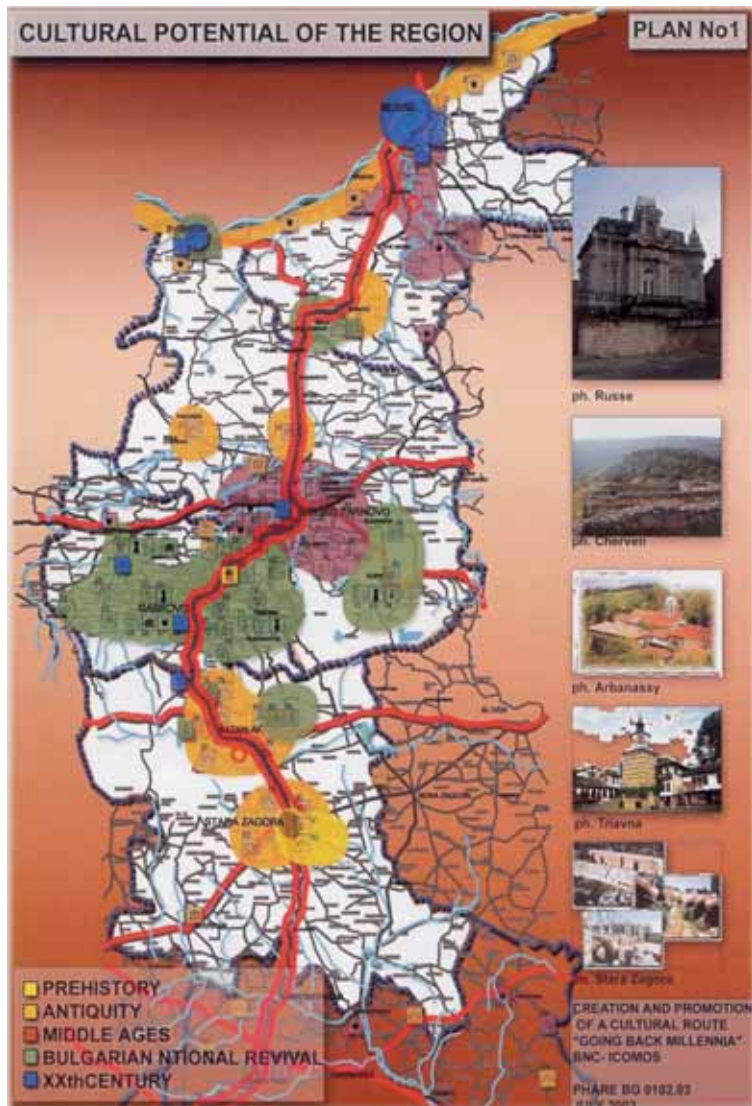
генералния секретар на Съвета на Европа Тери Дейвис.

Те препотвърдиха идеалите и принципите, изложени в Хартата на Обединените нации и във Всеобщата декларация за правата на човека, признавайки ролята на културното наследство на страните от Югоизточна Европа като ключов елемент за укрепване на регионалното и глобалното сътрудничество, тяхното наследство във всички негови изразни форми, което трябва да бъде съхранено, развито и предадено на бъдещите поколения като свидетелство за човешкия опит и стремежи, така че да се насърчава творческото съзиждане в цялото му разнообразие и да се вдъхновява осъществяването на истински диалог между културите. Тази постановка на Всеобщата декларация на ЮНЕСКО за културното многообразие от 2001 г. бе основа на обсъжданията.

Вторият регионален форум „Културни коридори в Югоизточна Европа“ ще се състои на 1 и 2 юни 2006 г. в град Опатия, Република Хърватия, в същия формат, с участието на балкански президенти и културни дейци, общественици, журналисти.

Ще бъдат обсъдени конкретни стратегически инициативи по темата „Комуникация за наследство: нова визия на Югоизточна Европа“.

„За буквите“ възприема тази крупна инициатива за междудържавно сътрудничество като своя постоянна тема.

Маршрут „Хилядолетие назад – културен потенциал на района“.

Карта № 11 от официалния каталог на форума

„Св. Теодор Стратилат“. Икона от Велики Преслав (IX в.)

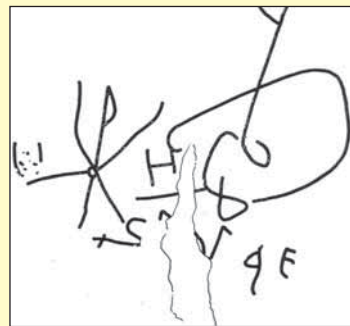
1100 ГОДИНИ ОТ КОНЧИНАТА

НА КНЯЗ БОРИС I ПОКРЪСТИТЕЛ,

2 (15) май 2007 г.

Надпис с името на княз Борис I
от Велики Преслав.

Открит от акад. Иван Гошев
и обнародван през 1961 г.

Нито Изток – нито Запад

Княз Борис I като европейска личност
в оценката на хърватския историк
Степан Радич

Хърватският историк и публицист Степан Радич, един особено деятелен балкански книжовник, издава през 1913 г. книгата „Възродена България“, която съдържа редки оценки за българския национален характер и приноса ни в европейската история и култура.

„Княз Борис I основал българската църква напълно независима от Рим и от Цариград. Това е далеч по-важно и от самите български победи над унгарците на север и над гърците на юг... Независимостта на църквата именно е онази бляскава българска добродетел, а съответно и предимство, на което българите най-вече трябва да благодарят за своята по-късна мощ и величие... Българите... са били винаги еднакво близо, а когато е било необходимо и еднакво далеко и от Рим, и от Цариград, и от католическия папа, и от вселенския патриарх.“

„България е била щастлива да начене своя живот не само с териториален размах, а и с изцяло самостоятелен духовен порив. Плод на тази духовна самостоятелност са просветните огнища, изградени из цялата страна от Св. Климент. По-късно, по време на Търновската книжовна школа, българските училища – според достоверни данни – са били на същото равнище, на което са се издигнали 200 години по-късно немските училища.“

„Българите са исторически народ в истинския пълнен смисъл на тази дума. И в тази наша Европа те не са в никакъв случай пришълци, а са връстници на французите и англичаните, съперници на старите гърци, а днес са Божи отомъстителни на османлиите.“

„На всяка крачка в тази жива история се открива, че първият елемент на народното освобождение е силната и жива народна просвета – училищна и книжовна.“

„Св. Св. Кирил и Методий“ – изложбата „България – част от европейската културна съкровищница, през погледа на децата“.

Бъдещи членове на Европейския съюз.

IN VARIETATE CONCORDIA

ОБЕДИНЕНИ В РАЗЛИЧИЯТА СИ

Девиз на Европейския съюз

Понастоящем Европейският съюз се простира от Исландия до Гърция, като обединява 25 страни с население от 457 милиона души.

Еврокомисарят по разширяването на Европейския съюз Оли Рен (в средата) на среща с президента Георги Първанов.

Пресфото БТА

Европа и България – единство в разнообразието

Доц. д-р Ингрид Шикова,
директор на Информационния център на Европейския съюз

За основателите на Европейския съюз, цивилизацията е много повече от изкуство и литература, наука и философия. Тя също е определен социален ред, стил на живот, ценности, от които произтича цялото ни съществуване.

Европейската цивилизация е цивилизация на дебата.

Казват, че тя е съчетание на италианския усет към пресътворяване, на френския дух на свобода и вкус към живота, на експресивната сила на немските музикални гении, на холандския култ към труда и създанието... С духовността си всички европейски народи, всеки по своему допринася за богатството на това, което наричаме европейска идентичност или единство в разнообразието.

Днес в Европа много от традиционните ценности не са отделени с граници, големите европейски градове твърде си приличат, завладени от еднакви реклами и коли, но все пак всяка страна запазва своя собствен облик и характер. Нашата Европа не е само географско понятие. На понятията Европа и европеец се отдава нещо повече от географски или исторически смисъл. Европа е един шедьовър на културното разнообразие, а продукта на това разнообразие е европеецът. Европа е „състояние на духа“, което е характерно както за западната, така и за източната част на континента. Общност на демокрацията и на правата на човека, Европа трябва да бъде и общност на мира и благоденствието. Разширяването на Европейския съюз като общност на споделени ценности не е само мечта на смели идеалисти. Всъщност разширяването е една много прагматична и твърде обещаваща стратегия за мир на континента. Нашата днешна Европа се създава стъпка по стъпка, понякога трудно и мъчително. Но тя вече прилича на един гигантски град, който има своите музеи, своите градини, своите лаборатории, своите ателиета. Тя има не само Париж, Рим, Венеция, Оксфорд, Брюксел, тя съчетава най-разнообразните култури на всички големи и малки европейски народи. Част от това разнообразие е и нашата българска културна традиция – фреските на Боянския майстор, „Мистерията на българските гласове“, архитектурата на копривщенските къщи, красотата на българските носии. България също има своите безценни съставки в тази богата европейска мозайка.

С България могат да бъдат свързани две много съществени ценности характеристики. Едната произтича от невероятната смесица от културни модели, водещи до много положително явление в българския живот – толерантността към всичките им проявления. Другата също носи своите корени дълбоко в историята на България, но и днес, в началото на третото хилядолетие, тя е тра-

диционна ценност за българите – неутолимата жажда за знания и вечният стремеж към образование. Исторически може би точно на този стремеж се дължи силата и устойчивостта на българския дух.

Всъщност ние европейци ли сме? Не ни ли отделя българската индивидуалност от Европа? Не сме ли твърде различни? С бъдещото членство на страната в Европейския съюз дали няма да загубим своята културна идентичност и да потънем в еднообразието?

Не би трябвало да възприемаме индивидуалността на българи като нещо, което ни отделя от Европа! Индивидуалните различия могат много успешно да съжителстват с европейските и универсалните ценности. Ромео и Жулиета не са по-малко универсални, защото са от Верона и не са по-малко веронци, защото са универсални. Българите не са по-малко европейци, защото имат кръстопътното многообразие на Балканите и не са по-малко българи, защото уважават универсалните европейски стойности. България ще допълни европейското обединение със своите особености, със своята азбука, със своята книжовност, със своята душевност, със своята устойчивост и жилавост като народ, със своята толерантност и културно-историческо наследство. С нас Европейският съюз ще бъде по-различен, а нали именно различието е благословената причина за богатството на европейската култура.

Моцарт, Бетовен, Йоан Кукузел, заедно с още много други велики музиканти, да се премахне от съзнанието на поколенията Юго, Шекспир, Сервантес, Ботев. Това разнообразие не може да бъде унищожено, без него не може да се разбере същността на Европа. Може ли всичко това да бъде отречено, да бъде отречена една идентичност и минало и да се навлезе в една нова и напълно различаваща се от досегашната цивилизация – цивилизацията на еднообразието? Големите стресения унищожават или възраждат. И точно сега българите подлагат на преоценка стари ценности и постулати, напрегнато търсят нови опори за преодоляване на изпитанията, на които са подложени. Именно тук е ролята на новото българско възраждане, неговия дух и смисъл. Истински напредък ще има, ако запазим и възродим ценностите, които сме създали и носим в себе си. Много изследователи стигнаха до извода, че богатството не можа да спаси от смърт минали цивилизации, защото материалният просперитет не беше съпроводен от духовно въздигане. Разбира се материалното благоденствие е важно условие, за да бъде един народ здрав и силен. Но то не е единственото необходимо условие – не по-малко важно е духовното начало, ясната представа за пътя, който следва и непоколебимата воля да се извърви този път.

А как всъщност да отговорим на

Празнуване Деня на Европа (9 май) с деца от училищни клубове по европеистика. В средата е г-жа Ингрид Шикова.

Отвъд езиковите различия и разликите в стила на живот, ако вникнем по-дълбоко в същността, ще видим ясно, че сме свързани заедно в един семеен дух и че споделяме общи ценности. Искаме или не, ние сме наследници на европейската история и цивилизация. Не е възможно да се унищожат следите на това минало, за да се създаде еднаква и еднообразна система, защото трябва да се премахнат следите от всички шедьоври на живописиста, скулптурата и архитектурата, хората да забравят Микеланджело, Леонардо, Рембрандт, Пикасо и Боянския майстор, да бъдат заглушени Бах,

предизвикателството на духовното обединение? Просто като останем верни на най-добрите си традиции. Традициите не означават пасивно обръщане към миналото. Те помагат да се открият ценностите, да се разбере стойността им за бъдещите векове и поколения, за да се създаде общество, което не е в противоречие с тези ценности, те не изключват прогреса, създаването на нови форми и нови идеи, които характеризират модерния човек.

Авторката преподава специалността „Политика на Европейския съюз“ в катедрата „Европеистика“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Храмове на духа

Слово на президента на Република България Георги Първанов пред XXX юбилеен конгрес на Съюза на народните читалища

Нашето читалище е уникален, български феномен, възникнал в бурната епоха на Възраждането, в годините на национално пробуждане, осъзнаване и борба за национална независимост. Българското Възраждане стана възможно, защото ги имаше тези **три кита на нашата духовност – църквата, училището и читалището.**

В исторически план е важно да се подчертае и да се помни, че читалищата са имали важна роля в развитието на българското самосъзнание, в усилията за съхраняване и развитие на националната ни духовност.

Не можем да си представим българската национална революция, делото на Раковски, Каравелов, Левски, Ботев, без всекидневното съпричастие на читалищните дейци, без опората на българското читалище. И обратно – с имената на апостолите, войводите и четниците се свързват и първите стъпки на читалищното движение. Нека да си припомним, че Апостолът Васил Левски използва много активно мрежата на читалищата, за да развие революционната мрежа в България. В историческия път на българската нация читалището е първообразът на по-сетнешните форми за развитие на духовната култура, науката и образованието.

Читалището съдържа в себе си и **кълновете на гражданското общество у нас.**

Най-видните български учени и творци, голяма част от нашата интелигенция са започвали от читалището своя път към светлината на знанието, поемали са, продължават и до днес да поемат от него пламъка на творчеството. Читалището премина през различни епохи, преживя доста сериозни превратности, но запази своя автентичен характер. Беше сградено като храм на духа и остана такъв.

В българското читалище изкуството намери благодатна и плодотворна среда - от първите покланали самодейни форми до върховете на творческия талант. В него се запази и чрез него живее най-пълноценно неповторимият български фолклор.

Читалището беше и си остава едно от най-важните полета за патриотична изява, за изява на национално самочувствие. През най-трудните години на изпитание за българската идея читалището е било и е един от най-мощните източници на родолюбие. Неговата роля и функция обаче не се изчерпват само с традиционните дейности като институция за културно-просветна работа.

То е и **социално средище, място за общуване и диалог** – за срещи, сказки, беседи, в които участват млади и възрастни, богати и бедни, търсещи опора и смисъл. Тази негова социална функция трябва да пазим и развиваме. Във времето на радикални промени в съвременния свят на глобализация, във времето на нашето присъединяване към Европейския съюз, **читалищата не са анахронизъм.** Те ще продължат да играят ключова роля като опора на нашата наци-

Президентът Първанов говори пред конгреса.

Пресфотото БТА

онална и културна идентичност и мост към другите нации и страни в Европа и света.

Къде се намира читалището в пазарното общество, в което и духовните ценности, за съжаление, в повечето случаи са се превърнали в стока? Може ли на него да гледаме като на един утопичен остров в морето от пазарни отношения и конкуренция?

Съюзът на народните читалища, тази авторитетна неправителствена организация, естествено ще има основен принос в анализа и перспективен поглед в бъдещето.

Компетентните държавни институции обаче също трябва да поемат своята отговорност.

За да ангажираме младото поколение, нашите деца и внуци, за да ги амбицираме, трябва да им предложим като минимум прилични условия в българското читалище. Заедно с книгата вътре в читалището младите хора трябва да намерят компютър, интернет и други привлекателни и необходими за тях достижения на съвремението. Вратите на читалището трябва да **се отворят все по-широко към глобалната мрежа.**

Има още една перспективна връзка – **връзката с музеите и музейното дело**, защото непосредственото ми впечатление и като професионалист е за някои чудесни, много добре организирани сбирки, които трябва да се запазят, и успоредно с това да се положат грижи за тяхното обогатяване и развитие. Бих поощрил много по-активно взаимодействието между читалищата, местните музеи и изграждащите се клубове „Съхрани българското“.

Другият въпрос е за **отношенията на читалищата с общинските и държавните институции.** Кметовете не бива да третират читалищата като подразделения на общините, а да гарантират реално тяхната самостоятелност и автономност. Взаимодействието да се поставя на договорна основа. Важна насока в читалищната дейност са връзките с медиите. Те могат много да помогнат за популяризиране на полезни инициативи и начинания. И като казах „инициативи“, ще предложа една, която вече съм лансирал в друга аудитория - във връзка с 24 май или по друг повод, или може би не само по повод да организираме кампания **„Дари книга“.** Дари книга на дете, дари книга на приятел, дари книга на българско читалище...Надявам се

в тази инициатива да се включат и не малко представители на българския бизнес.

1. Държавата, институциите на всички нива, трябва да са в състояние да мобилизират много по-голям ресурс за нуждите на читалищното дело. Българската държава преди един век не е била по-мощна, но все пак е успявала не просто да не преустановява грижата си за читалищата, но и активно да съдейства за изграждането на нови сгради, за разгръщането на мащабна духовна дейност на българското читалище.

2. Ако искаме тези очаквания да се реализират много по-мащабно, държавата, институциите, чрез съответната законова, нормативна дейност, трябва да стимулират дарителите. Читалищното дело има нужда от свежи, но чисти пари. Важно е да се запази чистотата на читалищното дело. Не бива да допускаме търговци в храма, хора, чиито намерения са несъвместими с читалищната идея. За съжаление в годините на прехода се появиха и такива.

3. Все по-добри възможности ще се откриват чрез усвояване на средства от фондовете на Европейския съюз и други потенциални донори и програми. В това отношение трябва да се стимулира предприемчивостта на самите читалищни дейци и настоятелствата по места. Съветът по европейска интеграция към президентската институция е готов да консултира тази немаловажна дейност.

Един от възловите въпроси е за имуществото, за **собствеността на Съюза на народните читалища**, както и за запазването на сградния им фонд, за неговото осъвременяване и използването му по предназначение. Трябва да се създадат допълнителни и реални гаранции за защита на собствеността и характера на дейността на българското читалище.

Вярвам, че българските държавни институции ще отговорят адекватно на усилията за съхраняване на самобитната и уникална същност на читалището, за неговото осъвременяване и обогатяване, за пренасяне на факела на българското духовно развитие в ръцете на идните поколения.

София, 18 март 2006 г.

Словото е предадено със съкращения.

Неизвестен светец, керамична икона от Велики Преслав (X в.)

На 3 март 2002 г., по време на своето официално посещение в България президентът на Руската федерация Владимир Путин се изкачи на връх Шипка. Там той получи като дар изработено от габровски майстори копие от бойна сабя на руски войник, който се е сражавал по време на Освободителната война, с надпис „С нами Бог“. Приемайки я, той я целуна. Този кадър обиколи всички руски телевизии.

Пресфотото БТА

Указ на Президента на Руската федерация

**„Относно честването на 100-годишнината
от рождението на акад. Д. С. Лихачов“
15 февруари 2006 г.**

Като имаме предвид изключителния принос на акад. Д. С. Лихачов в развитието на родната хуманитарна наука, култура и образование и по повод на навършващата се през ноември 2006 г. 100-годишнина от неговото рождение, **п о с т а н о в я в а м:**

- Да се приеме предложението на администрацията на Санкт Петербург за празнуването през 2006 г. на 100-годишнината от рождението на Д. С. Лихачов.
- В Руската федерация 2006 г. да се обяви като Година на хуманитарна наука, култура и образование – Година на акад. Д. С. Лихачов.

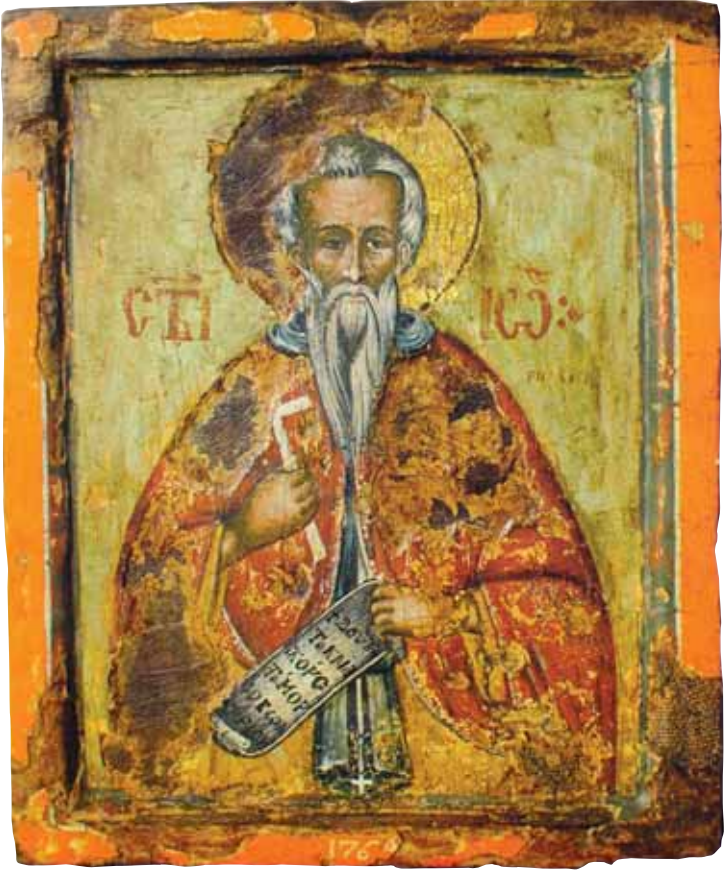
Президент:
Владимир Путин

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**О праздновании 100-летия со дня рождения
академика Д.С.Лихачева**

Учитывая выдающийся вклад академика Д.С.Лихачева в развитие отечественных гуманитарных наук, культуры и образования и в связи с исполняющимся в ноябре 2006 г. 100-летием со дня его рождения, **п о с т а н о в л я ю:**

- Принять предложение администрации Санкт-Петербурга о праздновании в 2006 году 100-летия со дня рождения академика Д.С.Лихачева.
- Объявить 2006 год в Российской Федерации Годом гуманитарных наук, культуры и образования - Годом академика Д.С.Лихачева.

„Св. Иван Рилски“, новооткрита икона от Странджанско (1764). Из изложбата „Слово и образ“ на Център „Проф. Иван Дуйчев“

Опазване на паметниците

В съответствие със Спогодбата за културно сътрудничество между Република България и Република Турция се разработва програма за опазване на българските християнски паметници на територията на съседната страна, както и турските ислямски паметници в България. Като резултат българската черква „Св. Георги Победоносец“ в Одрин бе реставрирана и тържествено осветена. Автор на реставрационния проект е арх. Васил Китов, който стана и дарител. Същият проектира и реставрацията на другата българска черква „Св. Св. Константин и Елена“ също в Одрин. Предвижда се в преддверието на черквата „Св. Георги“ да бъде изграден мемориален параклис в памет на българските войни, загинали в околностите на Одрин, а в църковния комплекс съвместно със Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии да бъде създадена българска библиотека. Възможно е до края на настоящата година библиотеката да прерастне в читалище.

„За буквите“

Патриаршески трон от българската черква „Св. Стефан“ в Цариград

Българистика в Одрин

Тракийският университет започва преподаване на български език

Вселенският патриарх Вартоломей I присъства на тържествена литургия в черквата „Св. Георги“ на Гергьовден, 6 май 2005 г.

Проф. Енвер Дуран
ректор на Тракийския университет

Проф. д-р Енвер Дуран е роден през 1945 г. в Бурса. Завършва медицинския факултет на Анкарския университет. Сетне става стажант-лекар във Военната медицинска академия на Анкара. По-късно работи като главен лекар в болница на Измир. Става асистент във факултета по обща хирургия на Медицинската академия в Анкара, по-късно вече е асистент-специалист по сърдечно-съдова хирургия след това главен асистент. През 1985 г. е доцент, а пет години по-късно – професор в същата катедра. Обучавал се е в град Кливланд (САЩ), Лондон, Единбург.

Има повече от 80 научни труда, обнародвани в реномирани международни списания и над 42 доклада, изнесени на национални конгреси и симпозиуми.

От ноември 1998 г. почва работа в Медицинския факултет на Тракийския университет.

През август 2004 г. е избран за ректор.

Тракийският университет има договор за сътрудничество със Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Пресфото БТА

Тракийският университет в град Одрин, Република Турция, е основан през 1982 година. Той провежда възпитателна и образователна дейност в три области на района около Одрин. Има 8 факул-

Сградата на университета

Студенти в библиотеката

тета, 3 института за следдипломна квалификация, 4 висши колежа, 20 професионални колежа, една консерватория, 14 проучвателни и приложни центъра и 4 специални образователни отдела.

В университета има 29 655 студенти, 127 професори, 50 доценти, 333 главни асистенти, 87 общи преподаватели, 578 асистенти и 58 специалисти. Академичният

състав е от 1 510 души. Общо ръководният и чиновническият персонал наброява 1260 души.

От октомври 1998 г. университетът се помещава в реставрираната гара на кв. Караагач.

Всяка година през октомври около 10 000 бъдещи студенти посещават университета, за да се запознаят с условията на обучение в него.

Университетът има Музей на здравето.

Преподавателите в Тракийския университет са на девето място в страната по броя на научните публикации. Те подкрепят 174 изследователски проекта на обща стойност 2,5 трилиона лири.

Университетът подготвя програма за дистанционно обучение по интернет за цяла Тракия в областта на чуждите езици.

Тук има една от най-добре обзаведените и богати университетски библиотеки с около 40 000 тома книги, 1 800 списания, 2 030 следдипломни дисертации в компютърна обработка. Библиотеката има нова модерна сграда с два триетажни блока. В нейните книгохранилища могат да се съхраняват 50 000 книги. Има просторна читалня и салон за конференции, кинозала

Майчиният език

Изконното откровение все още живее

Разпиляха се напоследък насамнатам по глобуса хиляди българи – млади и нетолкова млади. Тъжни бащи поеха по старите гурбетчийски пътеки на дядовците си. Майки с насълзени очи, разгънати над Голямата вода, търсят красиво и спокойно място да доизкарат остатъка от биографията си като тъщи на някой снажен юнак, потомък на ацтеките. Сами до последна старост в България остават тези, на които не им се ще да напуснат родината си. Малцина си го признават, ала няма имигрант, който да не е плакал за България...

Другото как да е, но българският език за кратко време се превърна не във втори, не в трети, а вече в четвърти език. Мнозина сънародници неистово се стремят да го забравят и още на следващата година след отдалечаването си от родината, почват да го говорят завалено и с акцент. Вместо с кирилица, предпочитат да пишат на „интернетица“. Децата им, учещи в чужди училища, нямат възможност да отделят достатъчно време за българската граматика. Техните майки не са загубили все още порива да ги научат на езика на своите предци - поръчват книжки с приказки за траки, прабългари, славяни на български език, бабите им везат след консултация с етнографи премени с шевици.

Нали в многонационалните държави всяка нация следва да се представи с нещо наистина характерно.

За кой ли път отново чухме проникновеното предупреждение на Хилендареца: „Българино, не се подмамвай!“ Припомни ни го преди време – на английски език! – пред вратите на храма „Св. Александър Невски“, не някой друг, а самият американски президент Бил Клинтън.

Така или иначе животът властно отваря новата-стара тема, защото точно тези деца, които не знаят там, в чужбина, българската граматика, пишат покъртителни писма до близки в България и откликват на литературни конкурси на разни български институции и издания с мъдри и покъртително откровени есета, посветени на милата стара родина. Тези деца сънуват дядовия двор, първото училище, старите приятели, даже омразната тютюнева нива, на която са ги водили едва проходили още в тъмни зори.

Отваря се този влиющ проблем, естествено като първостепенна тема, и за Кирило-Методиевския вестник. Нали е казано: езикът е превелик дар Божи – да борави с него комуто както му идва от сърцето!...

„За буквите“

Думи, сътворени от Константин Философ

откровение * злодеяние * злодей * пророчество * злословие * законоучител
дружина * първенец * благодаря * лицемер * слово * пагуба * мор * изкоренявам

Втора световна среща на българските медии

Чикаго, САЩ, 18 - 22 май 2006 г.

Втората световна среща на българските медии ще се проведе от 18 до 22 май 2006 г. в Чикаго, САЩ. Тя е уредена от Българската телеграфна агенция и ще бъде под патронажа на президента на Република България Георги Първанов. Темата на форума е „Националната идентичност и ролята на медиите за образа на България по света“. Срещата съвпада с Дните на българската култура.

В момента в Чикаго живеят между 60 и 100 хиляди наши сънародници, които издават 6 български вестника, поддържат 2 електронни сайта, кабелна телевизия и сателитен канал. В града има две български училища, две български черкви, български ресторанти и кафенета. Неколцина от най-успелите българи извън България като родопчанина Швекет Чападжиев, са заявили готовност да подпомогнат финансово срещата.

Поканени са представители на медии от България и чужбина, също американски електронни и печатни издания. Своето участие са потвърдили медийният гигант Си Ен Ен и агенция Асошиейтед прес интернешънъл. Предвижда се учредяването на Асоциация на българските медии.

Час по роден език в едно от българските училища на Чикаго.

V tova vreme ministwra na kulturata se pribliji do pametnika.
– Za da uvekovechim tozi den, sme izdignali skromen pametnik – obyavi toy i drwpna pokrivaloto.
Golyamata kamenna plocha predstavlyavashe raztvorena kniga s izpisan stih:

*Vvrvi, narode vwzrodeni,
kwm svetli bwdnini vvrvi,
s knijovnostta, taz sila nova,
swdbinite si podnovi!*

Dolu v desniya wgwł imashe i malwk nadpis, koyto stresna ministwra, zashoto v pwrviya moment ne uspya da go razchete:

„Издигнат от правителството на 24.5.2222 г.“

Koy negramotnik napisa tova, idvashe mu da izvika, no uspya da se ovladee – ne bivashe da razvalya pred naroda svetliya nacionalen praznik.

Химнът „Върви, народе възродени“ – на кирилица или на латиница?

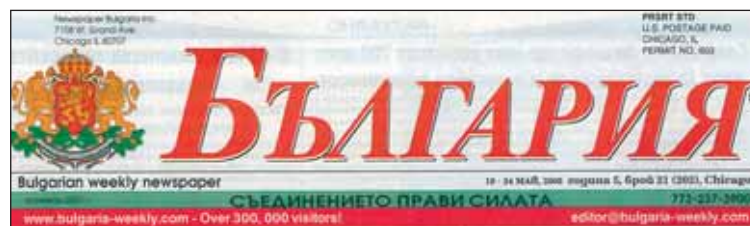
Из книгата на Емануел Икономов

„Броеница от безумия. Гротески.“, ЕГИ, 2005.

Интернет адрес за българите по света:

www.ide.li

Мислейки за България

Последният представител на руското религиозно възраждане пише завещание

Преди десет години Юрий Ростовцев, главен редактор на московското списание „Студенческий меридиан“ и пратеникът на Кирило-Методиевския вестник Илия Пехливанов посетиха проф. Алексей Лосев в неговата вила край руската столица. С помощта на проф. Аза Алибековна Тахо-Годи бе записано негово изявление за обнародване в Кирило-Методиевския вестник. Позоваването на славянските първоучители отключи в паметта му видения от неговите ученически години в Новочеркаската гимназия, където е имало параклис на светите братя и всяка година е бил тържествено празнуван 11 май.

По повеля свише проф. Лосев почина навръх 24 май 1988 година..

През следващия месец на тържество в Руската академия на науките проф. Тахо-Годи прочете изявлението, отправено към младите българи, като негово завещание . То предизвика особено възлнение сред присъстващите.

Бъдещият философ като гимназист в Новочеркасск.

Алексей Лосев

Реалността на общото Към младите българи

Аз имам две страни: едната е класическата философия, а другата – филологията. Затова мога да пожелаю на младите българи само следното: първо, да процъфтява хуманитарното знание, а след това, струва ми се, много важно е да бъдеш филолог и философ едновременно. Затова аз съм привърженик на гимназиалното образование; разбира се аз съм привърженик на хуманитарните науки, на това филологията да не се възприема формалистично, а философски; философията да не се възприема отвлечено, а така, че да може тя да се изрази конкретно и всеки човек да я разбира.

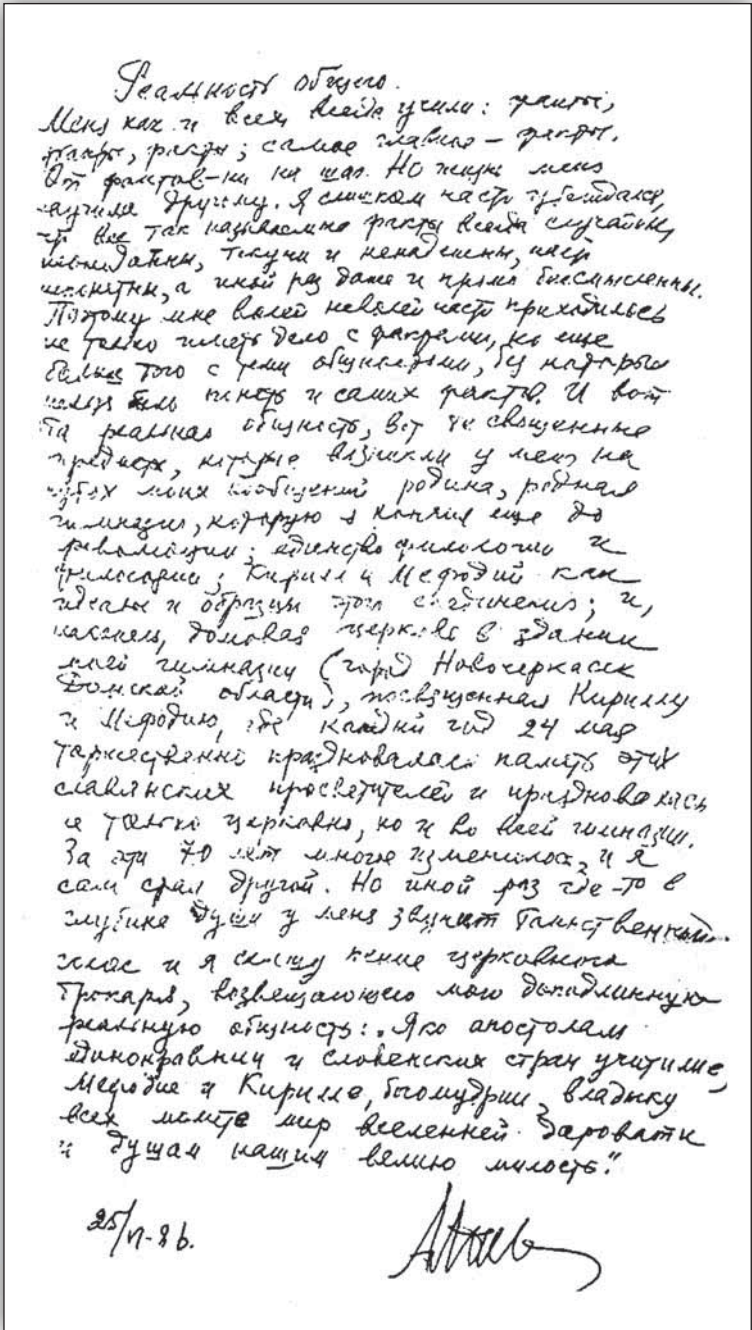
Тъй че единението на филологията и философията има дълбок жизнен смисъл. Струва ми се, че мисленето без филология е невъзможно, защото няма да се постигне конкретност. А без философията то ще бъде празно занимание. Затова за мен те са едно и също. Мога да пожелаю процъфтяване на тази реална общност на цялото образование, единение на философията и филологията.

Самият аз отдадох живота си на това и мисля, че мога да отправя такова пожелание към младите българи, а именно да крачат по този философско-филологически път.

Много преди мен това са го проповядвали Кирил и Методий. Но и без Кирил и Методий, струва ми се, такова е изискването на времето. Без филология философията е неизразителна, абстрактна. А без философия филологията е моралистична. Само единението на едното с другото ще даде жив, ясен образ на живота и мисълта.

„Св. Св. Кирил и Методий“, изображение върху Самарското знаме на Българското опълчение в Освободителната руско-турска война (1877-78).

Завещанието на проф. Лосев – автограф.

Думи, сътворени от Йоан Екзарх

денница * кръговрат * христопродавци * сетиво * разрушник * великодарец * низост * редозъб * чувство * усет * чутие * стража * зной * топлота * чудно и дивно дело * нужда * немощно * изврат /извращенияе/ * възврат * съвокуп

Мен както всички са ме учили: факти, факти, факти, най-главното са фактите. Нито крачка встрани от фактите. Но животът ме научи на друго. Аз твърде често се убеждавах, че всички така наричани факти винаги са случайни, неочаквани, непостоянни и несигурни, често непонятни, а понякога дори и безсмислени. Затова, искам или не, често ми се налагаше не само да имам работа с фактите, а нещо повече – да имам работа с ония общности, без които не могат да се разберат самите факти.

И ето я реалната общност, ето ги свещените предмети, които се родиха у мен по пътя на моите обобщения: родината, родната гимназия, която аз завърших още преди революцията; единството на филологията и философията; Кирил и Методий като идеали и образци на това единство; и накрая, църквата и сградата на моята гимназия (град Новочеркасск, Донска област), кръстена на Кирил и Методий, където всяка година на 24 май тържествено се празнуваше денят на тези славянски просветители и се празнуваше не само от църквата, а от цялата гимназия.

През изминалите 70 години много неща се измениха и аз самият станах друг. Но понякога, някъде в дъното на душата ми, звучи тайнствен глас и аз дочувам църковния тропар, възвестяващ моята истинска реална общност:

„Яко апостолам единоправнии

и словенских стран учителие,

Мефодие и Кирилле,

богомудри,

владикү всех молитө,

мир вселенней даровати

и душам нашим велию милость.“

25 юни 1986 г.

Гръцки порядък на разума

Кирил и Методий първи сдружават славянското слово с константинополското любомъдрие

Сергей Аверинцев:

„Руска неудържимост – и гръцки порядък на мисълта. Изпитвайки интелектуално задоволство, спомняйки си, че жизненият път на Алексей Лосев прекъсна тъкмо в деня, посветен на паметта на Кирил и Методий, които за първи път сдружиха славянското слово с константинополското любомъдрие. Брое дни оставаха до празнуването на 1000-годишнината от събитията по покръстването на Русия, които я въвеждат в кръга на същата тази традиция.“

„Прощално слово“,
„Литературная газета“, бр. 22 от 1 юни 1988 г.

Аза А. Тахо-Годи:

„А. Ф. Лосев почина в деня на светите Кирил и Методий, които той почиташе като свои учители, защото като тях служеше на словото.“

По моему не е само символ това, че той си отиде от света в този кулминационен момент, когато православният свят отбелязваше 1000-годишнината от покръстването на Русия.

Той почиташе Деня на Кирил и Методий всяка година по своему, още от учението си в гимназията.“

„Преодоляване на хаоса“,
сп. „Наше наследство“, кн. 2 от 1990 г.

Проф. А. Ф. Лосев сред кръг ученици и приятели по време на неговия 90-годишен юбилей (1984).

Снимките са предоставени от Юрий Ростовцев

От Матей

Свето евангелие

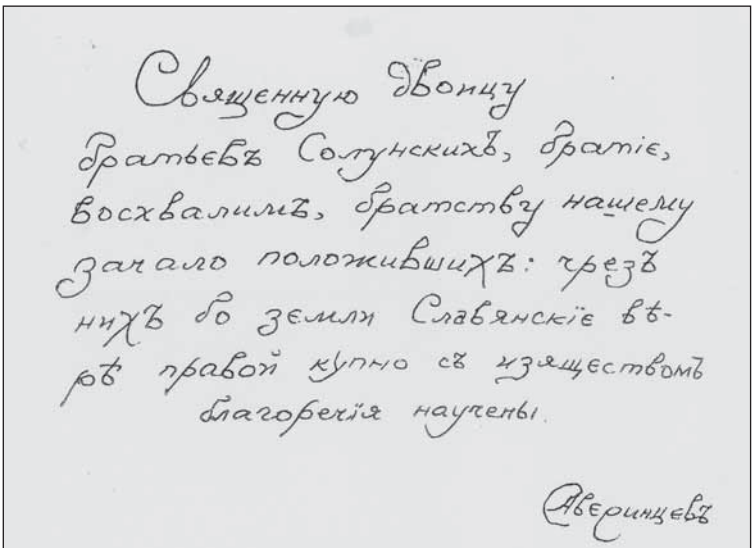
„Затова казвам ви: всеки грях и хула ще се прости на човеците; но хула против Духа няма да се прости на човеците; и ако някой каже дума против Сина Човечески, ще му се прости; но ако някой каже против Духа Светаго, няма да му се прости ни на този, ни на онзи свят.“

Или признайте дървото за добро и плода му за добър, или признайте дървото за лошо и плода му за лош; защото по плода се познава дървото.

Рожби ехиднини! Как може да говорите добро, когато сте зли? Защото от препълнено сърце говорят устата. Добрият човек от доброто съкровище на сърцето си изнася добро; а лошият човек от лошото съкровище изнася лошо.

Казвам ви, че за всяка празна дума, която кажат човеците, ще отговарят в съдния ден.“

Глава 12, стих 31-36

Автограф за Кирило-Методиевския вестник

„Няма ученик по-горен от учителя си, нито слуга по-горен от господаря си: доста е за ученика да бъде като учителя си, а слугата да бъде като господаря си.“

Глава 10, стих 24-25

„Св. Иван Златоуст и Св. Петър Александрийски“, керамична икона от Велики Преслав (X в.)

Слово за словото

Сергей Аверинцев

почетен доктор на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“

Обръщам се към вас като славянин към славяни и мога ли да не си спомня за Владимир Соловьев, нарекъл славяните „народи на словото“ в написаната си на френски книга „La Russie et l'Eglise Universelle“? Разбира се, че Соловьев, освен всичко друго, е изхождал от етимологията на самоназоваването на славянството, която е била приета от езиковедите на неговото време, но е отхвърлена от съвременните етимолози; както добре е известно обаче, философската игра с етимологията от времето на Хераклит и Платон насам, се подчинява на свои правила, които са автономни по отношение на лингвистиката. И в този ред мога ли да не си спомня и за цялата плеяда руски мислители на XX век – Владимир Ерн, Вячеслав Иванов, отец Павел Флоренски, Алексей Лосев, разсъждавали навремето с такава емфаза за онтологичността на словото като за най-важния принцип на гръко-славянската православна традиция?

Да си спомниш обаче не е същото, като безусловно да се съгласиш, а още по-малко пасивно да подходиш... Смирението, на което християнството ни учи, всъщност е едно необикновено дръзновение; от гледна точка на мъдростта на този век, то е непростима дързост, връх на оптимистическото безумие. Сериозно да признаеш себе си за малък и нищожен пред Бога – това означава сериозно да повярваш, че стоиш с известно реално отношение към Бога. Нима „смирението“ е тъй смирено в тривиалния смисъл на думата?... Но ние, верующите, тръгваме към тази изключителна нескромност и това дръзновение; и дай Боже, поне отчасти да разбихме какъв точно сме тръгнали!

Всеки ден имаме основания и причини да бъдем благодарни на Кирил и Методий – какво повече може да се каже от това?

- Кажете ако обичате, що е това животът?
- Ходене по въже! С опора на труда.
- В такъв случай главно в живота това е трудът, така ли?
- Не, най-главното не е трудът, а свободата, постигната като резултат от труда.

- А що е това свобода?
- Свободата според моя възглед е съвпадение на онова, което е с онова, което следва да бъде. Ако вие не просто съществувате, а съществувате, както би трябвало да съществувате, всичко в същностния смисъл на думата не зависи от нищо и не се нуждае от нищо, сиреч в този смисъл вие сте свободни.

Из анкета на Юрий Ростовцев с Алексей Лосев за сп. „Студенческий меридиан“

„Борис жадува за тези люде“

Замяна на глаголицата с кирилицата в България в края на IX век

Проф. Иван Дуйчев

През годините 1922-1925 известният италиански славист от далматинско потекло проф. Артуро Крониа, обнародва едно обстойно проучване, надсловено „Загадката на глаголизма в Далмация от началото до днешни дни“ (L'enigma del glagolismo in Dalmazia dalle origini all'epoca presente. Zara 1922/25). Твърде много бе писано до това време, а и след обнародването на тази забележителна книга по въпроса за глаголицата и за глаголизма, без обаче за съжаление всички проблеми, свързани с тази азбука и възникналата на нейна основа книжнина да намерят своето разрешение. Все пак налага се да признаем, че и по някои основни въпроси от този кръг, днес е постигнато всеобщо или почти всеобщо съгласие.

Така на първо място трябва да приемем като решен правилно проблемът за приоритета на глаголицата спрямо кирилицата. Истина в самата Византийска империя и частно у южните славяни вече твърде рано, преди средата на IX столетие най-малко, са правени опити за приспособяване на гръцкото (унциално) писмо като изразно средство за славянската реч, и по този начин са били изработени редица буквени знаци за предаване на славянски думи и имена, без обаче да се достигне до създаването на „устроена“ същинска славянска азбука.

Първата „устроена“ славянска азбука е била глаголицата, измерена и приложена от Константин Философ – Кирил към 854/855 година. На второ място трябва да припомним споровете по въпроса, дали глаголицата е намерила разпространение и в България от края на IX столетие или преди 886 г., когато тук пристигнали прогонените от великоморавските земи ученици на Константин-Кирил и Методий.

Направените обаче през последните десетилетия в България епиграфски открития, намирането на някои ръкописни отломки от втората половина на X и началото на XI век, свидетелствата на „транскрибиране“ на глаголически текстове с кирилица. – например „Паренезиса“ на Ефрем от X и от XIV век, най-сетне употребата на глаголически буквени и цифрови означения в някои паметници и следите, останали след превръщането на тези означения с кирилски буквени знаци – всичко това говори недвусмислено за употребата на глаголицата в България и наличността тук на глаголически писмени паметници.

Недостатъчно изяснен обаче остава въпросът:

Кога именно глаголическата азбука е била заменена с кирилското писмо?

В кръга на тези основни въпроси из началната история на славянската писменост в България, възниква питането: Кога създадената от Константин Философ-Кирил и

неговите ученици славянска азбука и възникналата на нейна основа най-ранна славянска книжнина са проникнали сред българите?

Ако се приеме като най-вероятно предположението, че Константин Философ, използвайки частично вече съществуващите постижения за приспособяване на гръцкото писмо за израз на славянската реч, е създал новата славянска писменост към средата на IX век, ще рече към 854/55 година, значи няколко години преди великоморавската мисия от 862/63 г.; и ако това е било извършено по личен почин, независимо от правителствената политика на империята, нововъведението е било предназначено за

писал възоснова на недостигнали до нас славянски първоизвори обширното Климентово житие, изрично съобщава по повод на оказания на бегълците прием от страна на българския княз Борис (Житие на Климент, гл. XVI), че българският управител на Белград, веднага след пристигането им в крайдунавската крепост, ги препратил до княза, тъй като знаел, че

„Борис жадувал за тези/ или по гръцкия текст: такива/ люде“, при което гръцката дума τοιούτων има значение точно на тези, не на такива, според византийската употреба. Очевидно владетелят на българите е бил добре осведомен, както за личностите на двамата

твърде трудно по език и по отвлеченото си съдържание; по същото време Константин, по-късно преславски епископ, съставил своята историографска компилация „Кратка история“, възоснова на хронографа на цариградския патриарх Никифор (починал в 816 г.); около едно десетилетие по-късно, през 905/06 г., той извършил превода на трите книги с полемичен богословски характер на архиепископ Атанасий Александрийски, насочени срещу арианската ерес и също така извънредно трудни по език, стил и съдържание за превод.

Несъмнено е, че тези отлично подготвени писатели и преводачи не са могли да се подготвят като творци в полето на младата славянска книжнина така бързо, само за едно десетилетие или малко повече, дори и при отлично познаване на гръцкия книжовен език. През последното десетилетие на IX и през първата половина на X век в българските земи се разгръща богата и разнообразна книжовна дейност – главно кирилска – и очевидно подготвяна вече от десетилетия насам.

През 893 г. се извършват няколко важни събития, които бележат прелом в политическия и културния живот на българския народ. Борисовият син и наследник княз Владимир (889-893), прави опит да измени някои основни насоки в политиката, начертана от княза-покръстител. Официалното покръстване на българския народ, извършено от духовенство, дошло от Византийската империя, дава една ясна провизантийска насока на българския църковен, а оттам и културно-просветен живот. Предпазлив и разумен държавник, княз Борис прави усилия да запази самостойността на държавата: първоначалното гръцко духовенство, което действувало в сред българите постепенно бива заместено с българо-славянска църковна йерархия.

Въвеждането на създадената от Константин Философ-Кирил и неговите следовници славянска азбука и славянска книжнина представлява решителна стъпка към все по-пълното славянизирание. През 889 г. князът, достигнал след няколко десетилетно управление вече твърде напреднала възраст, доброволно се отказва от управлението и приема иночество в един от близките до столицата манастири.

Новият владетел, който заема върховната власт вече доста възрастен, на около 40-50 години, се опитва да наложи политическа линия, основно различна от тази, следвана от неговия баща. Вместо сближение с Цариградската църква той опитва да установи връзки с Римската курия, началото на които са били поставени вече преди няколко десетилетие от княз Борис. Съответно с това променена бива и политиката с Византийската империя: княз Владимир установява връзки с немския крал Арнулф

(887-899), – акт против империята, така и против Великоморавското княжество. В сред провизантийско настроените кръгове политическият обрат бива неоснователно обяснен с опит да бъде възродено някогашното първобългарско езичество, Владимир да бъде уподобен на император Юлиан Отстъпник (361 – 363), както и да бъде обвинен с разпътен живот, което изглежда малко правдоподобно при наличните изворни сведения. Доколкото са достоверни вестите за преследване на православното духовенство в страната, това е не проява на стремеж за възраждане на старото езичество, а израз на борба против крайните поддръжници на византийската религиозна и църковна, а оттам и политическа линия.

„Пренасянето на столицата на държавата от старата и езическа Плиска, в Преслав, славянското селище и важна крепост на Туча (Тича), съставя красноречив символ за скъсване с езическата традиция и утвърждаване на православие, както оставянето на Рим при Тибър заради новата столица на Босфора-Византион, Константинопол или „Нови Рим“ при Константин I Велики (306 – 337)“.

Ако се вярва на тези вести, които ни дава западен летописец от епохата, тези промени са били утвърдени на нарочно свикан за случая народен събор в новата българска столица.

Григорий Ильинский заключава:

„Глаголица била заменена так-называемой кириллицей на Преславском соборе 893 г. пресвитером Константином по предложению князя Симеона, стремившегося посредством новой, гораздо более простой и более легко усваиваемой азбуки облекчить и ускорить славянизацию болгарской церкви и государства“.

Това може да бъде прието само частично: става в действителност дума за замяна на глаголицата с кирилицата, създадена по всяка вероятност от Климент Охридски към 893/894 г., обаче впоследствие назовавана по името на Константин-Кирил поради големия морален авторитет, на който се е радвал славянският първоучител.

Освен общите съображения за замяна на по-сложната и трудна за заучаване глаголица с по-ясната и по-лесна за употреба кирилица, нагледна по гръцкото унциално писмо и някои добавъчни специфични знаци за отличителни славянски звуци, това е била реформа съответстваща на общата провизантийска ориентация в културния живот през управлението на княз-цар Симеон, а сам Климент е един от ярките изразители на тази тенденция в областта на книжнината.

Лекцията е изнесена в Българската академия на науките на 3 август 1983 г. Публикува се за първи път. Втората част ще бъде отпечатана в следващия брой.

Аргиров триод от неизвестен книжовник (XIII в.).

мисионерска, християнизаторска дейност на братята сред все още непокръстеното славянско население на Балканския полуостров – преди всичко сродно по произход – от българските и македонските области. С голяма правдоподобност можем да приемем, че тази азбука и създадената славянска книжнина, несъмнено с църковно-литургичен характер, много рано са станали известни и достъпни сред близко съседните балкански славяни, както и на българските държавни власти.

По някои основателни съображения е напълно недопустимо да се приеме, че българите се запознали с тези важни нововъведения в духовния живот едва в началото на 886 г., когато през зимата на 885/86 г., изгонените от Великоморавия след смъртта на архиепископ Методий (6 април 885 г.) кирилometодиевски ученици преминали Дунава и заедно с носените от тях славянски книжовни произведения се явили в тогавашната българска столица Плиска.

Теофилакт Охридски, който на-

брата и за съчината на извършеното от тях дело.

С пълно основание прочее може да се говори за

„предкирилометодиевска книжнина“

сред българите (Юрдан Трифонов), значи книжнина възникнала тук преди пристигането на Методиевите ученици.

Пътуванията на византийското пратеничество от Цариград до великоморавските земи през 862/63 г. е ставало по т.нар. Диагонал път (Цариград-Одрин-Сердика-Ниш-Белград), минаващ през цялата южнобългарска територия. И целта на въпросното пратеничество не е могла да остане неизвестна на българските власти.

На второ място – само шест или седем години след пристигането на Климент и събратята му в България тук действал един отлично подготвен книжовник от Симеоновия придворен кръг – Йоан Екзарх, който превел през 893 – 894 г. избрани глави от съчинението на Йоан Дамаскин „За правата вяра“,

В орлов полет

Европейското значение на старобългарската литература

Акад. Дмитрий Лихачов

Национален комитет

София, 1 март (БТА). Приносът на акад. Дмитрий Лихачов за въвеждането на философско-историческото понятие „Българска държава на духа“ да влезе в учебни програми на средни и висши училища. Това предлагат в писмо до президента Георги Първанов, проф. Боян Биолчев, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. Иван Харалампиев, ректор на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и проф. Стоян Денчев, ректор на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии.

Познавайки загрижеността на президента за съхраняване и обогатяване на българската култура и традиции, напълно естествено е честването да премине под неговия патронаж. С чувство на преклонение пред личността, делото и приноса на големия учен, президентът Георги Първанов приема с благодарност предложението.

На 8 май 2006 г. в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ официално бе учреден Националният организационен комитет за честване на 100-годишнината от рождението на акад. Дмитрий Лихачов (28 ноември 2006 г.).

В СВУБИТ бе открита руска читалня „Акад. Дмитрий Лихачов“.

„Шестоднев“ от Йоан Екзарх Български. Препис от XV в. Съхранява се в библиотеката на Рилския манастир.

Русият княз Владимир Мономах пише в своето „Поучение“ от XI в. за своето възхищение от Божията промисъл, според която и зверовете, и птиците, и рибите, и човешките лица са различни.

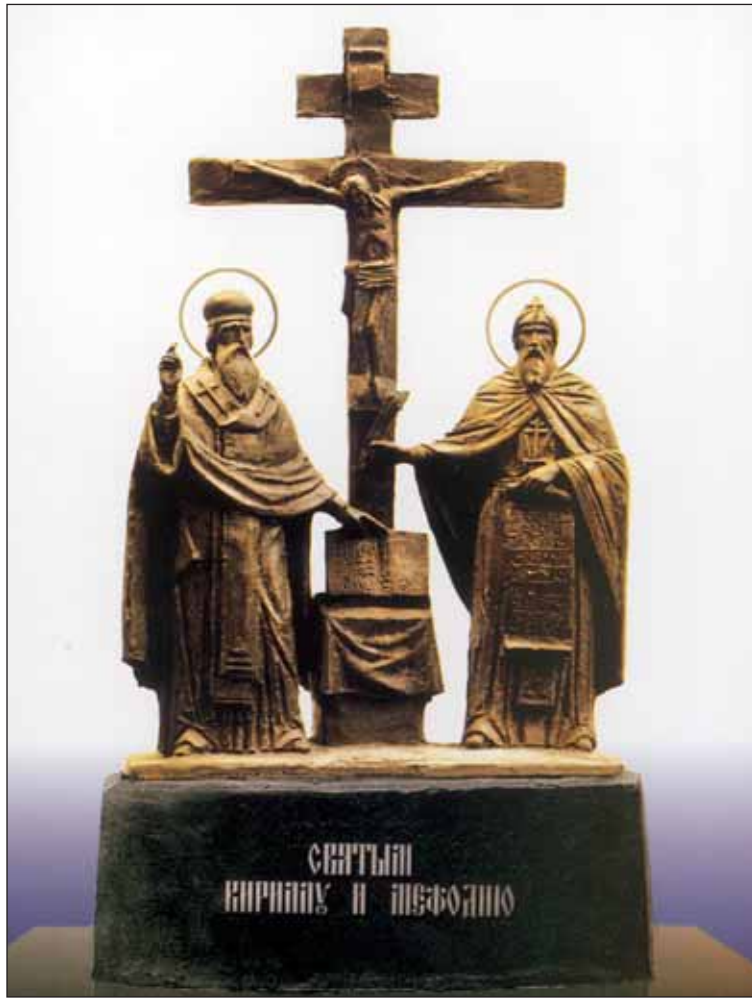
В случая Мономах повтаря „Шестоднева“ на Йоан Екзарх Български.

Само по себе си това е знаменателно: цяло столетие по-рано България преживява онова „удивление от света“, което сетне става толкова характерно и за Русия. Тя по-рано от Русия изминава същия път към ново възприятие на света и нейният опит се оказва особено ценен за Русия.

литература-посредница и език-посредник. „Посредник“ не между Византия и славянството, а между всички православни славянски народи... Славянските народи, най-напред на юг и север, намират помежду си общ език и съвмест-

но почват да се трудят, за да продължат и развиват подарената им обща разбираема литература.

Из статията „Размисли за националното своеобразие и европейското значение на старобългарската литература“ /1976/

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий пред едноименната църква в гр. Самара, открит и осветен на 24 май 2003 г.

Скулптор Вячеслав Кликов.

Екология на културата

Според признанието на самия Дмитрий Българолюбец един учен в края на своя творчески път следва да създаде няколко свои публицистични термина като обобщение на своите изследвания.

В навечерието на 1300-годишнината от основаването на Аспарухова България бе официално прогласено философско-публицистичното понятие „Държава на духа“, което вече е общоприето. То се появи с посредничеството на Кирило-Методиевския вестник, който бе подкрепен още при появата му от големия учен и приятел на България.

Сетне акад. Лихачов предложи понятието „Екология на културата“ като същностна грижа на съвременното общество.

Сред руините на Евтимиевата Света гора един от най-големите днешни изследователи на Търновската книжовна школа сподели и своето заключение за появата на „трето южнославянско влияние в Русия“ през втората половина на XX век, имайки предвид постиженията на българската наука за Средновековието и сдружаването на български и руски писатели, публицисти и общественици при възраждането на Кирило-Методиевския празник в Русия.

„Една от задачите ни днес е да създадем екология и на човешката култура. Както се заехме с опазването на природата, само дано да не е късно, така своевременно трябва да се заемем с опазването на човешката култура. Това се отнася и до съхраняването на всички нюанси на регионалната българска култура.

Да не забравяме, че България е приела ценности и особености от много народи. Българската култура е дълбоко индивидуална и заедно с това дълбоко интернационална. В нея има следи от античната, римската, тракийската, византийската, гръцката, турската култура. Българският народ е велик (тук няма значение броят на населението), защото е приемник на много култури и никога не се е боял да признае това.

Вашата страна се намира на границата между Европа и Азия и съединява чертите на едната и другата култура. Нека това се запази, защото именно това представлява нейното богатство. Струва ми се, че е правилна моята мисъл, която съм изказвал и друг път, че 500-годишното иго не е изменило характера на българския народ, а би могло да го измени. Това е много важно – че се е запазила откритостта на българската култура, гостоприемството и приветливостта на българите към чужденците изобщо.

Благодарение на робството в българската култура няма такова класово развитие, както в други култури. Затова няма такова еснафство и скъперничество, каквото се е създавало в други култури. Българската култура в известна степен е селска по своята същност. Това е помогнало на българския народ да запази някакво вътрешно единство. Българската интелигенция е свързана със селото – или бащата, или дядото са от село. А връзката със земята, връзката със селото, е много плодотворна. Българската интелигенция никога досега не се е откъсвала от земята.“

Из интервюто на Калина Канева „Да се лети! В дома на акад. Лихачов през май 1978 г.“ (В. „Антени“, бр. 33/1978 г. и бр. 11/1979 г.)

Неизвестен светец от Велики Преслав (X в.)

На славянска почва

Кирило-Методиевската традиция сред славяните

Роман Якобсон

Междуславянският характер на текстовете може да се получи заради миграцията от страна в страна или те са такива от самото начало. Например в преводаческата група на Хрониката на Георги Амартол, по всичко личи, че има руснаци, българи и чехи. Старочерковнославянските съчинения в това време се разглеждат като обща собственост на всички славяни, използващи този стандартен език. Литературната дейност на Моравската мисия е подхваната от българските ученици и последователи и се разпространява по целия славянски изток и юг.

След покръстването на Русия напълно е усвоена най-богатата жътва от Златния век на българската литература по времето на цар Симеон (893-927). Съставената в България Енциклопедия (Изборник), внушителна по своята изтънченост и вещото пренасяне на славянска почва на богатата и изтънчена гръцка теологическа, философска и научна терминология, напълно удовлетворява руските интелектуални нужди. Когато я преписват в 1073 г. за киевския княз Светослав, в нея е внесено само едно съществено изменение: в уводната стихотворна възхвала вместо името на цар Симеон е поставено неговото име.

В Киевска Русия изцяло понятни са и старочерковнославянските текстове от чешки извор. По същият начин от български и чешки източници възниква и старочерковнославянската литература в Хървания, втората от по-младите провинции.

Кирило-Методиевата традиция - това не е само запазване на старочерковнославянското наследство в езика и стила, не е само продължение на междуславянските контакти, създадени заради верността към това наследство, това е и тясно обвързване с езиковите проблеми на идеологическото наследство. Моравската мисия провъзгласява равни права за всички народи и равностойна ценност на техните езици, изисквайки преди всичко независимост за своята собствена славянска нация и език. Толкова доколкото в средновековната ценностна скала литургията символизира връх, то и правото на изпълнение на църковната служба на роден език, символизира правото и на всички останали ценности. Културата като цяло, и на първо място литературата, стават национални.

Идеологията, която отхвърля концепцията за някакви си привилегирани нации и езици и която господства през старочерковнославянския период в Моравия, Бохемия и България, в Русия се запазва до такава степен, че Св. Стефан Пермски (1340-1496) следвайки съзнателно примера на славянските апостоли, създава свършено нова азбука за зиящите и превежда на техния език Евангелието и литургията. Епифаний Премъдри (ум. 1420), неговият по-млад съвременник и биограф, прекрасно усеща тази връзка и сравнява Стефан с Кирил, подхващайки с петстотингодишна давност аргумента на Черноризец Храбър, който възхвалява славянската азбука за това, че тя е „сздадена от един свят мъж“, докато гръцката азбука е сътворена от езичници. Епифаний оценява постижението на Стефан даже по-високо, защото на Кирил е помагал брат му Методий, а Стефан „не е имал никаква помощ, освен Божията“.

Из статията „Общеславянская письменная традиция“, от книгата на Роман Якобсон „Работы по поэтике“, Изд. „Прогресс“, Москва, (1987)

Роман Якобсон

Възвишена поетична реч

Чешка антология

„Златният век на българската книжнина“

Доц. д-р Маргарита Младенова

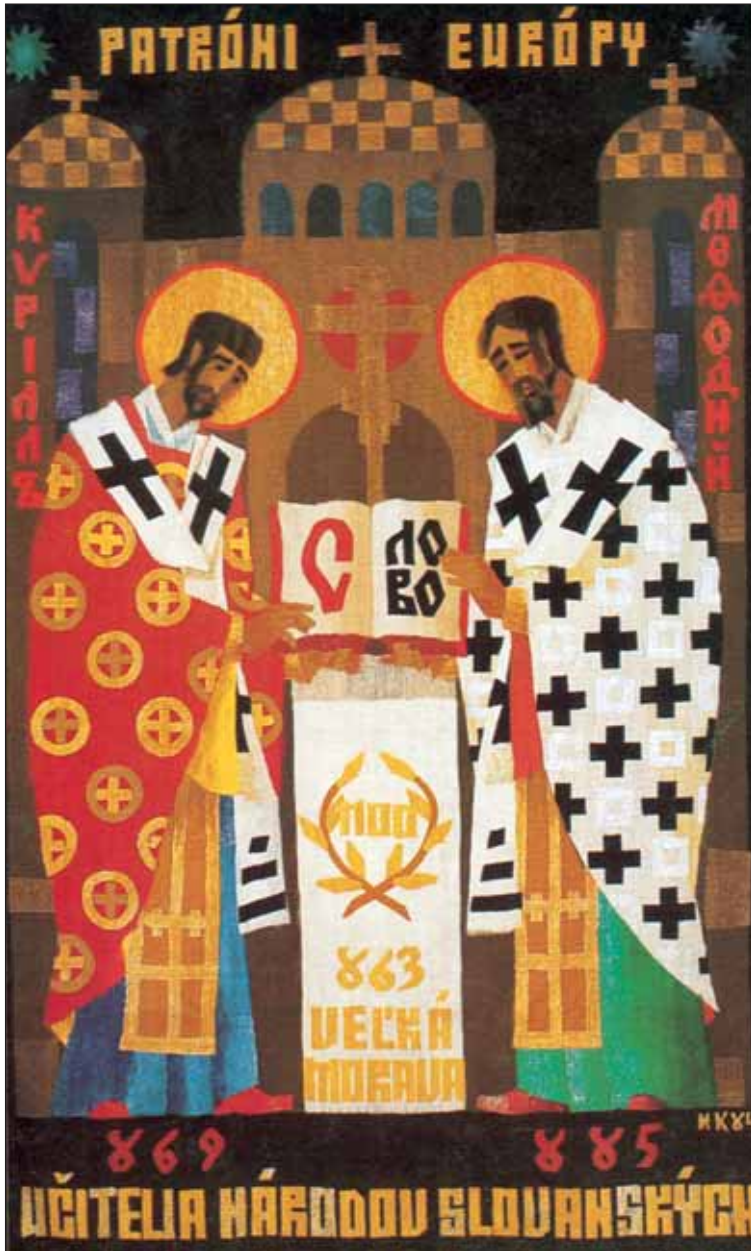
ZLATÝ VĚK BULHARSKÉHO PÍSEMNICTVÍ. Výbor textů od X. Do počátku XV. století. Přeložily Věnceslava Bechyňová a Zoe Hauptová. Předmluva I. Dujčev. Praha, Vyšehrad, 1982.

Излязлата в Прага през 1982 година антология на средновековната българска литература представя на чешкото общество преводи на най-важните произведения, възникнали в България от X до началото на XV век.

Забележително качество на антологията е, че всички произведения са преведени непосредствено от старобългарския или среднобългарски оригинал. Въпреки че не всички включени в нея творби спадат към епохата, традиционно наричана „Златен век на българската книжнина“ (епохата на Симеон Велики), заглавието се възприема като отражение на същността ѝ, защото става дума за най-значими творби от историята на българската литература. Както съставителките и преводачки на антологията Венцеслава Бехинова и Зое Хауптова посочват в предговора, главен критерий при подбора на текстовете е бил стремежът да се представят онези литературни творби, които в най-голяма степен характеризират народностното съзнание. Поради това тук са включени възникналите в България жития на българските национални светци, като се започне от Кирил и Методий, по-нататък летописните произведения, които не са застъпени особено обилно в нашата литература, но тук са представени от Божествената история на Константин Преславски, до Българската хроника от началото на XV век. В качеството си на носители на народностното съзнание са представени не само житията и хрониките, но и полемични съчинения, отразяващи обществените противоречия като Беседата против богомилите на Презвитер Козма. Представени са и по-късни творби като Синодикът на българската църква, Похвалата на цар Иван Александър, Похвалата за Евтимий Търновски от Григорий Цамблак, както и творбите, непосредствено свързани с епохата на падането под турско владичество, създадени от Исая Серски и Константин Костенечки.

Всеки от текстовете е представен не само с превода си, но и с компетентен коментар, който очертава мястото му сред творбите на старата българска литература, както и с бележки относно непосредствените езикови особености на текста. Цялата антология започва с Пространен въспителен преглед на средновековната българска литература през разглеждания период от проф. Иван Дуйчев.

Авторката е преподавател по бохемистика и заместник-декан на Факултета по славянски филологии в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Кирил и Методий – покровители на Европа (чешки плакат)

Ако ни интересуват първите прояви на литературен живот сред българите, трябва да предположим, че те могат да съществуват едва при налагането на първоначалната славянска книжнина, създадена от Константин-Кирил Философ и неговите ученици, във връзка с изобретяването на славянската азбука и с възникването на най-старата славянска литургия и духовна литература.

Известният старобългарски писател Черноризец Храбър (явно монах Андрей), който е живял, както предполагаме, в края на IX и началото на X век, точно посочва датата на създаването на славянската азбука:

6363 година от сътворението на света.

Макар че това сведение е много категорично, то поражда спорове, защото през средновековието се използват две световни ери: т. нар. византийска ера, според която от „сътворението на света“ до началото на нашата общоприета хронологична система (от рождество Христово) има 5508 години, и александрийската ера с коефициент е 5500 години. И така - като точна дата на създаването на славянската азбука трябва да приемем

855 г. (т.е. от 1.IX.854 г. до 31.VIII.855 г.)

или 863 г. (т.е. от 1.IX.862 до 31.VIII.863 г.).

Ако вземем предвид общоприетата дата на пристигане на пратениците на княз Ростислав (846—870) в столицата на Византия, т.е. 862—863 г., създаването на първата славянска азбука трябва да се отнесе именно към това време. Но в средновековните писмени паметници много често се използва византийската ера, а това означава, че създаването на първата славянска азбука трябва да се отнесе най-малко към времето осем години преди пристигането на великоморавските пратеници в Цариград.

И първото, и второто решение ни поставя пред нова трудност. Ако приемем като по-правдоподобна 854—855 г., това означава, че Константин-Кирил Философ и неговите сътрудници са създали азбуката, а заедно с нея и първоначалната славянска литургична книжнина по поръчка на византийските управници с оглед на други мисионерски цели, не просто за Велика Моравия и Панония.

Проф. Иван Дуйчев

Из „Исторически преглед на средновековната българска литература“

Заслужено признание

Българската научна школа на Иван Дуйчев

Проф. д-р Петер Шрайнер
президент на Международната асоциация по византология

Специално за в. „За буквите“

– Как оценявате връзката между византологията и славистиката?

– Византийската империя се сблъсква със славянските племена за първи път в края на VI в. Славяните се заселват за постоянно на обширни територии от Балканския полуостров, а за по-кратко – и на територията на Гърция. От VII в. до окончателния залез на Византийската империя през 1453 г., около 800 години, славянските народи, славянските държави са били винаги съседи на Византия, като понякога са били насилствено присъединявани към византийския държавен съюз. Върху никоя друга съседна област Византия не е упражнявала толкова голямо влияние, както върху славянската, което и до днес обособява региона и е оставило трайни следи. Решаващ фактор за това влияние става проведената през втората половина на IX в. християнизация, тъй като само по този начин се създава обща комуникативна сфера, или казано с термините на византийската политическа идеология: **варварите се превръщат в приятели**. Така се е родила, според класическата формулировка на Димитри Оболенски, византийско-славянската общност (the byzantine Commnwealth). Духовна основа и същевременно фактор за развитие на тази форма на християнизация е собствената азбука, която прави достъпна за съседите византийската богословска литература. Без гениалното филологическо откритие на азбуката, извършено от солунските братя Константин (Кирил) и Методий и съхраняването на славянския език като самостоятелен, би било много трудно да се стигне до тесните културни контакти. Съществуващият още от VII в. държавен авторитет на българското царство в случая става допълнителен фактор за пропагандирането им. И когато повече от 100 години след тези събития Византия успява да приобщи чрез мисионерска дейност още по-голяма територия от тази на Балканския полуостров чрез кръщението на Владимир (988/89), тя е могла отново да използва писмената система, която междувременно е възникнала и се е съхранила в България. Политическото развитие на Русия и на южнославянските държави върви по различни пътища. Отдалечеността от Византия помага на Русия в нейното по-самостоятелно развитие, докато балканското пространство остава доминирано от Византия. Но задълбоченото представяне на този проблем не може да стане мимоходом, в рамките на едно обзорно интервю. Еднозначен остава фактът, че Византия с помощта на Константинополската редакция на вярата, т.е. с Ортодоксията и израсналото върху византийски корени „кирилско“ писмо, манифес-

тира своето трайно интелектуално присъствие.

Именно тези исторически обусловени предпоставки **свързват византологията със славистиката**. Не може разбира се да се отрече, че тази връзка е в известна степен едностранна в полза на византологията, така както в историческа перспектива влиянието на Византия винаги е доминирало. Византия е оставала винаги даващата, без да пожелае да възприеме нещо от славянска страна. Това е свързано с известно съзнание за културно превъзходство, което е безспорно. Именно затова трябва да се подчертае, че основна задача на славистиката би следвало да бъде издирването на собствените културни движения, на приносите на базата на разглежданите документи, т.е. да се очертаят по-ясно разграниченията от Византия.

Запазените паметници са на първо място ръкописите, които със своята форма и съдържание отразяват културните взаимоотношения. Тяхното изследване е една от най-важните задачи на византологията и славистиката. Малкият брой учени, като Иван Дуйчев или Игор Шевченко, които изследват едновременно двете области, налага съвместни усилия на представителите на двете дисциплини. Именно тук центърът, носещ името на „Иван Дуйчев“, може да послужи за образец. Обединени от духа на Иван Дуйчев, тук се срещат днес след 20 години от създаването му изследователи от различни националности и генерации, за да проучват **славянските и византийски духовни съкровища** и да обменят и обогатят своите познания. Тук изискваното от характера на изследвания обект обвързване между византологията и славистиката не е гола теория, а непрекъснато обновяващо се ежедневие. Славянската литература и славянската история са в много по-висока степен от когато и да било част от общото богатство на нова Европа и в този контекст би следвало да търсим и мястото на Център „Иван Дуйчев“, нещо което бе немислимо и в най-смелите ни мечти по времето на неговото създаване.

– *Кои са най-значимите достижения на съвременните български учени от школата на Иван Дуйчев в контекста на развитието на съвременната византология?*

– Когато говорим за „школата“ на един учен, си мислим обикновено за университет и студенти, които посещават лекции и участват в семинари и под ръководството на своя научен ръководител работят по своите научни проблеми. Всичко това не съвпада с школата на Иван Дуйчев. На него никога не му се удаде възможността да разгърне цялата си активност в университета. Той беше в по-висока степен византийски учен и като тях съби-

раше ученици, които бяха получили своето образование (enkyklios paideia) на друго място и идваха при него, защото желаеха да научат повече, защото се интересуваха от това, което не фигурираше в канона на учебния план, или пък защото нямаше кой да им поднесе подобни знания. **Иван Дуйчев беше енциклопедист и по това приличаше на някои византийци**. Затова кръгът на неговите ученици беше съставен от заинтересовани в различни дисциплини, а византологията беше само една от тях.

На мен като чужденец никак не ми е лесно да направя своя избор. Със сигурност трябва да споменем Васил Гюзелев, който с поредица монографии и студии допринесе значително за изграждане на съвременната ни представа за политическите и обществени взаимоотношения между средновековна България и Византия и който благодарение на езиковите си познания и ръководството на един престижен научен институт ги направи достъпни и в чужбина. Какво е мястото му в световната наука може да се илюстрира с факта, че на Международния конгрес по византология в Лондон през август 2006 г. той ще изнесе заключителния доклад.

И разбира се трябва да спомена Аксиния Джурова. Тя се е учила при Иван Дуйчев да работи с ръкописи, както славянски, така и гръцки. Със своите каталози и монографии по кодикология и преди всичко с преведената на много езици образцова книга за минитюрите в славянските и византийски ръкописи, тя се превърна в учен-византолог със световно признание и също ще участва на световния конгрес в Лондон с пленарен доклад. Създаденият от нея научен Център „Иван Дуйчев“, благодарение на когото най-ценното от славяно-византийското културно наследство в България бе спасено и стана достъпно за всички учени.

– *Какви са перспективите за сътрудничество между българските и чуждестранните учени в тази област?*

– Съвместната работа между българските и чуждестранните колеги в областта на византологията преживя нов разцвет след отварянето на границите. И беше едно щастливо съвпадение, че точно по това време Център „Иван Дуйчев“ вече беше изграден и в много области послужи като посредник и организатор или просто като партньор. Трябва да се посочат интензивните контакти с гръцките учени, заинтересовани от достъпните вече ръкописи. Но и контактите с византолозите от Австрийската академия на науките можаха да се задълбочат, благодарение на участието в тома за Тракия от поредицата Tabula Imperii Bizantini; също така позитивно за изданието на

Заместник-ректорът по научно-изследователската дейност проф. д-р Георги Бакалов (вляво) връчва на проф. д-р Петер Шрайнер диплома за почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 25 май 2005 г.

Книгата на епарха, осъществено от Йоханес Кодер, беше и предоставянето на един ценен препис от сбирката на център „Иван Дуйчев“. Най-малко 10 български хумболтови стипендианти, сред които бих искал да изтъкна имената на Христо Матанов и Росина Костова, имаха възможност да работят в различни институти в Германия, особено при мен, в Университета в Кьолн. Научният обмен между Софийския университет и Университета в Кьолн беше от полза и за двете страни. При това се разглеждаха не само византийска история и литература, но също така и история на изкуството и археология, а заедно със София, беше привлечен и университетът в Търново. Изследванията на Казимир Попконстантинов и Росина Костова в областта на българската манастирска култура например, намериха широк отзвук не само в Германия, но и в Унгария, Великобритания и Съединените щати. Съществуващите контакти със сръбската византинистика се задълбочиха под ръководството на Любомир Максимович чрез обмен на специалности и съвместни инициативи. При това не бива да забравяме, че двете

страни са принадлежали на византийската империя за столетия и че заниманията с Византия са същевременно и представяне на собственото историческо минало. При това всеки византинист в България се намира, така да се каже на византийски терен, и това придава на научните контакти един особен нюанс.

Досега говорих само за миналото. Но това минало проправи пътя и на бъдещето. Новите перспективи се очертават дори и сега, когато 140 учени византинисти и слависти се събират тук за юбилея на Център „Иван Дуйчев“, и ще се очертаят на още по-високо ниво, когато през август в Лондон Международната асоциация на византолозите ще даде ход на кандидатурата на България да организира Международен конгрес по византология през 2011 г. в София, на същото място, където през 1934 г. беше проведен Четвъртият конгрес.

България има своето заслужено място в общността на онези, които се занимават научно с византийския свят.

Превод от немски Вася Велинова

Проф. д-р Петер Шрайнер завършва класическа филология и византология със специализация в областта на славистиката, латинската филология и история и култура на Близкия изток. През 1974 г. се хабилитира в катедрата по византология в Свободния университет в тогавашния Западен Берлин. През 1979 г. става професор по византология в университета в Кьолн. През 1986 г. е избран за член на комисията за изучаване на историята на Европейския югоизток към Академия на науките в Гьотинген, през 1988 г. получава почетен знак на Софийския университет. През 1991 е избран за член-кореспондент на Австрийската академия на науките, от май 1992 е почетен доктор на Великотърновския университет, от 1993 г. е член-кореспондент на Академията в Гьотинген, от 1994 е член на Сицилианския институт за византийски и новогръцки изследвания, през 1998 е избран за почетен член на Сдружението на руските медиависти, през 2003 г. е избран за почетен доктор на университета в Белград.

През пролетта на 2005 г. проф. д-р Петер Шрайдер става почетен доктор на Софийския университет.

В многостранната си научна дейност проф. Шрайнер неведнъж се е спирал на проблеми на българската средновековна история, на връзките между Византия и славяните, на културата от старобългарската епоха. Сред тях се открояват тези негови студии, които са посветени на проблемите на двете славянски азбуки. В последната му монография върху историята на Византия се отделя специално внимание на владетелите на Първото българско царство – Борис, Симеон, Самуил – и се представя един съвременен прочит на тези страници от българската история.

„Калоян“ – буква с корона от писмо на папа Инокентий III.

Общи корени

Д-р Алберт Раух

Чувал съм и в Гърция, и в България да казват: „Отивам в Европа“. Те имат предвид западните части на континента, а всъщност неговото общо название се появява отначало като название на областта западно от Босфора и Дарданелите. Вие, гърците и българите, всъщност обитавате самото сърце на Европа – географски и исторически! По тези места в древността и през ранното Средновековие има блестяща култура и цивилизация, докато у нас, например в Северна Германия, не е имало нищо. Забравя се и друго: половината от европейското население днес е славянско. Това малцина го имат предвид.

Епохата, в която живеят братята Кирил и Методий, е твърде сходна с днешната. Ние имаме голямата отговорност да следваме техния пример. Те идват от Изтока с мисия за сближение със Запада. Ако това беше станало навремето, България нямаше да я постигне тази огромна беда – да падне под ударите на османските турци. А християнският свят може би щеше да се съхрани като единно цяло.

Днес надеждата ни се състои в победата на духа на универсализма. Целият свят наистина е неделимо цяло. Необходимо е да потърсим и осъзнаем нашите общи корени в миналото, много по-добре да се опознаем един друг като народи, да намерим общ език помежду си. Платон и Аристотел, Гьоте и Вазов принадлежат на всички, те са наше културно наследство.

Братята Кирил и Методий са първостроители на духовния мост между Изтока и Запада. Те са образец за пълно съвременно мислене и поведение. Историческата епоха, в която живеят Кирил и Методий, е извънредно интересна. Дотогава светът е представлявал едно цяло. Римски търговци посещават едновременно и Сердика, и Бавария. Известният Сердикийски събор обсъжда общоевропейски проблеми. През IX век именно този общ свят започва да се разделя на франко-немски и старовизантийски. Св. Св. Кирил и Методий желаят още тогава да настъпи примирение. Папа Адриан II ги подкрепя, папа Йоан VIII се обявява против съда в Регенсбург над архиепископ Методий. Надделяват обаче франко-баварските владетели. За съжаление те по-късно намират подкрепа и от Ватикана.

Сега животът отново налага да потърсим помирение. Това може да стане въз основа на нашите общи корени.

Авторът е директор на Института по източните църкви в Регенсбург, Германия.

Папата изпраща знаме в Царевец

За да се прославиш заедно с Апостола в кръста на нашия господ Исус Христос и за да приписваш своите бъдещи победи не на себе си, но на този, пред който се скланя всяко коляно...ние решихме да изпратим по същия човек на теб...освен знаците на царско достойнство, които ти изпращаме по любимия син Лъв, презвитер, кардинал на Светия кръст...още и знаме, с което да си служиш срещу тези, които почитайки с уста разпънатия на кръста, са със сърце далеч от него. Изображението върху знамето представлява кръст и ключове, защото блаженият апостол Петър и кръста заради Христа прие, и ключовете от Христа получи. И така то представлява знака на кръста, с който именно побеждаващият Христос царува и повелява, завладял е небесните простори, с който плячката, хващайки грабителя го е погълнала и умирацият живот е уловил смъртта.. като с въдица. То представлява и двоен ключ: единият за разграничаване, другият – за власт, та когато разграничаваш доброто от лошото, светлината от тъмнината, а също така светото от безбожното, да си послужиш с поверения ти материален меч за наказание на злосторниците и за похвала на добрите и да вземеш оръжието и щита против онези, които не са взели Бога за свой помощник, но доверявайки се на своето зверство и на множеството, се мъчат да ритат срещу ръжен.

С кралско достойнство Цар Калоян и папа Инокентий III

Проф. Христо Матанов

Цар Калоян (1197-1207 г.) се проявява не само като отличен пълководец, но и като блестящ дипломат. Той добре съзнава, че успехите по бранните поля и укрепването на България, са немислими без авторитетно признаване на нейния държавен суверенитет. В края на XII в. и в началото на XIII в. такова признание е можело да се получи само от Апостолическия престол в Рим. По това време там управлява папа Инокентий III, един от най-авторитетните наместници на апостолите Петър и Павел в цялата история на Ватикна. Освен борбата срещу ересите, Светият отец се стреми да разшири своето влияние в православния свят. Надежда за това му дава отслабването на Византия, както и възстановяването или възникването на нови държави в ареала на „Византийската общност“.

Инициативата за установяване на контактите идва от Рим. В края на 1199 г. в Търново пристига папският легат Доминик, който носи на българския владетел писмо от папата. С него се поставя началото на оживена кореспонденция между двамата, която продължава повече от пет години. Още в началото папа Инокентий III изявява желанието си да види България в лоното на своята църква. Цар Калоян от своя страна поставя свои условия: получаване на царска корона от Рим и издигането на главата на българската църква архиепископ Василий, за български патриарх. При това и двете страни използват в писмата си исторически аргументи. Според папата родът на българския цар произхожда от Рим, а според цар Калоян и той може да получи короната като своите видни предшественици Симеон, Самуил и Петър, които също са искали и получавали царски корони от Апостолическия престол.

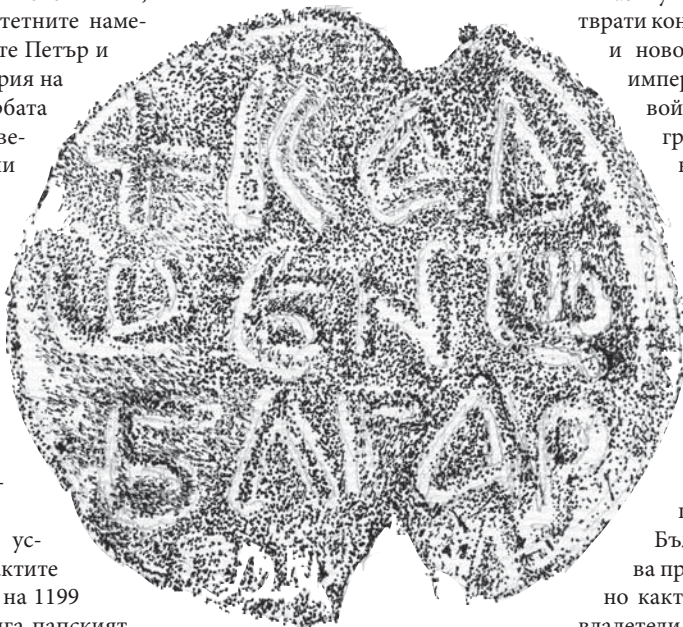
В хода на кореспонденцията и двете страни постепенно уточняват своите позиции. В началото папата е таял надежда, че България ще стане католическа държава. Тези надежди бързо се изпаряват и римският първосвещеник се спира на варианта „уния“. Униатският статут на българската църква означава запазване на православие, но признаване на папската църковна власт. Този вариант на

върчва корона, скиптър и знаме. Българският владетел възприема коронацията като царска и продължава да се подписва като „цар“ („император“ в латиноезичните писма). Българският архиепископ Василий получава „палиум“ - специална одежда, която символизира неговото автокефално архиепископско достойнство. Така тържествено е официализирана унията между България и Рим.

Тази уния не успява да предотврати конфликта между България и нововъзникналата Латинска империя. През април 1205 г. войската на цар Калоян разгромява кръстоносците край Одрин. Официалните отношения с Рим обаче продължават чак до 1235 г., когато цар Иван Асен II успява да възстанови българската патриаршия. В условията на уния българските владетели легитимират своята власт в една непредсказуема политическа обстановка. Българската църква запазва православния си характер, но както тя, така и българските владетели следват папската политика на строго преследване на ересите. В тази връзка трябва да се разглежда антиеретическият събор в Търново от 1211 г.

Отношенията на цар Калоян с папа Инокентий III са един от най-блестящите изяви на българската средновековна държавна и църковна дипломация. Действията на българският владетел и до ден днешен остават пример за умело използване на дипломатическия интелект за защита на българските интереси и за съхраняване на православната традиция в условията на политическа и религиозна динамика.

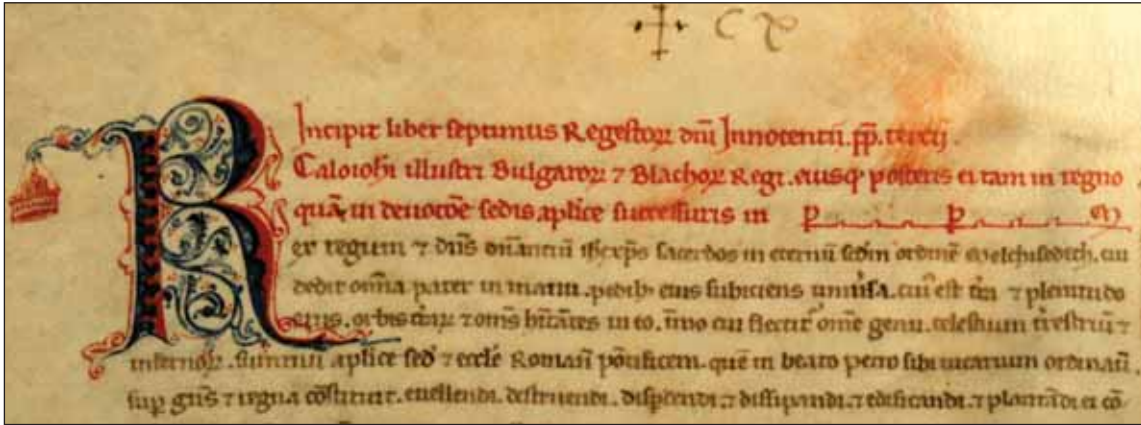
Авторът е преподавател по средновековна балканска история в Историческия факултет на Софийския университет. Ръководител е на катедрата „История на Византия и на балканските народи“. В СВУБИТ чете лекции по история, култура и институции на Средновековна България.

Оловен печат с надпис „Калоян, цар на българите“.

отношения с православни църкви в следващите векове ще бъде прилаган с успех и в други региони на Европа. Освен това папа Инокентий III категорично утвърждава, че максималното, което може да даде, е кралска титла на Калоян и титлата „примас“, равнозначна на „архиепископ“, на българския църковен глава. Цар Калоян приема тези реалности, защото осъзнава, че за него и за България е по-важен самият акт на признанието, отколкото подробностите на споразумението.

Преговорите между Търново и Рим приключват през ноември 1204 г. Тогава в Търново пристига папският легат кардинал Лъв. Той коронясва Калоян за „крал“ и му

„Калоян, цар на българи и власи“, факсимиле от преписката с папа Инокентий III.

Съхранява се в Главно управление на архивите при Министерския съвет. Оригиналът на преписката беше показан на президента Георги Първанов при неговото посещение в Секретния архив на Ватикана през 2003 г.

Общоевропейска мисия

Григорий Цамблак на Констанцкия събор

Д-р Ивайла Попова

Един от големите международни форуми през Средновековието, църковният събор в град Констанц, е открит от папа Йоан XXIII (1410-1417) на 5.11.1414 г. и продължава работата си до 22. 04. 1418 г. На него присъстват най-изтъкнатите представители на европейската духовна и светска дипломация. Съборът цели да премахне папския разкол, да осъди еретическите учения на Джон Уиклиф и Ян Хус и да предприеме реформи за оздравяване на църквата. Наред с това пред него стоят и политическите задачи – османското нахлуване на Балканите.

След избора на папа Мартин V (11.11.1417) в Констанц пристига третото полско пратеничество. Кардинал Филастър в своите „Gesta Concilii Constanciensis“ пише:

„Следващия петък (18.02.1418) в Констанц пристигнаха 2-н Григорий, архиепископ на..., Рутенин, от гръцката вяра, дошъл да осъществи уния между гръците и латинците под подчинението на Римската църква“.

На 25 февруари 1418 г. е тържествената ауденция при папа Мартин V (1417-1431), на която присъства и германският император Сигизмунд Люксембургски (1410-1437). Сведения за нея дава дневникът на кардинал Филастре:

„На първата година от понтификата на папа Мартин V и четвъртата година от Констанцкия събор, Генералният съвет, ръководен от папата и в присъствието на римския император, прие Руския архиепископ от ордена на св. Василий – Григорий, който каза, че е архиепископ на цяла Русия и на 50 катедрални църкви от Източноправославната вяра. Последният пристигна и изрази своето покорство.“

От августинския монах Мауриций Рвачка запазен е и латинският вариант на речта на Григорий Цамблак, произнесена пред папата.

В словото на Цамблак пред папата той изразява задоволство и радостта си от ликвидиране на схизмата в Римо-католическата църква. По-нататък проявява стремежа си към обединението на „Източното църква със Светата Римска църква“. Това обединение е „света воля на църквата“, към което самият той подбужда. След това Киевският архиепископ изтъква, че „жадува тази Пресвета уния, както почувствах, Преблагжени Отче, и пресветлий мой господар – господарят – император на Константинопол, син на Ваша светост, а също и патриархът на Константинопол град, а и останалите християнски народи по тези земи: вече достатъчно беше говорено по този въпрос в присъствието на Ваша светост от пратеника на самия Пресветъл господар-император, който (пратеник), както почувствах от съответната част (на речта му), и занаяпред ще поддържа тази кауза“

Докато в Констанц латинците говорят за края на схизмата с Изтока като за „reduction Graecorum“,

възвръщане на гръците-схизматици към истинската църква, византийският император и патриархът, след като благодарили на папата за неговото усърдие за сключване на уния, заявяват (според Силвестър Сиропулос), че това може да стане само „на Вселенски събор и то след внимателно обсъждане на всички различия“. В отговора до папата се казва, че Николай Евдемоноянис и другите пратеници на Събора не са били упълномощени да дадат съгласие за подчиняването на Източната църква на Римската.

Доказателство за неискреното намерение да се сключи на този етап църковна уния със Запада,

властни им народи, които бяха отделени от скута на Светата римска църква, като ревностни привърженици на християнската вяра жадуват вече обединяването на църквата.“

Въпреки че пристига в Констанц начело на полско-литовска делегация и действа от името на полския крал Владислав II Ягело (1377-1434) и литовския княз Витовит (1401-1430), Григорий Цамблак защитава идеята за уния между Източната и Западната църква при същите условия, като поставените преди това от византийските пратеници – „... жадуват вече обединението на църквата при след-

„Григорий Цамблак на заседание на Констанцкия събор.“

Средновековна миниатюра (XV в.)

макар и с политическа цел, са думите на Мануил II Палеолог (1391-1425) към сина му Йоан VIII (1425-1448), предадени от Сфранцес:

„Винаги поддържай желанието за уния, но никога не стигай до край. Предлагай събор, започвай преговори, но ги протакай без край. Гордостта на латинците и упоритостта на гръците никога няма да доведат до съгласие. В желанието си да постигнеш уния ти би могъл само да задълбочиш схизмата.“

Относно действителното желание на Византия за уния в този момент със сигурност може да се твърди, че изявленията на нейните представители в Констанц – за готовността на Източната църква да се подчини на Рим, са ловка дипломатическа игра. Цената ѝ е да се получи срещу обещаното подчинение западна помощ в борбата срещу османците. Но за конкретни действия империята все още не е готова.

Мисията на Цамблак е част от дипломатията на Полско-Литовското кралство. За това свидетелстват и думите на Киевския митрополит:

„И така, понеже аз, Пресвети отче, отдавна жадувах тази Пресвета уния, отидох при моя най-християнски господар, краля-господар на Полша и при неговия брат, княза-господар Витовит... Тяхна е цялата заслуга, че сега под-

ното условие, разбира се: задължителният и достоен за почит път да бъде обичайният – за това да се свика съвет от опитни и вещи в правото лица и от двете страни, които да обсъдят въпросите за верските задължения.“

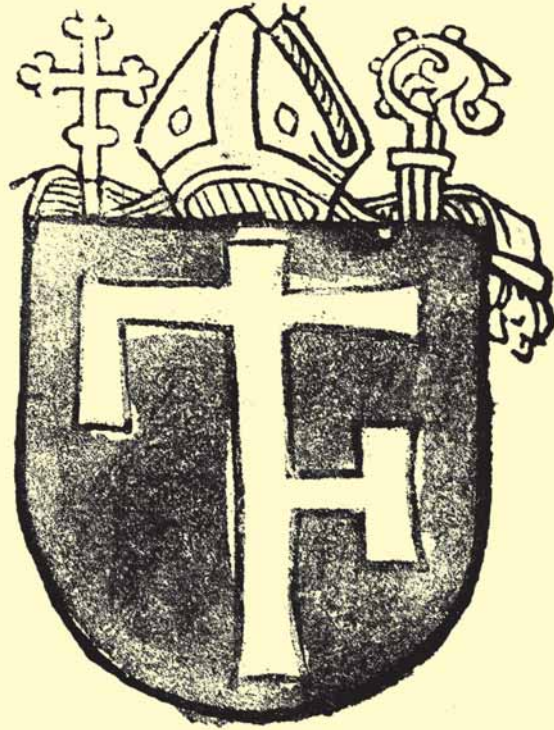
Без да е официален византийски представител, Цамблак се изявява в същата линия на поведение както представителите на византийската империя – за сключване на уния, продиктувана от съвременната политическа обстановка, но на Вселенски събор, където подробно ще бъдат обсъдени всички спорни въпроси между двете църкви.

Източноправославната позиция и убеждения на Григорий Цамблак са умело защитени в още едно негово слово, което е достигнало до нас в славянски ръкопис, открит от Фьодор Добрянский в библиотеката на гр. Вилно през 80-те години на XIX в.

„Докога единната християнска църква на две слави ще се дели? ... Днес няма единство! Името, прочее, е едно – то е Христос – славите и разбиранията са различни; вярата в Троицата е единна, но изповеданието не е еднакво. Докога източните ще укоряват западните, а западните – източните.“

Д-р Ивайла Попова е асистент в катедрата „История на Византия и балканските народи“ при Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Herz gregorius krieche-
erzbisch off kinonienfis-
in reußen der kriechen ge-
lauben vnder polan vnd
litta mit dreißigen

Григорий Цамблак

Пресвещено дело

Реч пред Събора в Констанц

(1418)

Преблагжени отче, отправям големи благодарности към безсмъртния Бог, който ме удостои през тези последни дни да присъствам пред Ваша светлост, върховния и безспорен понтификс и истински заместник на Иисус Христос...

И тъй, понеже аз, преблагжени отче, отдавна желях тази Свята уния, отидох при най-християнския мой господар, господин краля на Полша и господин дука Витолд, негов брат, най-предани и първи служители на теб, между които по това време се случи аз да пребивавам и извънредно често да обикалям: от предаността и от скровената вяра на тези пресветли първенци аз бях отдавна трогнат и доведен до това свято желание на Светата римска църква, та не само аз да пламна от най-голяма ревност към тази свещена вяроност към Църквата, но също с всички мои сили и с цялата моя грижа и бдителност да подготвя всички други, които можеха да се насочат към това свято желание, като им проповядвах и ги увещавах на онзи църковнославянски език. Между тези народи, Пресвети Отче, аз намерих мнозина с това свято желание, които искат тази Свещена църковна уния...

Тази Пресвета уния, преблагжени отче, желяе и пресветлият мой господар, господин императорът на Константинопол, синът на Ваша светост, а също и патриарх на онзи град и останалите християнски народи от онези области; също така подразбрах, че вече предварително е говорено по този въпрос в присъствието на Ваша светлост от пратеника самия Пресветъл господин император, който самият ще проследи този въпрос в това отношение съобразно неговата мисия.

Те също положиха всички грижи, щото народите, които са подчинени на тяхното наставничество и които са отделени от лоното на Светата Римска църква, да бъдат възвърнати към единството на Църквата, като желяят по надлежен почтен и обичаен начин, а именно чрез църковен събор, та от двете страни да се съберат хора опитни и познавачи на правото, които да разискват по въпросите на вярата. Нека обаче се надяваме, преблагжени отче, щото Ваша светост е проявил искреност и не ще търпи по-нататък толкова народи да бъдат отделени един от друг...

И нека не се отлага по-нататък това преславно дело, но колкото може по-скоро да се изнамерят и да се изпратят в онези страни подходящи лица, които със своята цветиста реч и със светия си живот да издигнат онези народи и да ги привлечат към единството на Светата майка, Църквата, и да бъде присъединен към това пресвещено дело богът на мира и на всяка обич!

Това свято желание ме подбуди, Преблагжени Отче, да се заема с тези усилия да дойда лично при Ваша светлост с най-голяма обич и преданост. Надявам се прочее, че аз ще видя онова, което се надявах да постигна в лицето на Ваша светлост, докато трябва да се върна, след като видя най-добрата воля и благоразположение към това свято дело на Вашата светост, която Бог нека винаги щастливо да пази невредима!

Амин.

Из дневника на кардинал Филастре
Превод от латински Красимир Банев

„Христос сред книжниците“, стенопис от Боянската църква (1259)

Конференции и симпозиуми

- Българо-гръцки симпозиум на тема: „Византийският държавнополитически и културен модел и рецепцията му в Средновековна България (4-5 април 1988 г., София).
- Симпозиум, посветен на 80-годишнината от рождението на проф. Иван Дуйчев (16-18 април, 1987 г., София).
- Симпозиум в памет на проф. Христо Гандев (30 май 1988 г., София).
- Официално откриване на Център по славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ (23-24 септември 1988 г., София) и Кръгла маса на тема: „Състояние и задачи на Научния център“.
- Кръгла маса „Византия и славяните“ (6 септември 1989 г.), проведена по време на Шестия международен конгрес по балканистика.
- Българо-сръбски научен симпозиум на тема: „Шестстотин години от битката на Косово поле“ (24–26 октомври 1989 г.) съвместно с Византийския институт при Сръбската академия на науките.
- Учредяване на „Клуб на медиевистите в България“ (29 март 1990 г.), съвместно с Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.
- Кръгла маса „Принципи и методи на описание на гръцките ръкописи от сбирката на Центъра „Иван Дуйчев“ (21 август 1990 г.), съвместно с Катедрата по византийски изследвания към Университета в Кьолн, Германия.
- Учредяване на Международния научен съвет на Центъра „Иван Дуйчев“, август 1991 г., Москва) по време на XXI Световен конгрес по византология.
- Пленер по иконопис в Троянския манастир (14-30 септ. 1994 г.)
- Международен научен симпозиум „Любопитство, Знание, Власт“ (16-19 май 1996 г.).
- Втора кръгла маса посветена на каталогизирането на славянските и гръцките ръкописи от Център „Иван Дуйчев“ по време на честването на 10-годишнината на Центъра.
- Младежки четения на тема: „Славяно-византийски исторически и културни взаимоотношения“ (4–6 юни 1996 г.).
- Международен научен симпозиум „Славянските светии в историята на християнската църква“ посветен на 2000-годишнината от Рождество Христово (14-16 юли 2000 г., София–Рилски манастир).
- Кръгла маса „Автентичността на Завета на св. Йоан Рилски“ (16 юли 2000 г., Рилски манастир).
- Международна научна конференция „Манастирската култура на Балканите“ по случай 230-годишнината от основаването на Девиическия манастир „Покров Богородичен“ в Самоков (29 септември-1 октомври 2002 г., Самоков, Боровец).
- Учредяване на Асоциация на византолозите и медиевистите в България (София, октомври 2004 г.).
- Научни четения в Националната художествена галерия по повод 105 години от рождението на Асен Василиев (декември 2005 г., София).

Византия и Многовековно културно-ист

Проф. Иван Дуйчев е почетен доктор на Бонския университет и носител на Хердцова награда.

Снимка: Иво Хаджимишев

Идеалният учен

Игор Шевченко

Цивилизоването на православните славяни е най-дълготрайният принос в изграждането на нашия свят. Византия присъства в създаването на южно и източно-славянската култура днес; присъства в балканския и източноевропейския пейзаж чрез паметниците, чието създаване е вдъхновила; присъства във формите на непрестанно закърняващото, но все още не напълно изкоренено на Изток православно богослужение; присъства в съвременните езици на православните славяни - на Балканите главно чрез лексикални заемки, а в Източна Европа предимно чрез идиоми и фрази, заети от църковнославянския език.

Първото техническо изискване към идеалния изследовател на обекта е задълбочено познаване на гръцкия език от всички нива. Той трябва да се чувства „като у дома си“ във византийската артистична традиция и нейното локално отражение сред славяните. Трябва да бъде ефикасен и понякога насила библиограф, да притежава способността да се добира до трудностъпното, както по отношение на изворите, така и във връзка с посветената на тях научна литература.

Средновековният православен славянски, а и молдавски свят, трябва да бъдат негова собствена сфера, особено България – ареал „просмукан“ от византийска култура и свързваща точка в преда-

По повод 20-годишнината от основаването на Научния център „Проф. Иван Дуйчев“ от 12 до 15 май 2006 г. в София ще се състои международен научен симпозиум на тема „Византия и славяните“. В него ще вземат участие 74 чуждестранни учени от 21 държави и 62 учени от България. В Националната художествена галерия ще бъде открита изложба за писмеността.

На 18 април (1 май)2007 г. се навършват 100 години от рождението на Иван Дуйчев.

Центърът за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ е създаден на 14 май 1986 г. като самостоятелно звено към Ректората на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с решение на Академичния съвет на основание волята на имениния български медиевист проф. Иван Дуйчев. Заедно с къщата на професора, Центърът наследява неговата специализирана библиотека по средновековна история, култура и изкуство, сбирката от ръкописи, както и богат научен и личен архив. В него се обучават всяка година студенти (редовно и задочно) от Историческия факултет, Факултета по славянски филологии и специалността „Библиотечно дело и научна информация“. Със своята материална база и интердисциплинарен научен състав Центърът привлича много дипломанти и специалисти, които имат чудесната възможност да работят на място с оригинални средновековни ръкописи и документи и да специализират в реставраторската лаборатория .

На 20 март 2006 г. проф. д-р Аксиния Джурова бе удостоена със званието почетен доктор на университета „Сока“, Токио – най-дейния българистичен център в Япония.
Честито! Омедетooo годзаймаши!

ването на византийските влияния към Молдова, Украйна и Русия, основно хранилище на средновековни славянски текстове и предмети.

Проф. Иван Дуйчев удовлетворява най-добре от всички живи днес учени изложените тук идеални спецификации.

Отдаването на библиографията помага, а не пречи на проф. Дуйчев да рисува широкомащабни исторически картини. Разсъжденията върху българските илюстрирани ръкописи от XIV в., съотнесени към българската политическа и социална история от това време, е една от тях, те са във връзка с интереса му към художествените пътища, чрез които византийските влияния проникват в България.

Друг пример е прекрасният синтез върху отношенията между моравските и панонски славяни

от една страна и туранските и славянски българи от друга.

Възгледите на учен с такива широки хоризонти са добре посрещнати и неговото присъствие е силно желано от колегите навсякъде: както в София, така и в Атина, и в Париж, и в Рим (именно там проф. Дуйчев получи голяма част от началната си подготовка), във Вашингтон, в Москва, в Санкт Петербург. Тъй като неговите научни пътувания обхващат континенти, той се е радвал на пряк достъп до разпръснати извори, от които е съставил своята обединена картина на Православна Славия.

Лондон, 1970 г.

Проф. Игор Шевченко е американски византолог и палеославист, по произход украинец, роден в Полша. Член е на Украинската асоциация на славистите в САЩ. Президент на Международната асоциация на византолозите (до 1998 г.)

СЛАВЯНИТЕ ОРИЧЕСКО ВЗАИМОПРОНИКВАНЕ

Проф. Умберто Еко (в среда-та) от Болонския университет и проф. Предраг Матеич (вдясно), директор на Хилендарския изследователски център в университета на щата Охайо, САЩ, обсъждат с директорката на Центъра наследството на Иван Дуйчев.

Автографи от почетната книга на Центъра

Mi è parso che il Centro Dujčev fosse il
Centro del Mondo, punto d'incontro tra Passato e
Presente (e Futuro, spero). Conservo uno splendido
ricordo - ma mi vergogno di lasciare questa povera
nota manoscritta tra tanti ms illustri.
Senzatemi, il Vostro
16.10.90

Умберто Еко

УЗПДБЖ ПРПДП ОЖЖЖЖЖЖЖ
ДЖ ЖЖЖЖЖЖЖ ЖДЖЖЖЖЖЖЖ
ДЖЖЖЖЖЖЖЖ ЖЖЖЖЖЖЖЖЖ

Проф. Мигел Аранц от Папския институт за Изтока, Рим

C'est toujours un grand plaisir et privilège de visiter cette maison
où dans le passé j'ai pu voir le Professeur Dujčev, et je suis très
reconnaissant pour le bel accueil que j'ai reçu aujourd'hui -
12 octobre 1993

Стивън Рънсман – английски историк и дипломат

Спасването на отделните лични
архиви, на отделните имена е една от
най-сигурните пътища за запазване на
културната история на нацията.
19.10.1987г.
(проф. Тодор Боров)

Проф. Тодор Боров от Софийския университет

Кът от библиотеката на Иван Дуйчев

Асеманиево евангелие, старобългарски ръкопис (X-XI в.)

Изложби

1. „Славянски, гръцки и ориенталски ръкописи от сбирката на ЦСВП „Иван Дуйчев“ (София, Национален музей Боянска църква, септември-октомври 1988 г.).
2. „10 години Център „Иван Дуйчев“ (май 1996 г., СУ).
3. Съвременно българско изкуство от сбирката на ЦСВП „Иван Дуйчев“, дарения от съвременни български художници (16-19 май 1996 г., Софийски университет).
4. Самостоятелна изложба на Здравка Костадинова по Асеманиевото евангелие (май, 1996 г., Софийски университет).
5. „Южнославянски ръкописен орнамент от XI-XVIII в. (художествени копия)“. Автори Л. Василев и Дарина. Караджова (Национален музей Боянска църква, 16-19 май 1996 г.)
6. „Ръкописи от Балканите IX-XIX в.“ (Музей на калиграфията в Токио, ноември-декември 1997 г.).
7. Благотворителна изложба „Съвременна българска живопис“ (Галерия „Финес“, декември 1999 г.).
8. „Нагръдни кръстове от IV – XIX в.“ (14-16 юли 2000 г., София, Галерия „Финес“).
9. „Новопостъпили архивни материали от архива на Асен Василиев“ (14-16 юли 2000 г., Галерия „Финес“).
10. Изложба „100 години от рождението на Асен Василиев“ (Национална художествена галерия, септември-октомври 2000 г.).
11. Съвместни изложби „Гравюри от Света гора“ - Велко Михайлович, „Гравюри от Христофор Жефарович и Захарий Орфелин“, фотоизложба „Манастирската култура на Балканите - проф. Михаил Енев (Градска художествена галерия, Самоков, 30 септември.2002 г.).
12. „Гравюри от Света гора“ – Велко Михайлович; „Гравюри от Христофор Жефарович и Захарий Орфелин.“ (СГХГ, 3-20 април 2003 г.).
13. „Икони от Тревненската художествена школа“. По време на изложбата е показан архивът на Асен Василиев (октомври 2003 г., Трявна).
14. „Поклонничеството по Светите земи“ (2003 г., Сливен).
15. „Зографин Захарий във Филибе“ (Пловдив, юни 2003 г.).
16. „Слово и образ“ - ръкописи, икони и щампи - XV-XX в. от сбирката на Центъра „Иван Дуйчев“ и от частни колекции (Софийска градска художествена галерия, март 2004 г.).
17. „Закрилата“ – съвместно с Националния дарителски фонд „13 века България“ (март 2005 г., Национална художествена галерия).
18. „105 години от рождението на Асен Василиев“ (СГХГ, дек. 2005 г.).
19. „Музика. Православие. Ръкописи“. Съвместно със СИБАНК и Институт по изкуствознание при БАН. (21 декември 2005 г.–14 януари 2006 г., Галерия на СИБАНК, София).
20. „Традиция и съвременност“ – произведения на съвременни български художници от сбирката на Център „Иван Дуйчев“ и Фондация „Елена и Иван Дуйчеви“ (11-31 май 2006 г., Национална художествена академия).
21. „Писмени традиции на Балканите от IX-XIX в.“ – славянски, гръцки и ориенталски ръкописи от сбирката на Център „Иван Дуйчев“ (12-30 май 2006 г., Национална художествена галерия).

Симеонов-Свято

Първата славянска е

Президентът Георги Първанов приема Благодатен огън
от Българския Патриарх Максим
(Възкресение Христово, 23 април 2006 г.)

Варненско-Преславският митрополит Кирил
пренася Благодатен огън от Гроба Господен
в Ерусалим (Възкресение Христово, 23 април 2006 г.)

Пресфото БТА

Руски препис на недостигнал до нас старобългарски сборник, преведен от гръцки около 920 г. по повел
листа, разкошно украсен с 5 миниатюри върху цяла страница. Преписан от дяк Йоан и друг неизвестен к
тослав. Открит през 1817 г. в библиотеката на манастира „Възнесение Христово“ край Москва от К. Ф. Кар

Ославов сборник

енциклопедия (1073)

ията на цар Симеон. Изготвен за Святослав Ярославович, велик княз на Киев. Съдържа 266 пергаментни
нижовник. В началото и в края има два преписа от „Похвала на цар Симеон“, преадресирана за княз Свя-
тайдович и П. М. Строев. До наши дни са достигнали 26 преписа.

Оригиналът се съхранява в ръкописния отдел на Държавния исторически музей, Москва (Син. № 1043).

Глаголически абецедар (азбука) от Кръшелната
на Кръглата църква във Велики Преслав (X в.).
Открит през 1949 г. от акад. Иван Гошев.
Обнародван през 1961 г.

Йоан Екзарх Български
Шестоднев
(X в.)

Какво по-хубаво и какво по-сладко има за боголюбците, ко-
ито наистина жадуват за вечен живот, от това да не от-
стъпват никога с мисълта си от Бога и да помнят Неговите
добри творение! Така и ти, господарю мой, славни царю Симе-
оне христолюбче, не преставай да търсиш неговите заповеди
и творения, желаейки да се украсиш и славиш с тях.

Защото и у нас има обичай: когато предания раб види своя
господар, че е извършил нещо добро, той иска не само той да
знае, да се радва и да се украсява, но ако може да чуе и цял свят.
Ако онези, които се насищат с пиене и ядене, биват румени,
светли и весели, то колко повече този, който се храни с мисли,
съзерцавайки Божиите дела и като се кичи с тях, би желал и
други да видят и да обикнат тези дела!

На онези, които бъдат такива, пера ще им израстнат като
на орли, ще летят и не ще се мъчат. Защото радостта не знае
мъка, а дава криле. И как не ще се радват, когато намерят и
разберат за кого е украсено небето със слънце и звезди, за кого
земята е окичена с градини, дъбрави и цветя и украсена с гори,
за кого морето и реките и всичките води са изпълнени с риба,
за кого е приготвен раят, самото това царство! И като раз-
берат, че не за някого друго, а за тях е, то как не ще да се
радват и сладко да се веселят! ...

Оловен печат на цар Симеон

... Когато някой плебей и беден чужденец дойде отдалеч към
придворните кули на княжеския дворец и ги види, той се чуди.

И като пристъпи към вратите, чуди се и пита, а като влезе
вътре и види от двете страни постройките, украсени с камък и
нашарени с дърво и прочие, удивява се.

Като влезе пък в двореца, и види високи палати, и богато
украсени, отвън църкви с камък, дърво и багри, а вътре с мрамор
и мед, сребро и злато, не знае с какво да ги сравни, защото
не е виждал в своята земя друго освен сламени хижи, бедният,
започва да губи ума си и им се чуди.

Ако ли пък му се случи да види и княза, седнал в мантия,
ошията с бисер, със златен наниз на шията, с гривни на ръ-
цете, препасан с кадифен пояс и увиснал на бедрото меч, а от
двете му страни седнали боляри със златни огърлици, с пояси и
гривни, и когато се завърне в своята земя, ако някой го попита:
„Какво видя там?“, той ще рече: „Не зная как да разкажа това,
защото само със собствените си очи бихте могли достойно да
се начудите на красотата. Аз не мога да ви разкажа достойно
за тази красота и ред. Само който види от вас със собствени-
те си очи и размисли с безплътния си ум, може да се възхити
най-добре. Защото собствените очи не лъжат никого. И макар
понякога и те да мамят то, все пак те са по-верни.“

Св. Апостол Петър, плосък релеф с орнамент и палмети, намерен в църквата на крепостта „Цепина“ (XII-XIII в.), притежание на Ермитажа в Санкт Петербург.

Архимандрит проф. Георги Елдъров (първият вдясно, коленичил) на ауденция при папа Йоан XXIII, 13 май 1963 г.

Вторият Ватикански събор заседава от 1962 г. до 1965 в базиликата „Св. Петър“. В него вземат участие 3000 епископи, 200 консултанти и експерти (сред които и проф. Георги Елдъров), 100 наблюдатели и специални гости, католически учени. Приети са 16 официални документа и декларации. На 3 юни 1963 г. папа Йоан XXIII умира. Съборът е довършен от следващия папа Павел VI.

Според данните на ООН християните в света са 2 187 000 000 и по вероизповедания: католици – 1.45 милиарда, протестанти – 337 милиона, православни – 325 милиона и англикани – 75 милиона.

От векове християнските празници са на различни дати в зависимост от възприетите календари (Юлианския и Грегорианския). Така например Рождество Христово, Коледа, се празнува от всички западни християни и някои от православните, на 24 декември, а останалите, повечето православни християни, на 6 януари. Възкресение Христово, Великден, обаче се празнува на една дата от всички западни християни (католици, протестанти и англикани) и на друга дата от всички православни.

Тези и други различия са все още пречка за единение на всички християнски вероизповедания. Правят се усилия от двете страни за благоприятни разрешения, но резултатите са все още плахи. Едно от последните начинания в тази насока е проведеното през февруари 2006 г. Пленарно заседание на Световния съвет на християнските църкви в бразилския град Порто Алегре с участието на висши духовници и над три хиляди делегати от всички християнски вероизповедания.

„С мъдрост и благост“

Ронкалли в България

Архимандрит проф. Георги Елдъров

Пристигането на бъдещия папа Йоан XXIII в София на 25 април 1925 г. не е сред забелязаните събития от пресата и обществото. На Централната гара го чака само Стефан Куртев, един скромен, донякъде невзрачен духовник, родом от сакарското село Дрипчево (само с 8 къщи). Не по-различно е и на 25 април 2005 г., 80 години след онова посрещане, а Ронкалли не е човек без следа в историята на човечеството и на България. И България не остана без следи в личната му биография, даже и в най-интимното му битие. Както разказват свидетели, споменавал я и през часовете на раздялата си с този свят на 3 юни 1963 година – и то на български език.

Анджело Джузеппе Ронкалли, вече 44-годишен и току-що отличен специално за случая с архиепископска титла, пристига в един труден за страната момент: само девет дни преди да стъпи в София, адски взрив е обезобразил катедралата „Св. Неделя“. Има и стотици жертви. Столицата и страната са във военно положение. А и специфичната задача, за която е провoden в България от Ватикана, не е от най-радостните: разрешаване на проблемите с многобройните бежанци-католици от Одринско и Македония, лишени от култови места и църковно ръководство. Подготовката му за трудната мисия е крайно оскъдна. Даже не е ясно защо точно на него се е паднал този проблем. Възможно е да е заради присъствието на един негов далечен роднина със същата фамилия в италианската легация в София. Освен това самият архиепископ Ронкалли като че ли се намира пред невъзможността за всяка друга църковна кариера. С прогресивни мисли особено в областта на социалната дейност, той се оказва без подкрепа, след като неговия епископ Радини-Тедески, истински лидер в тогавашното италианско общество, при когото е служил като секретар, издъхва през 1914 г. и той трябва да постъпи като военен духовник в италианската армия (1915-1918). Известно е как всячески се опитва да избегне назначението си като изтъква липсата на подготовка и редица лични проблеми.

Ронкалли се настанява в скромно помещение при униатската църква на ул. „Люлин“ 5, където от външната врата се влиза направо в стаята му. Месеци наред домакините го хранят предимно с кисело зеле. Въпреки това добрите чувства към България още от стъпването му на перона в София, са отлично документирани. Броени дни след пристигането си, той предупреждава близките си в Италия: ако някой заговори нещо лошо за България – да не му вярват!

С отлагания и забавяния, първоначално предвидената му за около една година мисия, се удължава до началото на 1934 г., когато е проведен в Истанбул с отговорността да следи за положението на католиците Турция и Гърция.

Десетилетието в България, обикновено доста синтетично представяно в десетките биографии на знаменития по-късно папа, все още очаква да бъде допълнително задълбочено, въпреки че по негово признание то се покрива с „най-жизнените години“ от живота му. (Слово от 25 януари 1960 г., когато съобщава на света за решението си да свика нов Вселенски събор).

Задачата да разреши въпроса с църковната ситуация около бежанците е изпълнена да края на следващата 1926 година, когато по Коледа в Рим е хиротонисан като апостолически екзарх на българските католици от източен обряд отец Стефан Куртев, она скромна посрещач на гара София от 25 април 1925 г., известен в летописите на католическата църква в България като епископ Кирил Куртев (1891-1971).

Ролята на Ронкалли междувременно расте и се разширява извън тесния кръг на местната католическа църква. По всичко личи, че запознанството му с българската обстановка и контактите му с обществото и отделни личности, се превръщат в съществено духовен багаж за зрелия вече италиански духовник и ще останат съставна част от светогледа му до края на живота.

Грижата по настаняването на новодошлите католици се превръща в общо милосърдно дело за всички български бежанци, за които гарантира храна, дрехи, лекарства, подслон по местата на тяхното временно пребиваване.

Разрушителното Чирпанско земетресение от 1928 г. го изправя пред нови възможности да служи на българския народ. Снимки от времето го показват на много места сред отчаяни хора и руини на домове, обществени сгради и църкви на различни вероизповедания. Контактите му с българските граждани и общественици се засилват. Срещи с министри и политически лидери, православни митрополити, духовници и монаси, са част от всекидневието му. Около царската сватба през 1930 г. и до края на престоя си, става желан гост на двореца.

Твърдеше в официално слово, че една случайна среща със странстващ монах в Балкана през пролетта на 1961 г., му е отворило очите как да общува с хората около себе си с *мъдрост и сладост*. Цитираше думите му на български.

Въпреки че няма дипломатически статут, постепенно му се отдават почести като на посланик на Светия престол, даже и на доайен на дипломатическото тяло, особено след като през 1931 г. временното му назначение за визитатор с ограничени поръчения, се превръща в пост на апостолически делегат или постоянен представител на Светия престол за българските католици. През 1929 г. Ватиканът възстановява статута си на международно призната суверенна държава.

Папа Йоан XXIII като „човек на годината“, определен от сп. „Тайм“. Той се появява четири пъти върху корицата на престижното световно издание.

Ронкалли пътува нашироко из страната до всякакви исторически и културни цели, най-вече църкви и манастири, но и до малки селища в Балкана и Странджа, по Дунав и по морето с каруца, на кон или магаре, пеша, с примитивна кола, даже с камион и трактор. България остава в сърцето на Ронкалли и през следващите етапи от живота му, когато става все по-известен в системата на католическата църква и в световното общество: апостолически делегат в Турция и Гърция (1934-1945), нунций в Париж (1945-1953), патриарх във Венеция (1953-1958) и накрая Римски папа (1958-1963), когато се прославя с жестовите си за помирение на тогавашните блокове и между християнските църкви и най-вече с великото си дело, едно от водещите събития от историята на църквата – Вторият ватикански събор, свикан от него през 1962 година.

В различни издания на кореспонденцията му името на София се споменава почти толкова често, колкото и Рим. Личният му секретар Лорис Каповилла твърдеше през 2001 г. в италиански всекидневник, че по време на четиригодишния престой на Ронкалли на папския трон, името на България прозвучало *хиляди пъти* по коридорите и салоните на Ватикана. От себи си това вече представлява една безценна PR акция, и то на такова високо равнище и с такова универсално излъчване, каквато нацията не може да си позволи даже с тонове злато през онези години. Лично бях свидетел на вниманието, което той обърна по време на две ауденции – през април 1961 и юни 1963 г. (20 дни преди кончината му), щом разбра, че пред него стои българин. При такива случаи пренебрегваше останалите посетители и се обръщаше направо към българина, било с въпроси как са нещата там или какво прави определено лице, било със собствени спомени за хора и места.

Авторът е създател и председател на фондация „Абагар“ и редактор на едноименния католически вестник.

Славянски ръкописи във Ватикана

Проф. д-р Аксиния Джурова

Във Ватиканската апостолическа библиотека се съхранява богата колекция от славянски ръкописи. Хетерогенна по състав, включваща кодекси от почти всички региони на славянския свят, писани на глаголица, кирилица, латиница, с гръцката азбука и дори с новоизобретени варианти на кирилското писмо, тази сбирка дава великолепна възможност да се проследят по различни линии ролята и влиянието на средновековна България в другите славянски (а и неславянски) страни. Българските ръкописи в библиотеката са малко, но за сметка на това сред тях са изключителните паметници на старобългарската писмена култура – Асеманиевото евангелие от X-XI в. и Ватиканския (Иван Александров) препис на Манасиевата хроника от 1344 – 1345 г.

Глаголически ръкописи

Глаголическата традиция е представена във Ватикана от Асеманиевото евангелие (Vat. slavo 3 от X-XI в.), един от най-ранният от засега известните глаголически ръкописи, от още 15 други кодекса и от 1 свитък-амулет, писани изцяло или частично с хърватска глаголица, сред които преобладават някои великолепни образци на най-ранните хърватски глаголически ръкописи от XIV-XV век.

Възникнало най-вероятно през X-XI в., Асеманиевото евангелие е пряко свързано с Кирило-Методиевите традиции, пренесени от учениците на двамата братя в България. Ръкописът, създаден в региона на Охридското книжовно средище и съхранил в месецослова си паметта на Кирил, Методий и Климент Охридски, вероятно е препис от ръкопис, отразил първоначалния Кирило-Методиев превод на Изборното евангелие, респективно – най-ранната глаголическа графика и орнаментика. Така богатата орнаментика в заставките и инициалите позволява да се потърсят първообразци в извънстоличното византийско изкуство. Същевременно в подбората на някои мотиви и в начина на

стилизация могат да се открият и паралели с някои гръцки ръкописи, произлезли от Южноиталианските провинции.

Летописна традиция

Манасиевата летопис Vat. slavo 2 от 1344-1345 г. е най-известният и най-проучен зад граница български ръкопис от Средновековието. Досега са излезли над 500 научни студии върху текста и илюстрациите на ръкописа, три пълни издания и критично българо-руско издание подготвено от М. А. Салмина и Иван Дуйчев. За специалистите този интерес не е случаен, особено що се отнася до илюстрирания български препис на Манасиевата летопис, който се съхранява от 1475 г. (годината на нейното основаване) във Ватиканската Апостолическа библиотека.

От запазените 60 гръцки преписа на хрониката на византийския писател Константин Манасий и пет славянски, единствено българският препис, е илюстриран с 69 миниатюри, като част от тях са свързани с основния текст на ръ-

кописа, а други отразяват моменти от българската история.

Миниатюрите на Манасиевата летопис се отличават от другите два изключително известни български средновековни ръкописа – Лондонското евангелие от 1356 г. и Томичовия псалтир от около 1360 г., с изразена експресивност, свобода на движението, разработване на обемите и сложна цвetoва гама, стил и оцветяване.

Евтимиевите традиции

Към средата на XIV в. на Балканите започва процес на реформиране на богослужебния ритуал (въвеждането на Ерусалимския устав). Идеята основа на тази реформаторска дейност е исихазмът, а неин център – светогорските манастири. Именно на Атон български книжовници като стареца Йоан, Закхей философ, стареца Йосиф и други се заемат да извършат нов превод на библейските и богослужебните книги, да ги приведат в унисон с новите изисквания. Тази дейност е подета по-късно от Теодосий Търновски

Проф. Аксиния Джурова връчва книгата „Опис на славянските ръкописи във Ватиканската библиотека“ на папа Йоан Павел II, 24 май 1986 г.

Папа Сикст IV основава Библиотеката на Ватикана (1475), живопис от Ватиканската пинаотека.

и патриарх Евтимий, като последният, вече с правата на български патриарх, придава на реформата гражданственост т. е. „узаконаване“, като я разширява по линия на жанровите и стилови търсения. От многонационалните книжовни средища на Атон реформата бързо прониква и в Сърбия, и Русия, а чрез дейността на митрополит Киприян, Григорий Цамблак и Константин Костенечки, тя вече в завършения си вид, придаден ѝ от Евтимиевата школа, окончателно се налага в православния славянски свят и във Влашко, и Молдова, където много книжовници намират подслон след 1393 година.

Научният център „Иван Дуйчев“ е специален представител на Ватиканската апостолическа библиотека в България.

Св. Апостол Павел, плосък релеф с орнамент и палмети, намерен в църквата на крепостта „Цепина“ (XII-XIII в.), притежание на Ермитажа в Санкт Петербург.

Издания на Ватиканската библиотека в библиотеката на Центъра „Иван Дуйчев“

Във фондовете на центъра се съхраняват почти всички важни издания на Ватиканската библиотека, свързани със средновековната културна история на България. В по-голямата си част това са изследвания на световноизвестни медиевисти, които са станали вече библиографска рядкост в световен мащаб. Така например в библиотеката се съхраняват изданията на италианската византоложка Енрика Фолиери (Codices graeci Bibliothecae Vaticanae selecti, Bibliotheca Apostolica vaticana, 1969; Initia hymnorum ecclesiae graecae, 1960 – 1966), които са едни от най-ценните справочници за съдържанието на средновековната църковна поезия. Сред най-ценните издания са и двете книги на пер Пол Канар, дългогодишен префект на Ватиканската библиотека, посветени на гръцката палеография и на описанието на гръцките ръкописи от сбирката на Ватикана.

Особено важно място в библиотечния фонд на Центъра заема поредицата „Studi e Testi“, която обхваща над 300 тома. Те са посветени на проблеми свързани с Ватиканските книгохранилища и представят различни важни проблеми на ръкописните фондове.

Друга част от книжния фонд представят двете фототипни издания на едни от най-ценните славянски ръкописи съхранявани във Ватиканската библиотека. Това е изданието на славянския препис на Манасиевата хроника, ръкопис от 1344-1345 г. Автор на първото издание е проф. Богдан Филев през 1927 г., а на второто (на български, руски, френски и английски) е проф. Иван Дуйчев. На разположение на читателите е и фототипното издание на Асеманиевото евангелие. Изданието е на български и италиански с обстойна студия върху орнаменталната украса от Вера Иванова-Мавродинова и Аксиния Джурова.

Изключително ценен принос за славистиката е и Описът на славянските ръкописи от Ватиканската Апостолическа библиотека, издаден през 1985 г. с автори Марко Япунджич, Аксиния Джурова и Красимир Станчев. Той представя за първи път над 100 славянски ръкописа от Ватиканската библиотека, сред които се намират едни от най-ранните старобългарски ръкописи.

Томът, озаглавен „Украсата на Ватиканския кирилски палимпсест Vat. gr. 2502“, представя пред научната общност един много ценен ръкописен паметник. Това е пергаментен гръцки ръкопис-евангелие, съдържащ поранен слой кирилски текст от X-XI в. Кирилският текст представя един от най-ранните преводи на евангелието, възхождащ пряко към Кирило-Методиевата преводаческа традиция. Автор е проф. Аксиния Джурова.

Националната художествена академия гостува на в. „За буквите“

В старинна Липиска

Студенти графици участват в Пролетния панаир на книгата в Лайпциг

Националната художествена академия, Министерството на културата, Министерството на външните работи и Посолството на Република България в Германия работят по съвместен проект под мотото „Кирилската азбука – новата азбука в Европейския съюз“.

За втори пореден път през март 2006 г. млади художници от катедрата „Книги и печатна графика“ представиха своя експозиция на Международния панаир на книгата в Лайпциг (или Липиска, както са го наричали западните славяни). Тя е посветена на 140-годишнината от рождението на Пенчо Славейков и 130-годишнината от Априлското въстание. Нейната основна част е проект на група студенти от втори и трети курс от Катедрата, осъществен през 2005-2006 учебна година, зимен семестър – библиофилско издание от българската литературна класика – „Пенчо Славейков. „Кървава песен“. Този проект е пример за творческо сътрудничество между висше държавно учебно заведение и правителствени и обществени организации. Изданието беше представено пред немската публика съвместно с Националния център за книгата при Министерство на културата.

Книгата е структурирана в три части според авторската идея на Пенчо Славейков от 1911 г. Всяка папка съдържа и авторски графичен оригинал, отпечатан от студентите с техника симиграфия. Изданието е осъществено от фондация „Св. Пимен Зографски“ при НХА и печатница „Аси“ в тираж 50 номерирани екземпляра.

Катедрата представи също модулни рекламни панели, осъществени като Workshop с кирилски букви.

Щандът беше изграден с участието на самите студенти и техният преподавател Кирил Гогов.

От 23 май Катедрата ще участва и в Национална изложба на книгата в Берлин.

Германчета пишат с кирилски букви.

„Изграждането на графичната форма на буквата е естетически процес, равен по сила на изграждането на художествена творба.“

Проф. Васил Йончев

Кристина Костадинова с илюстрираната от нея книга.

Спомоществатели и партньори на проекта

Национален център за книгата при Министерство на културата, Посолството на Република България в Берлин, Кметството на община Трявна, Национален дарителски фонд „XIII века България“, Печатница „Аси - Панчо Цекин“,

Директа – официален дистрибутор на Фабриано, BMG Ltd., оторизиран дистрибутор на Майкрософт за България, Тракия Естейт Къмпани, Bulgaroff iffert GbR, herr Michael Iffert,

Пойнт – широкоформатен печат,

Снежина Бисерова – преподавател по графика и графични техники в Националната художествена гимназия.

Работен момент по изданието „Кървава песен“

Кирил Гогов. Плакат за изложбата в Германия

Българските букви

Кирило-Методиевски сведения в гръцки ръкопис на римската библиотека „Анжелика“

Д-р Илия Илиев

„Да се знае, че българите се покръстиха в година 63(7)7, а Св. Климент Охридски почина по времето на българския цар Симеон в година 6424, на (2)7 юли.

Учители на българския народ са същите отци, които му изнамериха буквите за неговия език – Кирил и Методий. Кирил, великият в езическата философия, като пристигнал в Рим заедно със Св.Методий, показва на светейшия папа Адриан изнамерените от тях букви и съставени книги. Там той починал и тялото му било положено в храма на Св. Климент. Папа Адриан ръкоположил Методий за архиепископ на Морава.

Техните най-видни ученици са Горазд, Климент, Наум, Ангеларий и Сава.

А Кирил, истинският философ, Великият архиерей повикал при себе си в светия светих, за да служи там, вътре в истинската скиния и да участва по-духовно и по-божествено в тайнствата и да приобщи с новата чаща.“

Особено място в кирило-методиевистиката заема Пространното житие на Св. Климент Охридски, написано в края на XI в. или в началото на XII в. от архиепископа на българската църква Теофилакт Охридски.

Гръцкият ръкопис 43 от библиотеката „Анжелика“ в Рим има смесено богословско съдържание и е датиран в XIV в. На л.183 е разположен ненадписан откъс от Св. Климентовото Пространно житие от началото на параграф 25 до края на параграф 28 по делението на Туниций. В него Теофилакт Охридски е изложил чрез речта на Св. Методиевите ученици своите възгледи за важния богословски въпрос за изхождението на Св. Дух и за Св. Троица.

Преди този откъс има фрагмент от съчинението на византийския патриарх Фотий, посветено на Св. Троица, на лист 182, редове 26-31.

На същия лист 182, на редове 12-25, непосредствено преди Фотиевия фрагмент, преписвачът или съставителят е вмъкнал оригинален текст. Отляво на полето на листа от същата ръка са написани две бележки, поясняващи съдържанието на откъса и неговия произход:

„Те (Кирил и Методий) първи изнамерили българските букви“.

И втората:

„Откъс от житието на Свети Климент от Теофилакт, епископ български.“

Всички сведения за делото на славянските първоучители и техните ученици представляват свободен преразказ на оригинала. Съставителят на тази част от сборника добре познава Св. Климентовото житие, той обаче решава, че негов дълг е да предложи на своите читатели важни сведения за българската история, която той открива в житието на Охридския чудотворец.

Ръкописът вероятно е създаден или преписан на Света гора, за което говори голямото сходство на запазените в него откъс от Св. Климентовото житие с други фрагментарни преписи на този паметник, съхранени в Атонските манастири.

„Веднаш да бъде начало...“

200 години от излизането на „Неделник“
от Софроний Врачански – първата печатна книга
в новобългарската литература

Доц. д-р Петър Парижков

Характерен белег на формиращата се българска нация е подчертаният стремеж към себепознание, към културен възход и просвета. С пълно основание се говори и за българско културно възраждане в рамките на глобалния исторически процес, отбелязал прехода от средновековието към буржоазния свят.

Самопознанието в исторически план, ярко проявление на което е появата на Паисиевата „История славянобългарска“ (1762), съзнанието за бляскавото някога минало отвеждат мисълта на духовно разкрепостения българин към пътищата за личностно себеутвърждаване, будят неговото национално самочувствие, избистрят погледа му за утрешния ден.

В непосредствена връзка с цялостния развой на културата е и преходът от средновековна към новобългарска литература, от ръкописна към печатна книжнина. Началото на този процес бележи „Кириакодромион, сиреч Неделник: поучение“ (1806).

Софроний Врачански (1739-1813) е един от най-талантливите и ревностни следовници на Паисий Хилендарски. Определяща роля за решението на котленския свещеник да поеме пътя на народен будител изиграва срещата му с Паисий през 1765 г., когато поп Стойко Владиславов (това е светското му име) прави първия препис на „История славянобългарска“. В „Неделника“ се долавят Паисиеви интонации. В предисловието към своя труд Софроний разкрива подбудите, които са го ръководили, за да поднесе на своя български род четиво достъпно и разбираемо.

Укрепването на християнската вяра е спасителният път, защото „како со едина вяра без работа спасение не бива, ни работа без вяра освобождение бива“.

Софроний си поставя задачата да се бори с невежеството, що владее сред широките маси. Първо условие за просветляване на неуките той вижда в употребата на „български простий язык“ – ключ към познанието. Софроний утвърждава своята родолюбива ревност да служи на сънародниците си и заявява: „Того ради молю вас, любезная в Христе духовная чада моя, усердно приимите сию книгу, това правое приношение мое, що отдавна желаях аз да препишу и да принесу ю на ваше благочестие...“

Длъжност на свещениците според Софроний е да поучават християнския прост народ, да не скриват „в землю талант божий“, а да бъдат истински народни пастири.

Софрониевият „Неделник“ съдържа не само поучителни слова за неделни дни и църковни празници, написани въз основа на славянски и гръцки източници. „Поученията – сочи проф. Боян Пенев – засягат най-различни страни на нравствения живот; изтъкват се примери за подражание из живо-

та на многобройните свети мъже и жени от стария и новия завет, а също така и из живота на исторически лица. Изобщо тук е прокаран онзи християнски морал, който постепенно се отклонява от своя пряк източник, религията, и се приобщава към формите и традициите на обществения, семейния и гражданския живот.“

Говоримият народен език е сечивото, с което Софроний изковава въздействащата сила на своя „Неделник“. И сякаш за да продължи тази традиция половин век по-късно, при второто издание на книгата през 1856 г. Теодор Т. Хрулев поправя текста. В заглавието е посочено:

„Евангелие поучително... Собрал от славянски и от гречески Софрония, епископ врачански, родом котлениц, и сочинил на български язык в 1806, обаче много неразумително, а сега преписано и поправено на чисто български язык от свищовскаго учителя Теодора Теодорова Хрулюва. И прегледано добре от най-искусни учители, а напечатано от Иована Стоянова, свищовченина, който е родом от село Мердана в Търновско, за душевна и телесна полза на православните християни.“

Теодор Т. Хрулев вярно оценява ролята на „Неделника“ за пробудата на българския народ.

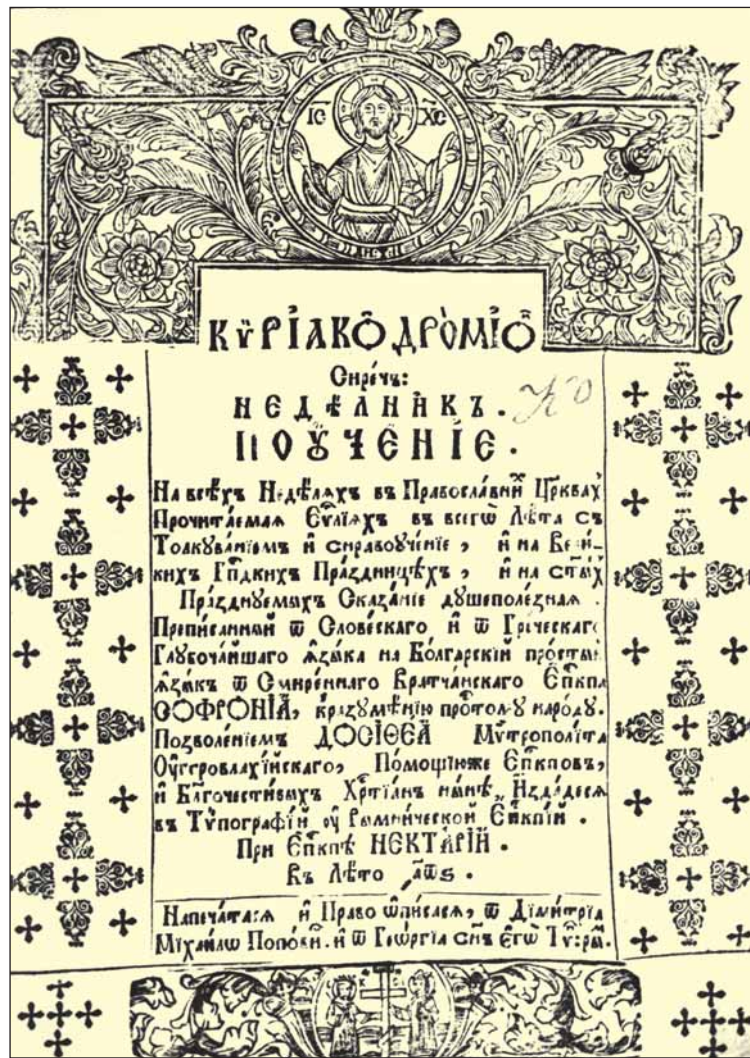
Изхождайки от задачите на историческия момент, той смята за необходимо да направи разбираемо за сънародниците си словото на Софроний, за да добие то още по-голяма известност и да върши по-добра работа за националната кауза.

„Неделник“ бележи началото на новобългарската литература, а заедно с това и начало на драгоценна възрожденска традиция – спомоществователството. Преди да отпечата своята книга Софроний се обръща с покана към родолюбиви български търговци да подкрепят морално и материално издаването ѝ. В поканата той разкрива подбудите, които го ръководят в родолюбивото дело – да направи словото Божие разбираемо, достъпно за простия народ, а посредством размножаването на книгата в хиляда екземпляра тя да достигне до повече читатели. Неговият призив е чул, събрани са необходимите средства и ръкописът е отпечатан.

„Неделник“ ляга като крайтъглен камък в градежа на „Български книгопис за сто години. 1806-1905“ (1909), съставен от Александър Теодоров-Балан. Изражение на всенародната любов към будителя е името Софроние, което получава съчинението, заслужило високата оценка на учения.

Софроний Врачански. Автопортрет. Ок. 1804 г. Акварел в ръкописна

Заглавната страница на първото издание (1806)

Из Покана за издаване на „Неделник“

Молю вас, почто това е по-добро и от Светая гора, понеже на хиляди церкви ще са помянуват имена ваша, докле свят стои, и от това поучение колико човеци ще наставят себя на път правий. И спроти това колико полза ще има туй человек на душу свою, кои помогне за тая книга да са типоса, що досега такава книга по български простий язык на свето не е била! Такива книги на простий язык имат грещите и сърбите, и власите и русите, и други вери, токмо нашите бедни българи ни имат таковий дар. Затова ся потемнени сос незнание. Но да са потрудим да извадим тая сега на свето, веднаш да стане начало, после след нас надея ся много таковии простии книги да изпишат – но работа ест веднаш да бъде начало.

1805, април 29

Смирений С о ф р о н и а
епископ Врачанский

Из предговора към „Кириакодромион, сиреч Неделник“

Того ради възжелая аз още и неизкусен бях в учение граматичное, но по просто потрудих ся и преписах сие во всех неделях прочитаямая евангелия со толкование и с нравоучения их на великих Господних и святых праздников на всего лета, от славенскаго и греческаго пространнаго языка на болгарский краткий и простий язык, ради християнския и душевния ползи.

Софроний Врачански

Тая книга е тъй умилила на българската душа, че тя ѝ отвори вечен помен в езика си, като я кръсти с простото и сърдечно име – С о ф р о н и е .

Александър Теодоров-Балан

„Софроний Врачански. За стогодишнината на новата българска печатна книга (1806-1905)“. 1906

Софроние в место евангелие

– Бабо, какво четеш?

– Евангелие во имя Отца и Сина и Святого духа! Амин.

Диалогът се повтаряше всяка неделя. Всяка неделя, в нейния ден за почитка и молитва, баба вземаше увита във вестник книжка и четеше, четеше... Затваряше я със светнало лице и отиваше да се види с комшийки и роднини.

Записах българска филология. Научих неподозирани факти, разбрах и почувствах красотата на древните текстове, очите ми прогледнаха и едно невероятно любопитство ме подстори да отворя бабиното евангелие. Това стана през една от моите ваканции. На първата страница с поизтри-ти от времето букви съзрях името на автора Софроний Врачански и заглавието „Неделник“. Милата моя баба намираше упование и утеха в българската книга на Софроний Врачански. Тя ѝ даваше надежда, вяра, мечти. Тя я връщаше в непознатото Отечество – красиво и щедро като рай. Само баба ли?

Сигурна съм, че бабиното евангелие ще топли и сърцата на децата ми и така во веки веков. Амин...

Зинаида Петкова

Родена в с. Стояновка, Тараклийски район, Република Молдова
Препечатваме със съкращение от алманах „Родолюбец“, бр. 6/2004

Неизвестен светец от Велики Преслав (X в.) – фрагмент

Родени край Преслав

По старо правило близко родени момчета или близнаци са кръщавани на славянските първоучители

Кирил Попов (3.05.1880, Шумен – 1.05.1966, София), математик, академик. Завършва математика и физика във Висшето училище през 1907-09, следва в Сорбоната и в Колеж дьо Франс в Париж. Специализира в университета и обсерваторията в Мюнхен, в Хайделберг и Ница, Гринуич и Страсбург, Париж, Гьотинген и Берлин; доктор по небесна механика на Сорбоната. Чете лекции в Парижкия университет, Берлинския университет и в други висши учебни заведения в чужбина. Член е на Берлинското математическо дружество, „професор агре“ на Парижкия университет. Лауреат на Парижката академия на науките, на Френската академия на науките.

Методий Попов (17.04.1881, Шумен, - 19.04.1954, София), биолог, академик, член на Германската академия на естествознанието „Леополдина“ в Хале, на Чехословашката земеделска академия. Завършва естествени науки в Софийския университет. Започва научната си дейност като студент. През 1906 г. специализира при Р. Хертвиг в Мюнхенския университет, после при А. Васерман в университета „Роберт Кох“ в Берлин, при Иля Мечников в Пастъровия институт в Париж. Преподава в Софийския университет. През 1924-31 г. е пълномощен министър в Германия. Общува с учените Макс Планк, Алберт Айнщайн, Е. Хайзенберг, В. Оствалд, Е. Чермак, А. Бийр и др. Извършва фундаментални изследвания по общоклетъчна стимулация. Основател и пръв директор на Института по биология при БАН.

Енциклопедия „България“
Том 5, София, 1986

През 1927 г. е чествана тържествено 1000-годишнината от Златния век на българската книжнина. У нас и в чужбина са организирани събрания, излизат публикации, стават срещи с именити учени, писатели, общественици и приятели на България.

Като пълномощен министър Методий Попов организира събрание в Посолството в навечерието на 24 май – Денят на Св. Св. Кирил и Методий. Произнася вдъхновено слово, което присъстващите определят като блестящо.

Присъстват видни представители на световната наука начело с Алберт Айнщайн, който по същото време чете лекции в Берлинския университет редом с Кирил Попов. Обща снимка на двамата се появява в някои берлински списания.

Гостите отсъждат, че двамата братя, родени близо до Симеоновата столица Преслав, достойно продължават в съвременността великото дело на славянските първоучители.

Съобщава **Петрана Димитрова**

Сирил и Мефота

Шуменци са почели делото на славянските първоучители още в 1813 година

Агоп Орманджиян

Някакъв мъж в потури я съпровождаше на дълъг дървен музикален инструмент с много дупки и пискливи звуци. После сам свири на него и присъстващите мъже започнаха да танцуват в кръг български танц, който приличаше и на гръцки.

В другия край на помещението насъбрани турци нееха своите маанета и играеха карилама (турски танц на двойки, играещи една срещу друга). Отвратиха ни с държанието си и ние със Стовян се върнахме вкъщи. Пътюм ми

обясни, че вечеринката е по случай българския празник на писмеността, тоест това, което ние правим в деня на Свети Месроп Мащоц (създател на арменската писменост – 401 г.), но ми обясни, че в града никой не смеел да говори за създателите на българската азбука Сирил и Мефота (Кирил и Методий), на които бил посветен празникът, защото гръците им забранявали. Жалко! Като че ли този народ е двойник по съдба на арменския...“

Това писмо недвусмислено говори, че Българското възрождане в периода на турското робство и фанариотското подтисничество, е имало далеч по-дълбоки и ранни корени още от началото на XVIII век.

Агоп Орманджиян е журналист и преводач, преподавател по арменски език в Института за източни езици при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Арменската азбука, отлята от чисто злато и скъпоценни камъни с дарения на арменци от цял свят. Дело на Б. Арзуманян и Ж. Челоян. Изработена през 1976 г. Съхранява се в религиозния център Ечмиадзин близо до столицата Ереван.

Минас Пъжъшкян

Паметник на Месроп Мащоц – създателя на арменската азбука пред входа на книгохранилище за древни ръкописи „Матенадаран“.

Химнотворецът

От „Книга за българския народ“
до „Върви, народе възродени“

Петко Тотев

Стечение на времето се увеличава значението на истината, че Стоян Михайловски, авторът на безпощадната „Книга за българския народ“, е създател на лъчезарния химн „Върви, народе възродени“. Мнозина са се учудвали. Други, почувствали многозначността на съвременни проникновения в античното изкуство, включително и в най-древните отражения на човешките дарби и пороци, се приближават към „двете страни на медала“, към националното и наднационалното, индивидуалното и съборното в сферата на духа.

Расте многозначността на истината, че химнът на славянските първоучители намира своята мелодия в класна стая, върху черна дъска, изпод лъка на учител. Съединението на Словото с Мелодията става в страната на Орфей върху неизвестно колко многослойни пресвещени старини. Именно откъм пресвещеността им се открива пътя напред.

Книжовността, тази нова сила, в мащабите на „Върви, народе възродени“, в обхвата на многоцивилизационна духовна непрекъсваемост, придобива всесветска злободневност. Достъпът на милиарди до слънцето на просвещението, науката, знанието, съвсем не е по-безпроблемен, отколкото по времето на Моравската мисия. Окуражаването да се върви по

Стоян Михайловски

този път – въпреки увеличаващите се препятствия – нито е излишно, нито едноадресно, нито самохимническо.

Дълбоко знание и чувство за „духа на мястото“, за неговата универсалност, за трагичните сблъсъци и разрухи на империи, укрепва вярата на Стоян Михайловски в неспирността на духовното развитие. Както и да се формират съотношенията на материалните и нематериалните ценности, каквито и култури да доминират в определено време, идва редът и на „безславните“ да влязат в историята, да дадат своя принос.

„Върви, народе възродени“ е български и общославянски химн, но същевременно и общочовешка прослава на просвета, наука, култура пред прага на техни изпитания в поредна цивилизация с материалистически приоритети. Сатирикът, минал по мъките на толкова светли човешки мечти, възжеления, идеи, слизал в царствата на мрака и злото, поглежда към небето, прославя книжовност, знание, духовен порив, намира своите орбити сред звездите – знайни и незнайни слънца.

„Науката е слънце, което във душите греи...“ Слънцето, което свети еднакво за всички... Орфеевият химн за Хелиос... Словото намира Музиката по същите места, където не заглъхва чудотворната песен на тракийския певец. Единосъщни Слово и Музика зазвучават най-напред сред азбукарчетата. Укрепва се надеждата, че светлината за всички ще пребъде и при опити да се обсебва слънцето.

„Върви, народе възродени“ за мнозина при сегашните условия ще изглежда пародия. Най-малко сатирикът Стоян Михайловски ще бъде неподготвен за подобна „рецепция“.

... И ето: химнотворецът поглежда към класната стая и дава знак на Панайот Пипков да вдигне лъка към струните...

Първият паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Америка

В „Чикаго кроникъл“, орган на Американско-българския център „Св. Св. Кирил и Методий“ в щата Илинойс (бр. 38, г. XVI, ноември 2002 г.), съобщава, че е открит първият в Америка паметник на славянските първоучители. Той е осветен тържествено пред многобройна публика след неделна църковна служба в българската църква „Св. София“ в Чикаго. Построен е в двора на църквата близо до концертна зала. Молитвено слово е произнесъл отец Груйо заедно с отец Александър. Дарител на паметника е Димитър Етимов, редактор на изданието. Негов съмишленик е д-р Алекс Николов. В словото си дарителят е подчертал високо вдъхновителни моменти от великото дело на двамата славянски просветители в своя живот и желанието паметникът да бъде място за предаване на щафетата на българска култура, просвета и религия от поколение на поколение. На тържеството е говорила също председателката на центъра Роза Грегъри. Присъствал е вицепрезидентът д-р Дарш Т. Васан.

Напоследък в Америка се засилва видимо влиянието на православие. Сектите се изтласкват към европейските страни.

Новият паметник в Чикаго.

„Кирилъ и Методий“.

ПРОЕКТЪ

За Български всеучилищенъ Химнъ.

„— Върви, народе възродени,
„Къмъ свѣтла бѣднина върви,
„Съ книжовността, тѣзъ сила пова,
„Сждбинитѣ си поднови!

„Върви къмъ мощната Просвѣта! . .
„Въ свѣтовнитѣ борби върви
„Отъ длѣжностъ неизмѣнна воденѣ, —
„И Богъ ще те благослови!

„Напрѣдъ! Науката е слѣнце
„Което въвъ душитѣ грѣй!
„Напрѣдъ! Народността не пада
„Тамъ, дѣто знанѣето живѣй!

„Безвѣстенъ бѣше ти, безславенъ! . .
„О, влѣзъ въ Историята вечъ,
„Духовно покори странитѣ
„Кои то завлада съсъ мечъ! . . —“

Тѣй Солунскитѣ двата братѣ
Настрѣвахъ дѣдитѣ ни. . . .
О минало забравимо,
О прѣсвещени старини!

България останъ вѣрна
На достославни тозъ завѣтъ, —
Въ тържестванѣе и въ страданѣе
Извърши подвиги безъ четъ. . . —

Да, рѣдината ни години
Прѣвѣтлѣ прѣживѣ, — въ бѣда
Неопикуема испаднѣ, —
Но върши длѣгѣтъ си всегда!

Бѣ врѣме; — писменостъта наша
Кога обходи цѣлий миръ; —
За всесвѣтовната просвѣта
Тя бѣ неисчерпаемъ виръ;

Бѣ и тжовно робско врѣме. . .
Тогазъ Балканскитѣ храбрѣ синѣ.
Навеждаше лице подъ гнетъ
На Отоманскитѣ властелинѣ. . .

Но винаги духѣтъ народенъ
Подпорка търсеше у васъ,
О мъдреци! . . Прѣзъ десетъ вѣка
Сѣ живѣ останъ ваши гласъ!

О вий, които цѣло племе
Извлѣкохте изъ мртвѣтина,
Народенъ гений въскрѣсхте —
Засналъ въ глубока тъмнина; —

Подвижници за права вѣра,
Сѣятѣли на правда, члѣ,
Апостоли високославни,
Звѣзди върху Славянскитѣ мирѣ,

Бѣдете прѣблагословени,
О вий, Методий и Кирилъ,
Отци на Българското знанѣе, —
Творци на нашия гѣворѣ мѣлъ!

Нек' името ви да живѣе
Въвъ всенародната любовъ, —
Рѣчѣта ви мощна нек' се помни
Въ Славянството во вѣкъ вѣковъ¹⁾.

Русе, 1892 Априлий 15.

Ст. Михайловский.

Факсимиле от първата публикация на химна (сп. „Мисъл“, кн. 1 от 1892 г.) е отпечатано в бр. 20 на в. „За буквите“, 2005 г.

Химнът прозвучава в класна стая в Ловеч през 1901 г.

Събор от души

Михаил Кръстев

Господ ги събра в манастира... Вечерта се спускаше бавно по манастирските камъни, в хралупи и пещери се стаи някакво очакване, мълком се прибираха животни и хора; един монах вървеше по двора и удряше по дървеното клепало.

Три дни и три нощи валя сняг; падаше от небето като благословение; покри житата, лозята, горите, а по дворовете се гиздеха пуяци – тяхната песен се носеше из селото като весело напомняне, че иде празник.

Хората се умиротвориха, повечето спазваха поста, ала имаше и бабаити, дето не можеха да преживеят и ден без сланина, тлъсто сирене и токатски тас вино. Те се надвикваха по нощите, гърмяха с пушки и пищови, пуяците им пригласяха и това беше цялата врява, която караше старите жени да се кръстят, да си думат „Боже, опази“ и да залостват тежките порти.

Но ето че в нощта на Бъднуването небето прогледна, изгря луна и светът потъна в бяла светлина. Монахът удряше по дървото, пристъпяше в несвяст, с вдигната към небето глава и канеше всичко живо на празнична литургия.

В манастирчето бяха дошли вече Лика с момчето си Михаил и Васил Братов – Лечителя, Никола и Дафин – братята на Лика, които, за едното огорчение на чорбаджи Рангел, бяха влезли в движението на Учителя. Посрещнаха ги Стойчо Манастирчето и Рафи, а през това време отец Леонтий се готвеше за сужбата. Дойдоха Костадин, тухларя и Петко, които се криеха от властите заради отмъщението, което бяха сторили на своите мъчители турци.

Бяха притихнали в двора, докато слушаха музиката на клепалото – пръснати един по един, останали насаме със себе си... Лика, загърната в дълго, кожено палто, с красива, астраганена шапка, пристъпваше нервно от крак на крак, бутушките изписваха вдлъбнатини и кръгчета, мълчалива и замислена, забравила сякаш за момчето, което надничаше по кошарите за агънца... Когато монахът нанесе последния удар по дървото, Рафи показа на Лечителя звездата и радостно викна:

- Витлеемската, Витлеемската... Бог ще се роди! Виж, Лечителю, как ще отмества луната...

Всички обърнаха глави към месечината и видяха, как тя се залюля и стори път на Витлеемската звезда. Михаил размаха ръчички и викна:

- Иде, иде!

В този час в манастирчето влязоха Симеон и Гергана на гърди с мъжко детенце. Улисан по други събития, моля Бог и тези добри хора, които ще прочетат писанието ми, да простят пропуска. Нека тук да разкажа с няколко думи за голямата радост: те си имаха вече рожбица с името Драгомир. Отец Леонтий кръсти детето. Наедно с него в християнската вяра се върна и бащата, щото неговият род в планината половината бил християнски, а другата половина – мюсюлмански. От тази кръщенка той се казва вече Симеон, остави предишното си име, което ислямски ходжи му бяха дали насила, а сетне, както видяхме, и Шишман ага се опита да прекърши тялото и душата му, загдето се оженил за християнка. Спаси го Лечителя и заедно с Лика станаха кръстници на роденото по Рангеловден. Тая вечер бяха с рожбицата си. Лечителя ги склони да дойдат, та заедно да повечерят на Бъдни вечер като едно семейство.

Стояха пред другите, до самия олтар, детето спеше, ала когато отецът започна четенето на Светото Евангелие от Лука и стигна до благата вест на Ангела, Драго, малкият, трепна, пробуди се, размаха ръчички и се усмихна... Ангели се спуснаха в черквицата и възвестиха на света мир и между човеците благоволение.

Лечителя пак се много учуди, като оглеждаше отхлупения покров - всички пееха *„Радуйся всечистая...“* и не отделни гласове, а един общ, жив, благодарствен възглас се носеше към небето, звездите се уголемяваха и всичко се промени... Не можеше напълно да разбере какво се случва в света, какво става в душата му и затуй го приемаше с удудване - *„удивление миром“*, както казваше отец Леонтий.

В това време удари манастирската камбана, запърхаха животни, по кошарите блееха овце и агнета, цялата земя се развесели - Бог беше пратил Ангел. Рафи, който беше притихнал до иконата на Богордица, се наведе и целуна светия образ, положи усни и върху рожбата ѝ, сетне дигна кадилицата, трепнаха сребрните верижки и облак от тамян обгърна света. Бяха едно цяло, събор от души, които преживяваха чудото... И в същото време всеки беше останал насаме със себе си.

Червената черква „Св. Богородица“ край Перушица. Изградена при управлението на римския император Юлиан Отстъпник (313-343). В нея се намира една от първите гробници на християнски мъченици (мартирий). Изследвана от арх.Стефан Бояджиев.

Снимка Николай Трейман

Като мавруда...

В дни на върховни изпитания през Април 1876 перушинецът Недко Янков копае в двора си землянка. Съпруг, баща, дядо, той се надява да скрие и запази своята челяд под земята. Главният апостол е наредил въстаниците сами да палят къщите си, за да няма път назад. Опожаряват, колят башибозуци, черкези, съседи-друговерци. Недко Янков прилича на войник, който копае окоп, укритие. Минава Лечителя и копачът му подарява една от семейните медни съдинки с образа на Орфей. Този жест разкрива неподозирана дълбочина. Безогледни кланета, невинни жертви, епически саможертви, масови братоубийства се пренасят във вечни кръговрати, във вечнопораждащата и вечнопоглъщащата утроба на Богинята-Прамайка Траке.

Много са следите на Орфей в Родопа планина. Кой знае защо представите за тях остават несвързани в по-новите времена. В дебрите на свещената планина чедата на Траке се отдалечават, противопоставят, самоунищожават. Империята взема единия брат, прави го правоверен, внушава му да не трепва, когато вдига ятаган и над единокръвни друговерци. Братоубийството сред чедата на една майка, непримиримостта им, налагането на една непреклонна воля достигат своя трагичен предел по същите места, където за първи път прозвучава божествената мелодия за освобождението от смъртния грях, за единението с природата, Космоса, за най-широкото и най-дълбокото разбиране на вселенската единосъщност. По местата, където и до днес има живи следи от обожествяването на Прамайката, където се натрупват едно върху друго времена разделни, отново погледът – с възкръстваща от пепелища и братоубийства вяра – се отправя към Траке. Земята с нейното име проговаря с нейния глас.

Лечителя е централен образ в трилогията „Виното на надеждите“ („Опрошението, 1998; „Лечителят“, 2001; „Окоето на светеца“, 2006). Образова се съсредоточие на размисли, които ще продължават и у читателите. Като тръгва от конфронтациите в националноосвободителните борби, от историята и бита на Перушица във всичките ѝ трагично-героични, празнични и делнични непрекъснатости, Михаил Кръстев, син на Родопа, си задава най-сложните въпроси. Чува се гласът на самата Перушица след горчивите плодове на глобализацията – безгранични верски консолидации и противостояния. Сблъсъкът на развоверните братя поставя на изпитание целия хуманистичен потенциал на съвременните конфесии... Кръговратите са неспирни. Събирането

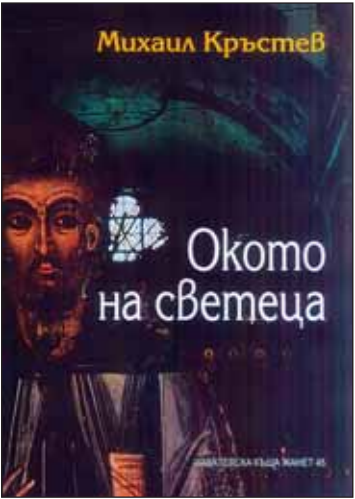
на гроздето есенес и къпанките на младоженците в Ивановските студове нямат начало, нито край.

Духът на мястото е помогнал много на Михаил Кръстев да вниква във взаимовръзките – епически и интимни, ритуални и битови – на основните европейски цивилизации и религии. Перушица е природно ендемична и със синтетна единственост.

Поради степената и особеностите на постигнатия синтез; поради дисанция от едностранчивата и фаталистична песимистична теория за българския народ и за съвременната цивилизация; поради съзнателен отказ от престижни ефекти с цел да се постигне по-сложна концентрация в езика и идеите; поради попълтно освобождение от някои начални сенки на късни политизации; поради коренни отлики от охотно разпространявани прогнози и близък апокалипсис – „Виното на надеждите“ едва ли ще стане хит. И толкова по-добре!

Като маврудът тази книга ще прониква бавно в кръвта, ще пуща слънцето и там, където то е гонено като прекалено оптимистично начало и като сигурност, че ще има и следващи кръгове на светилото при толкова предсказания за край на света. Колкото и да е оскудял гроздоберът в Перушица, в неznайни изби продължава да зрее истинското маврудово чудо.

Петко Тотев

Полека-лека Васил Братов се отдели от това семейство, което Провидението събра в черквицата за бъднуване, сякаш и той щеше да се роди или се беше родил и вече се виждаше като малък да върви по тясната каменна уличка: до вратниците са излезли стари жени – по две-три, някъде по сами, седнали са върху трикраки столчета и си хортуват. Кротки Богородици, преживели живота си в раждане и чуване на деца, те разказваха приказки на внуците си и ги възпитаваха в набожност. Най-сетне той, бабиният Васил, облечен в роба, на кръстчето с навито поясче, стига до тяхната врата, баба му София го поема на гърдите си... „Ангелчето на баба“ и в тоя миг му напомня образа на родната майка... Прикъта го и му заразказва приказката за турците, когато нападнали стария град Търнов...

Беше пребродил далечни времена, приказката на баба му, споменът от детството и тая вечер на Рождество Христово му откриха едно друго съществуване – по-голямо от неговото собствено, откриха му душата на народа, приобщиха го към съдбата на хората, раждали се някога и преживели живот и прежеждия по нашата земя.

Лика стоеше между двамината си братя, високи и снажни като нея; някак си неволно потърси очите на Васил Братов, но не ги намери, нямаше я и душата му. Остана сам-сама и смисли детето. То седеше кротко до нея, хванало ръката ѝ, другата му ръчица беше потънала в голямата длана на вуйчо му Дафин. „То ми е семейството“, мисли си тя и отново търси очите, лицето, спомена за Лечителя. И не го намира, някакво друго детенце, новородено се настанява в пространството на черквата, усмихва ѝ се, идва... Нещо трепва под корема ѝ: болка и усмивка, страдание, надежда – дали Божи Син се яви или това е образа на тяхното дете, което носеше в утробата си? Момченцето на Гергана спеше върху рамото ѝ, протегна ръка и го помилява: светът е цял и спасен. В дъното на черквицата стояха Костадин, тухларя и Петко, притихнали, със свещи на ръце. Отец Леонтий отиде при тях, благослови ги и рече:

- Ще се моля за вас, чеда мои! Ще моля Господа наш Исуса Христа да ви прости греха.

- Отче, повдигна лицето си Петко, нали Христос е донесъл не мир, а меч и огън, та да спаси света?

- Но е казал, синко, че който вади нож, от нож ще погине – отвърна спокойно Леонтий. - Ще се моля да вас. Милостив е Бог, защото е донесъл мир и опрощение... И най-много от всичко ни е заръчал да се обичаме като братя.

Едва изрекъл тази слова Леонтий, на вратата като пратеник от божия свят стоеше човек с ямурлук, отрупан със сняг и дрържеше на ръце току-що родено агне. Беше Слав и през главата на Лечителя отново преминаха цели късове от разказа, който си записа в тетрадката по поръка на Горов. А в това време Слав обясняваше, че отрочето е от най-добрата му овца-майка. В кошарата било много студено и той решил да го донесе в черквата. Отвън се разнесе блеене – овцата си търсеше рожбата. Леонтий благослови госта и агнето и обяви, че Христос е спасител на всяка живинка и на всичко родено и което ще се роди върху тая земя... Помълча малко и добави:

- На едните Бог е дал душа и само на човека - Дух свети и го направил Нему подобен...

В черквицата се настани тишина, отец Леонтий млъкна начаса. Не бяха нужни повече слова, нито обяснение – всичко, което стана пред очите им и което ставаше в душите им, ги караше да вярват в присъствието на Бог и раждането на Божия Син.

Рафи му подаде кадилницата. Из храма се понесе трепетен мирис на тамян, облъхна лицата им, телата. Лечителя сещаше как цялото време се настани под свода и всички очакваха Духът Свети да пусне искрата, та да пламне огън във всеки човек, във всяка живинка, да започне отново и отново земният възход на Слънцето.

Лика му стана още по-близка, в сърцето му се роди някаква нова любов, прие я вече не само като жена, а и като сродна нему душа, която го състрадава в страданията и се радва на радостта му. Хвана ръката ѝ, топлината на телата им беше еднаква. Момчето стоеше от другата страна, провесило ръчички, усмихнато и самотно пред великото тайнство на очакването. И в тоя миг Васил Братов се помоли да са живи и здрави, Бог да ги опази, а самият той, където и да се намира, да се грижи за тях и да им дава винаги радост и щастие.

Из романа „Окоето на светеца“ (2006)

Божии празници

Димитър Талев

Тихо говореше Лазар Глаушев, но всички го слушаха, дори и Таки се бе заслушал. По едно време Таки бързо се приподигна и тръсна юмрук с несвойствена за него разгорещеност:

– И аз съм българин!

– Българин си – продължи все тъй тихо Глаушев. – Българин, но какъв! Ти смисляш за народно добро дотолкова, доколкото е за тебе добро. Да ти кажа ли защо си тука, защо влезе в нашата община? За да не останеш по-назад от другите, да си между първите, да нареждаш работите тука по свой кеф, а народът да казва, че ето и Таки е в общината, и да пълни дюкяна ти заради твоето народолюбие. Чакай, чакай, още не съм свършил, пък и какво има да кажеш ти, сичко е ясно. Ние прогонихме елинските учители не защото искаха да ни учат и просвещават, а защото искаха да ни правят елини. Като те боли сърцето за своето, ти ще разбереш кое е добро за тебе и кое не е добро. Тебе не те боли за народа, ти и не виждаш кое е добро за него и кое не е добро. Знаем я ние и много я ценим елинската наука и пракса, чуждата наука и пракса, но ще я учиме со своя си език. Ти чуждото обичаш и мразиш своя народ, защото бил неук и селяшки народ, а има люде и негови синове, които го любят горещо тъкмо защото е прост, беден и нещастен...

Тихо беше в стаята и когато Лазар Глаушев престана да говори и седна с тъжно лице на мястото си, чу се как поп Костадин подсмръкна, после извади голяма, шарена кърпа, избърса едното си око, избърса и другото. Таки Брашнаров не отговори ни с половин дума, ни с някакъв жест. Той седеше с каменно лице, стиснал плътно алените си устни. Обмисляше нещо или беше смутен, но не се издаде ни с дума, ни с движение. Поп Костадин прибра грижливо кърпата си и рече с глухия си, напрегнат глас:

– Какво ще решите сега... каква плата да отделиме за новия учител?

Сега всичко се реши с две думи и общинарите станаха да си вървят.

В широката и празна стая остана само Ордан Чингелов. Беше късно следобед, камбаните отдавна бяха били за вечерня. Вече към залез, майското слънце крадиво проточи през един от прозорците все още ярък лъч и на отсрещната стена пламна алено, начупено слънчево петно. Стаята като че ли стана още по-широка, като че ли още звучаха в нея гласовете на общинарите и тропотът на стъпките им, ниско под тавана тежеше цял облак тютюнев дим и едвам-едвам чезнеше между опушените стени. Чингелов седеше на мястото си пред ниската маса, загледан пред себе си с късогледите си и нищо неவிждащи очи, сложил длани на колената си. Вратата на стаята се откряна предпазливо, подаде глава оттам общинският слуга Начо Дзвер, кимна към Чингелов с отчаяно лице и пак се дръпна, тихо притвори вратата. Няма да излезе скоро Ордан Чингелов! Чува се във стъпките на слугата, после по дървената стълба надолу и всичко утихна. Тихо беше в цялата сграда и във по-широкия църковен двор, но в тишината ясно се дочуваше през затворените прозорци на опушената стая далечно думкане на тъпани. Народът продължаваше да се весели на поляната край града. Ордан Чингелов нищо не виждаше, нищо не чуваше.

Той трябваше да съчини протокол за днешното заседание на общинарите. Пред него бяха бележките му, но те не бяха достатъчни. Какво ще пише той за новия празник, за това, което каза Лазар Глаушев, и за поражението на Таки Брашнаров? ...

Мина доста време, слънчевото петно на отсрещната стена започна да червенеет, да намалява и гасне. Най-сетне Ордан Чингелов грабна перото и хищно го разгледа близу до очите си. Топна го в голямата маситница. И едва ли не легна цял върху ниската маса, с нос до самата хартия. Между четирите стени на стаята сега се чуваше остро сълъване на перото и върху жълтеникавата хартия бавно се проточи дълъг ред от еднакво закръглени и надебелени, еднакво правилни и четливи, еднакво хубави букви, а след него започна да се ниже също такъв, вече втори ред, после трети... Слънчевото петно на стената отсреща бе угаснало и широката стая бе се изпълнила с предвечерен здрач, когато Ордан Чингелов се изправи с отпуснати, уморени ръце върху масата и пак опулил очи пред себе си като бухал. Някъде наблизу край прозорците на стаята цвърчаха оглушително цяло ято врабчета и все още думкаха далеко там тъпаните. Чингелов пак нищо не чуваше и свали с умиление очи върху страниците

на протоколната книга. Трептяха като живи дългите редици ясни, красиви букви и в тях блестеше, в тях пламтеше сега огънят, който бе горял в сърцето му:

„Преспанска Болгарска Община: 11 мая 1866.

... и ся реши днешний ден да бъде общий народен празник за слава и признание Свети Свети Кирила и Методия, двоцита Солунски братя учители и просветители болгарски и славянски; во църквите да ся служи тържествена служба и чаршията да ся затвори; вси да ся пременят и да ся веселят; училището да ся украси и всите именици да отворят домовете си; ядене и пиене да има изобилно и който има повеке да даде на сиромаси и да ся излиза на зелени тревии сос песни и веселба. Великден е първи Божи празник, Рождество е втори и после е за нас днешний ден на Свети Кирила и Методия и наред сички други след них. Така же ся реши и да бъде во веки веков и който промени да бъде проклет и презрян; а също ся реши това да ся разгласи сред народа и да ся прочете от църковний амвон за знание на сички благочестиви християни. И второ ся реши на днешний же ден да ся услови за класний учител во градското ни училище учителят г-н Райко Вардарски, който да отвори нов клас за по-големите деца. Като за първа година Общината му нареди плата 6,000 (шест хиляди) гроша годишно и ще му се плати на три пати... Общинарот Таки Брашнаров дигна вопрос за прогонените елински учители, но му се отказа и той остана засрамен...“

Утихна изведнъж, сякаш се изпазнил цялата църква, и все пак всички бяха тук, гъсто около него, обърнали всички насам лица и втренчени очи. Не започна Вардарски с молитва и набожни думи, а викна с пълен глас и цялата църква притаи дъх:

– Народе болгарски... Дойдох аз от чуждо место между вас, но ние сички сме болгари, братя рождени и чисти славяни. А що е това болгарин? Народ, дошъл от Волга – велика река – народ, от Бога произлезъл, затова и богарин се нарича, народ богарски се нарича. Такъв народ сме ние – болгарски и славянски, народ чист, що не знае ни лъжа, ни кражба, ни лукавство, ни коварство: народ гостолубив и секога на помощ ще ти се притече; народ многоброен и храбър, и милостив. Ако ми рече некой, че това е самохвалство, тогава аз ще го попитам: кои са по-добри от нас? Дали гърци или турци, или власи, или сърби, или немци, или франки, или англизии? Те не са по-добри от нас, а ние не сме по-лоши от тех. А като поверваш в доброто, ще влезе то в сърцето ти и сичко, що е добро. Благодарен съм на Бога, че ме создал болгарин и се гордея пред сички с името си българско. А кой от вас не ще каже същото, братя мои?...

– Народът наш иска своята правда – продължаваше Райко Вардарски и гласът му не отслабваше, а ставаше негли по-силен, с още по-голяма сила се вливаше в сърцата на тия люде, като жив огън. – Народът наш воюва за своята правда. В мъки адови живее той от векове и неговата правда е света, неговата правда е чиста и велика. Той нема да се уплаши, нема да отстъпи и кога дигне меч за своята правда, не ще погази чуждата правда. Вървете, братя мои, не се спирайте, не се оглеждайте, пътят е избран и ясен пред очите ни: в тая църква ще се слави Бог на български език, както се говори в твоя български дом. Но ти ,народе преспански, дали си и ти там, дето са сички твои братя?

– Ти, народе преспански, с какви мисли се разбуди днес и какво бе наумил да правиш на тоя ден? Ти мислеше за дюкяна си, за нивата си, ти се готвеше и днес за трудове и кярова, но църковните камбани те повикаха в Божия дом. А днес, братя болгари, е нашият най-голем празник! Благословен да бъде тоя светъл ден на Светите братя Кирила и Методия, на двамата братя от Солуна, които просветиха българския народ и целия славянски род! Когато ти, народе, забрави името им, ти живя в тъмна тъмнина и под чужда воля и власт, защото те са твоето слънци и без тех ти ще бъдеш слеп и глух. Те ни дадоха наше писмо и наша книга, те ни дадоха живот, защото мъртъв и безплоден е секи народ, който нема свое писмо и своя книга. Фанариотинът зъл и лукав, за да вземе душите ни, хвърли в огъня най-напред книгите ни. Забравете днес, братя мили, земните си грижи, отдайте се на радост и празнично веселие и пейте благодарствено славославие към нашите славяноболгарски апостоли свети Кирил и Методий!...

Из романа

„Преспанските камбани“ (1954)

„Св. цар Борис-Михаил“, Стенопис в манастира „Св. Архангели“ („Св. Наум“) на Охридското езеро, построен по царска повеля и закрила през IX век. Прерисуван от живописеца Търпо с възпоменателен надпис през 1806 година.

Нашето общо бъдеще

Проф. Георги Мартиновски
ректор на Скопския университет
„Св. Св. Кирил и Методий“

Специално за в. „За буквите“

От десет години нашият университет поддържа дейни взаимоотношения със Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съгласно официален договор. У нас учат няколко стотици български студенти, а в България – още повече македонски студенти. Между отделни факултети на двата университета има творческо общуване.

За съжаление ние в Скопие нямаме възможност да създадем условия за нормално обучение и засега сме принудени да изпращаме част от студентите в Щип и Струмица.

Нашето общо бъдеще е свързано с изграждането на коридор 8 през България, Македония и Албания.

Македония също кандидатства за присъединяване към Европейския съюз и това ни сближава.

През септември 2008 г. в Охрид ще се състои Международният славистичен конгрес, в който се очаква да вземат участие 650 учени. Година по-рано у нас ще се съберат организаторите, за да направят преглед как върви неговата подготовка.

Македонският парламент обсъжда нов закон за държавните празници. В него по предложение на премиерае Владо Бучковски се предвижда 24 май да бъде обявен за държавен празник. Нашият университет ще има водеща роля в него. Засега чествуваме този празник само като патронен.

Считам за свое убеждение, че в областта на културата граници няма.

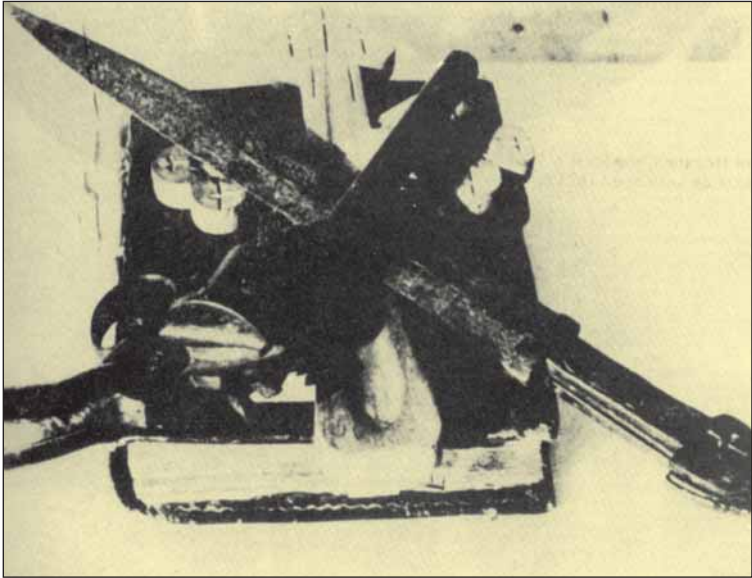
По повод на 1100-годишнината от основаването на манастира „Св. Арахангели“ („Св. Наум“) на Охридското езеро, чийто ктитор е княз Борис I, се състоя международна научна конференция с участието на учени от България, Русия, Сърбия, Гърция) и др. Изнесените доклади се издават в отделен сборник.

XIV Международен конгрес на славистите

Охрид, септември 2008 г.

Президиумът на Международния комитет на славистите на свое заседание в Белград (23-25 юни 2005 г.) прие тематиката на Славистичния конгрес. Той ще заседава в 3 секции: I – езикознание; II – литература, култура, фолклор; III – история на славистиката.

Специално внимание ще бъде отделено на Кирило-Методиевската епоха и Охридската книжовна школа в техните литературоведски и историко-културни аспекти. Ще бъде чествана 100-годишнината от рождението на Коста Рацин.

Клетвеник за комитетските дейци

Най-чистият българин

Фотодокументална изложба за Апостола гостува във Вашингтон, Ню Йорк и Чикаго

Коси на Дякон Левски. Реликварий в храма „Вси български светии“ при родната къща на Апостола в Карлово.

Националният музей „Васил Левски“ в Карлово и едноименната фондация представиха в САЩ фотодокументална изложба „Васил Левски – живот и дело“. За нейното гостуване оказаха съдействие Българо-американската асоциация, Центърът на българската общност във Вашингтон и генералните консулства на България в Чикаго и Ню Йорк. Президентът на Република България Георги Първанов произнесе слово пред стотици българи в залата на хотел „Уиндъм О Хеър“ в Чикаго. Изложбата гостува също във Вашингтон и Ню Йорк.

В момента в Чикаго живеят между 60 и 100 хиляди българи. Там излизат четири вестника на български език, има и радиопредавания на български език. Българските медии уреждат конкурс на тема „Разговор с Апостола“ с участието на наши сънародници от други градове на САЩ.

Хора на различна възраст и с различни професии подемахт инициати-

вата в Чикаго да бъде издигнат паметник на великия българин.

Известните финанисти братята Богомил и Даниел Николови, които работят успешно в световноизвестната Чикагска борса, както и други наши сънародници, признават, че носят всекидневно върху дисплея на своите мобифони образа на Левски.

Същата изложба е гостувала в Одеса, Будапеща, Братислава и Виена.

Програмата „Васил Левски и българската държавност“ е започната през 2003 г. и има различни проявления. Национален комитет подготвя честване на 170-та годишнина от рождението на Апостола през юли 2007 година..

Бюст-паметник на Левски е издигнат неотдавна в провинция Патагония на Аржентина, където от началото на XX век живеят икономически имигранти от България и Македония..

За пръв път паметник на Апостола в Америка е поставен през 1977 г. пред Завода за поливна техника в град Сиенфуегос, Централна Куба, построен и обзаведен от български специалисти и работници.

Камбаните на Рим бият за Апостола Левски. На 19 февруари Тивериополският епископ Тихон отслужи възпоменателна молитва в църквата „Св. Викентий и Анастасий“, предоставена от Ватикана за ползване от Българската православна църква.

„За буквите“

3 март – ден на България в Чикаго

Българският национален празник 3 март е обявен от Ричард М. Дейли, кмет на Чикаго за Българския ден. В издадена от него прокламация се подчертава привързаността на българския народ към идеалите на свободата, независимостта и демокрацията.

Както писа местният в. „Темпо“, поздрави за празника пристигнаха от другата страна на земното кълбо – от Филипините. Вестникът отпечата статия под заглавие „Националният празник на България“, в която прави обзор на нашата история, добавяйки че „през последните години България се радва на макроикономическа стабилност и положителен стопански ръст.“

По съобщение на Министерството на външните работи

Вероизповедание

Народът отдавна има Апостола Левски за светец

В селото Биримирци, което се намира между София и Стара планина, Васил Левски носи менчето като дякон на местния свещеник по време на водосвета за празника Архангеловден по домовете на селяните и пее с ангелския си глас в старата черква, посветена на светците-воини Теодор Тирон и Теодор Стратилат. Отвежда го там отец Генадий Скитника от Драгалевския манастир, с когото се познават от легията в Белград.

Когато тече процесът в София, трима доверени мъже от местния революционен комитет се отправят за Ихтиман, за да пресрещнат влака за Цариград и освободят Апостола. Предполагало се е тогава, че той ще бъде откаран там след като завърши съда.

На връщане тримата стават свидетели на обесването...

И как са могли да преживеят като се приберат в Биримирци?! Събират комитетските хора, стоят млъчаливи, покрусени от вестта. Решават по християнски да дадат знак за станалото. И в тъмната февруарска нощ над смълчаното поле полита камбанен звън! Бие камбаната на старата черква, посветена на светците-воини. С тържествен великденски звън. Като за Възкресение Христово.

След като на Великден 1864 година Дякон Левски отрязва косата си и очаква своето расо на гвоздеи – без да напуска по душа християнската вяра, да подчертаем! – той става учител в близкото карловско село Войнягово. Прекарва там около две години. Сродява се с малки и големи. Ходи по седенки. Пее в черква и по разни селски празници. Тайно учи младежите на военни упражнения.

Когато войняговци узнават трагичната вест за гибелта на техния обичан учител, всички жени от селото слагат черни забрадки!

Носят ги до днес...

През ранната пролет на 1876 година новият Юрговски апостол Георги Бенковски отива в село Царацово край Пловдив при бай Иван Арабаджията („бащата на революционерните апостоли“, както го нарича Захари Стоянов), и още от прага иска повторно да го закълне. Арабаджията отсича : „**Аз съм се клел веднъж пред Левски и то стига и за тука на земята, и за горе на небето!**“

По време на едно предаване по Българското национално радио Марин Неделчев от карловското село Баня съобщава:

„*Тези дни имах среща с брата на Христо Проданов. От него разбрах, че малко преди да тръгне с експедицията за връх Еверест, той му изпратил две снимки – един изглед от Карлово и един фотопортрет на Васил Левски. След гибелта му намерили в неговата изоставена раница само изгледа от Карлово. Значи другата снимка – портретът на Левски, е останала докрай у него...*“

... Българинът от Карлово остава завинаги на връх Еверест с lika на Левски до сърцето.

По време на 150-годишнината от рождението на Апостола през 1987 година индийски българисти от университета в Делхи уреждат

„**Съдбата бе го натоварила с мисията да бъде Българският Христос.**“

Константин Величков

Момент от откриването на паметника на Васил Левски в Кърджали. Пресфото БТА

тридневна научна конференция за живота и делото на Васил Левски. За тях единствен по рода си в цяла Европа е случаят, когато един човек на религията изгражда революционна организация от десетки комитети под носа на могъща империя, докато на Запад по онова време са съществували само не многочислени тайни кръжоци.

Някой тогава се обръща с укор към присъстващи българи:

„*Вие все още не сте схванали истински какъв човек ви е бил изпратен!*...“

„Апостол“ означава „пратеник от небето“.

Подобна конференция се състоя неясно година и в английския религиозен център Кентърбъри, открита със слово на тамошния архиепископ – далечен духовен наследник на Томас Бекет.

Китайско списание с многомилионен тираж посвети на Левски пространна статия, в която кореспондентката на Агенция Синхуа за Балканите разказа как на 19 февруари пред паметника на Левски в София се стичат дечица с бели кокиченца в ръце, водени от учителките си или от своите баби и дядовци.

Тържествена вечер за Васил Левски е уредена и в една фабрика в Ангола.

Левски бе почетен тогава и от екипажа на атомния ледоразбивач „Россия“ сред айсбергите на Северния ледовит океан. Нароч-

на вечер в негова чест уредиha и мурманчани, които възродиха с българско съучастие Кирило-Методиевия празник в Русия.

Страница за Васил Левски бе отделена в календара за 1987 г. на „Политиздат“, който излезе в 12-милионен тираж.

Христо Иванов Гюлемия, най-довереният човек на комитетската тайна полиция, в едно свое писмо до Захарий Стоянов с дата 24 април 1884 г., прави скъпоценни добавки към първата отпечатана биография на Васил Левски. Ето една от тях:

„*Той беше все весел...И главното: пееше и то все юнашки песни...*“

Същото потвърждава и Ботев в известното си писмо до Киро Тулешков за своето студуване с Дякона в запустялата воденица край Букурещ.

А един родопчанин от Широка лъка на име Згуро Згуровски, е опазил по памет от своя учител как Левски е пял любимото си песнопение „Достойно ест“ (на осми глас). Без никаква записваща техника. С паметта и сърцето си!

По неговото документално свидетелство певци от камерния ансамбъл „Йоан Кукузел Ангелогласния“, под ръководството на диригента Таня Христова, повторно изпяха това песнопение. През 1976 г. редакцията на седмичника „Антени“ и „Балкантон“ под горното заглавие разпространиха съвместно издание на грамофонна плоча.

Следвали пътя по звездите

Априлските пожари стигат и до вечнозаточените в Анадола

Николай Ликовски

Българи в Диарбекир посрещат 1876 година разделени: осъдените на вечно заточение са пуснати из града, а останалите са още в крепостта. Болни, бледи и безпарични, тях вече не ги блазни вероятността да забогатеят от търговия или от търсене на златни залежи в близката планина. Не ги мамят разходките край река Тигър или пък надеждата от дългоочаквана амнистия. Те имат ясен план за бягство. През годината, в която са затворени в каушите (затворите) заради бягството на Стоян Заимов и Таньо Стоянов, те от заклеимането на бегълците стигат до идеята, че това е единственият начин да бъдат свободни. През това време са опитали всичко: телеграфирали са на султана и неговата майка, призовавали са общините да правят молби за освобождението им, търсили са застъпничеството на българи на високи служби в османската администрация, подкупвали са чиновници и паши, но все – тежката машина на султанската държава въобще не им е обърнала внимание. „Вече нама колебание и помайване“, отбелязва Георги Минчев от Хасково, а брат му Михаил пише до техния зет Христо Златаров: „Не е ли глупост да очакваме опрощение... Ако сме се веднъж заблудили, трябва ли вечно да останем заблудени?“ Петър Берковски в писмо до годеницата си изразява готовност за борба чрез веруюта на Шандор Петьофи: „Живот за любов, а любов за Отечеството“.

В началото на април започва подготовка за бягство. В идеята са посветени около 20 души, част от които имат малко време, за да се подготвят с пари и вещи. Извън кръга на посветените остават старите, болните и нерешителните. „Който не скланя – пише поп Минчо Кънчев – мъртъв ще го оставим от нашите ръце“.

През това време всеки сам се грижи за подготовката си: братя Минчеви пишат на зетя си да им

внесе 60-70 турски лири, „за да подкачим оная търговия, която вие миналата година не одобрихте“. Димитър Пъшков е записал в тефтера си разходите:

Една ока сено – 1036.10 (паспорт); За др.- 207.10 (патрони); Две малки сандъчета - 10; Писмо до Цариград - 6; Кирия сандъчета - 6; Голямо до Скендерун - 10.

А поп Минчо Кънчев е заклал любимото си агне и го е направил на суджуци за из пътя.

Ехото от Априлското въстание стига по различни пътища до заточените българите в Диарбекир и съседните затвори. Пръв за него научава Петър Берковски, близък до началника на телеграфната станция, който споделя, че в България има голямо въстание. После идват тревожните новини от писмата да домашните, които говорят, че „в България гори огън“, но въпреки тревогите, те ясно осъзнават, че сега е моментът България да се освободи и тяхното място е в редовете на борбата. На 14 май 1876 г. се научават за събитията и от гръцките вестници и в Аргана Мадени. Атанас Узунов пише до Константин Доганов: „Брате Костадинчо, здравей. Из отечеството новини има много. Востанието се разширява.... страхът на турското тукашно население от ден на ден се уголемява“.

Жаждата за свобода на сговорените бегълци се засилва и те нямат търпение да тръгнат всеки момент. Но тогава идва мисълта за домашните им, които са в огъня и пепелищата. Берковски пише до жена си: „Драга ми Евгени! Здравей, (ако си жива)... проумях положението ви у дома. Туй ме кара да си мисля и да си въобразявам много по-други – важни и по-сърцераздиращи неща, касателно по тази грозна вора или ужас, що глуши цял българский небосклон... Дерзай и не се страхувай от мълнията, что виси над българския хоризонт. Защото след мълнията и бурите ще наста-

не хубаво време – като през май; гръмотевиците и светкавиците ще се преобърнат на ново българско пролетно слънце“.

А вечният оптимист Михаил Минчев пише: „Ний сме млади и Бог ни дал мишци здрави“.

Убедени, че сега е времето да се разделят с тежката каторга, подготвили се горе-долу, те тръгват – недооздравели, отлично знаещи, че ги чакат месеци път през безводни пустини, непознати места и свирепи хора.

На 18 юни 1876 г. първи Михаил Минчев и Петър Берковски оставят зад гърба си мрачната диарбекирска крепост. Берковски носи препоръчително писмо от един полски инженер до австрийския консул в Халеп. След всякакви перипетии, те стигат до него и той ги препраща през Александрета за Одеса. За да ги прикрие, братът на Михаил, Георги, остава с другата група. На любителните отговаря, че те са на Чаршитските бани, където лекуват ревматизма си.

Георги Данчов Зографина тръгва сам към турско-руската граница през Ерзерум и Карс. Добрал се сполучливо дотам, той е арестуван като шпионин и затворен в Тифлиската тюрьма. Благодарение на кавказкия губернатор граф Меликов е освободен и отпътува за Одеса.

Заедно побягват Кирияк Сербезов и Янаки Тодев. На 4 юли ги следват Константин Доганов, Бойчо Русев, хаджи Станьо Врабевски и Петко Милев Страшний. Денем спят в пещери, а нощем следват пътя по звездите. Така достигат до град Халеп, откъдето руския консул ги препраща към Александрета.

В края на юни, преоблечени в кюрдски дрехи, с водач и коне, снабдени с персийски паспорти и оръжие, за около месец до Александрета се добират Марин Поплуканов, Димитър Пъшов и Георги Минчев. Оттам продължават с параход до Александрия, където копривщенски абаджии и млекари ги препращат с кораб до Триест. Георги остава при познат търговец на баща му, а останалите заминават за Румъния.

На 9 август, преоблечени в арменски дрехи, от крепостта поемат Гаврил Брънчев и Мирчо Попов. Третият от групата, Георги Хаджиенчев, е оставен, защото страда от треска. От групите изостава и поп Минчо Кънчев с болния поп Еню, който умира същия ден.

Въпреки тежките условия на заточение, убийствения климат и огромното разстояние до България, българските заточеници в Диарбекир живеят с борбите на своя народ за свобода. Те предават своя опит по изграждането на революционни комитети на арменските младежи.

Авторът основа първото библиофилско издателство „Ликовски“ през 1992 година в с. Чепинци, Софийско.

ВЪ ПЕЧАТНИЦАТА „СВОБОДА“				
ЯНУАРИЯ.				
П.	20	1	*	Ефтимий велики и Ефтимий последни патриарх Търновски.
ФЕВРУАРИЯ.				
П.	17	1	*	Теодор Тиронъ и ламѣта ѝ умрѣлите въ Деари-Бекиръ.
МАРТЪ.				
Н.	9	21	†	40 мѣч. и ВАСИЛЪ ЛЕВСКИ МЪЧ.
МАИЯ.				
Н.	11	23	†	КИРИЛЪ И МЕТОДИЯ.
АВГУСТЪ.				
В.	5	17	†	ВЕЛИКОМЪЧ. ХАДЖИ ДИМИТАРЪ АСЪНИОВЪ
Издатель Хр. Ботѣвъ.				

Факсимиле от Ботеви календар за 1875 г.

Преправен по ботйовски

Светци народни

редом с православни светци

Този календар е единствен по рода си поради съчетанието на православните дейци с борци за национално освобождение и свестяване. Сам Ботев го е съставил собственоръчно в Каравеловата печатница „Свобода“ срещу новата 1875 година. В него за първи път е отпечатана баладата „Хаджи Димитър“ с графичен портрет на народния войвода.

До нас е достигнал един-единствен екземпляр, който се съхранява в настоящем в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в София. Седмичникът за политика и култура „Антени“ го разпространи в 200-хиляден тираж. Сетне календарът бе издаден фототипно като приложение на Ботеви вестници.

През април 1979 година Ботеви календар лети като символ с първия български космонавт Георги Иванов на кораба „Союз-33“ и изгоря в Космоса при аварийното завръщане на Земята.

Следващата 1876 година Ботев отпечатва повторно същия календар като помества в него за първи път своето стихотворение „Обесванието на Васил Левски“. От него засега не е открит запазен екземпляр. Възможно е да се намери някъде в Румъния или Бесарабия.

В календара за 1877 г. отпечатан в типографията на Болградската гимназия от бесарабския българин Танас Киров, участник в Българското опълчение, е вписано:

„10 юни – Великомъченик Христо Ботйов“

В него е поместен графичен портрет на войводата, рисуван по неговата последна фотография с братята му Стефан, Кирил и Боян. Календарът е осъществен с дейната подкрепа на Киро Тулешков, един от най-близките Ботеви другари, който по онова време е управител на печатницата на Болградското училище. Опазен е единствен неясен отпечатък, който придружава публикация на Иван Хаджов в сп. „Българска книга“, (кн. 2 от 1930 г., стр. 188)

След десетгодишно издирване редакцията на седмичника „Антени“ откри копие на част от този календар, чийто оригинал по всяка вероятност се съхранява в някои европейски книгохранилища или архиви.

21 март – Св. 40 мъченици и ВАСИЛ ЛЕВСКИ МЪЧЕНИК

20 януари –Евтимий Велики и Евтимий последни патриарх Търновски

1 февруари – Трифон мъченик и Ангел воин Български

11 февруари – Теодор Тирон и ПАМЕТТА НА УМРЕЛИТЕ В ДИАРБЕКИР

25 февруари – Танаси Цариградски и Иван, пострадал от турците

25 март – Благовещение и братия Константин и Димитър Миладиновци, родом от Струга

30 април – Апостол Яков и паметта на Свищовските мъченици, които са пострадали за народа си

24 юни – Рождество предтечи и Св. Ангеларий, просветител български

30 юни – Събор на 12-те апостоли и Климент епископ и просветител български

10 юли – 45 мъченици от Никопол

27 юли – Св. СЕДМОЧИСЛЕНИЦИ БЪЛГАРСКИ, МЕТОДИЙ, КИРИЛ, КЛИМЕНТ, НАУМ, ГОРАЗД, АНГЕЛАРИЙ И САВА, Св. Пантелеймон и Пафнутий Калоферски, именуем Пано

31 юли – великомъченик Стефан Караджа и праведни Евдоким

5 август – ВЕЛИКОМЪЧЕНИК ХАДЖИ ДИМИТЪР АСЕНЙОВ и Евсигний мъченик

19 август – мъченик Трендафил Загорски, стар хайдутин

29 септември – Киряк отшелник и Св. Райна Българска

5 октомври – Харитина мъченица и дядо Трендафил, мъченик български

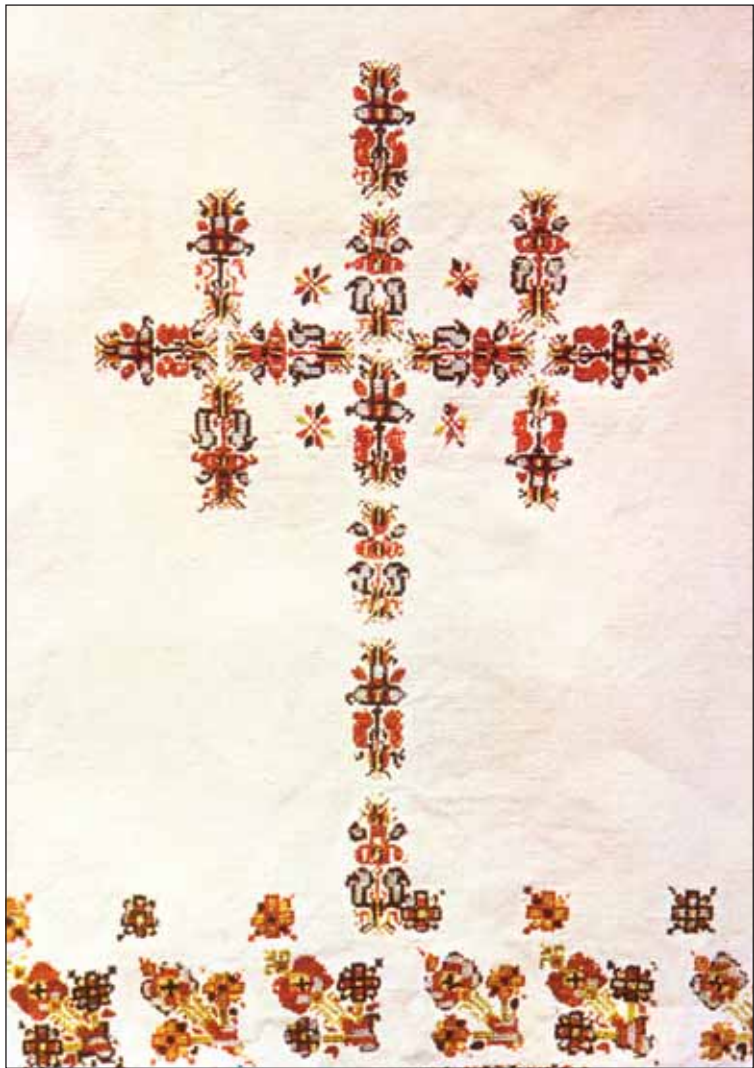
30 ноември – Андрей апостол Первозванни и Св. АНГЕЛ ВОЙВОДА

16 декември – Пророк Антей и 15 000 мъченици, ослепени от гърците (Запазен е оригиналният правопис и словоред)

Бесарабски българчета от с. Викторовка, Република Молдова, техният учител Александър Николенко и Таня Танасова, първата поетеса бесарабска българка (жената в бяло) пред паметника на апостола Тодор Каблешков в Копривщица, открит на 1 май 1976 г. Скулптор Йордан Гаврилов, архитект проф. Георги Папагалов.

Снимка Мирчо Сливенски.

Старинна шевица от Средна Северна България

„Ние, българите, трябва да захванем отначалото, защото още нямаме почти нищо, и да изградим тая къща, която се нарича отечество; а за да я изградим, нам трябва барут и книги, пушки и читалища, ножове и училища, попове и „книжевни дружества“, седна дума, нам трябва и шинди, и гнила, и камъни, и хора...”

Любен Каравелов

През юли-август 1870 г. по време на своята първа обиколка из Българско за изграждане на революционни комитети, Васил Левски при своето посещение в Ловеч подкрепя горещо идеята за създаване на народно читалище и става един от неговите основатели.

(По спомени на съвременници)

Основател и кръстник на много възрожденски читалища в Търновско е Отец Матей Преображенски, именуем още Миткалото – съкровеният довереник на Апостола Левски. През 1869 г. той дава името „Селска любов“ на ново читалище в Бачокировата Бяла черква. На следната година – на читалище „Съединение“ в съседното Михалци. През същата година назовава многозначително читалището на Сухиндол „Трезвеност“. През 1871 г. читалището на Мусина приема името „Нов живот“. Читалището в Горско Сливово той нарича „Горско начало“, а духовното средище в родното Ново село е названо „Наука“.

Събрали ми се, отбрали
трима-четирма даскава
във село Бяла черква.
Първият беше – кой беше –
Бачо ви Киро Петрович,
вторият беше Иванчо,
Иванчо, младо търновче,
третият беше Цанката,
Цанката Дюстабанова,
четвърти беше – кой беше –
Георгиито Македончето...
Голям са сговор правили
читалище да основат,
народа да си повдигнат,
мила свобода да търсят...
Че събра Киро, че отбра
от село Бяла черкова

сто и трима млади юнаци,
женени и неженени,
отде по двама, по трима –
от дяда Марча четирма.
На всеки пушка подаде
И ги на талим учеше...
Ах, че ги Киро заведе
във Дряновския манастир!
Киро на Илия думаше:
„Я отвори, Илия, джамове
и към гората погледни –
дали са черни гарвани
или са наште душмани...“
Че отвори Илия джамове
и към гората погледна.
Пушка от гора пукнала,
че си Илия убива...

Народна песен от Бяла Черква. Изпята от Станка Христова, която я запомнила от своята баба Гина Владимирова. Съхранява се в Златния фонд на Българско национално радио.

Феноменът читалище

Възрожденски праобраз на гражданското общество

Чествайки 150-та годишнина от основаването на първите български читалища в Свищов, Шумен и Лом, на 18 и 19 март 2006 г., в столицата се състоя XXX юбилеен конгрес на Българския читалищен съюз. В него взеха участие около 200 читалищни дейци от цялата страна, гости от чужбина, общественици.

За председател на Съюза на народните читалища бе избран с мнозинство проф. д.ик.н. Стоян Денчев.

Под патронажа на президента на Република България Георги Първанов на 12 и 13 май т. г. в Горна Оряховица ще се състои Третата национална среща на столетните читалища като част от националните чествания на 150-годишнината на читалищното дело и 130-годишнината от Априлското въстание.

Зорка Първанова открива Първата национална среща на столетните читалища, 21-23 май 2004 г. До нея е Никола Колев, кмет на община Горна Оряховица.

Три поколения заедно

Виолета Цанкова

Идеята се роди при гостуването на предаването на програма „Хоризонт“ „Имат ли песните спира не“ в най-малкото село на Горнооряховска община – Горски горен Тръмбеш. Ръководителите групата за изворен фолклор Райчо Ламбев и Антоанета Дечева, бяха събрали читалищни дейци да разкажат за своята творческа дейност. Още в ефир решихме, че можем да покажем успешния модел на взаимодействие между общинска администрация, читалищните настоятелства и самодейните състави.

Подкрепи ни Цвети Радева, която ни повярва. За читалищата започна да се говори почти всяка събота в преки предавания от различни краища на България.

Община Горна Оряховица в това трудно време успя да съхрани читалищата си, съставите, традициите. Открито бе ново читалище в града „Братя Грънчарови“.

Нови културни прояви от общински, регионален, национален и международен характер обогатиха културния ни календар:

- Възстановихме Националния конкурс за камерни танци, след дълго прекъсване в трите жанра – народни танци, класически танци и модерен балет.
- Заедно с общините Велико Търново и Лясковец през 1993 г. възстановихме и Петропавловския събор на народното творчество, който от 1996 г. е национален с мотото „Хоро се вие край манастира“..
- Станяхме домакини и съорганизатори на единствения по рода си Международен туристически фестивал, чието V-то издание ще се проведе от 1 до 6 юни т. г.

под патронажа на министъра на културата проф. Стефан Данаилов.

- През 2004 г. организирахме Международен фолклорен фестивал с участие на състави от побратимените ни градове.
- Всяка година се провежда Регионален преглед на старата градска песен „Божури“ на Празника на Горна Оряховица;
- Общинският фолклорен празник в читалище „Иван Вазов“, Първомайци, събира всяка година ансамбли, групи за изворен фолклор и индивидуални изпълнители. Настоятелството на читалището връчва награда „Диригент на годината“ в памет на Ганчо Михов.
- Читалище „Христо Козлев“, Долна Оряховица, години наред бе домакин на регионален преглед на самодейните театри
- През тази година читалище „Съединение 1888“, Драганово, за пръв път ще организира национален преглед на любителските читалищни театри. В същото читалище от 1994 г. се организира общински детски празник „Събуди се, ясно слънце“, посветен на творчеството на Асен Разцветников.
- На единствения по рода се Ден на първокласника 15 септември, събираме всички първокласници, родители, учители от Общината.
- На 1 март в Деня на самодееца се провежда традиционната среща на общинската администрация със секретари, председатели на настоятелствата, художествени ръководители, самодейци. Натрупаният опит ни позволи да се заемем с нелеката задача да

Най-красивото момиче на фестивала според оценката на журито.

Снимки Калин Христов, фотограф-художник

организираме Националната среща на столетните читалища. Г-жа Зорка Първанова прие да бъде патрон и лично участва в дискусиата „Читалищата – традиция, съвременност и бъдеще“.

В нашата община фолклорът е на особена почит. Тук през 1953 г. при читалище „Напредък 1969“ се създаде ансамбъл „Сидер войвода“. Днес имаме 5 ансамбъла, 4 групи за изворен фолклор, 6 народни хора и 4 фолклорни групи, 3 детски танцови състава, които обогатяват и съхраняват фолклорната традиция.

Авторката е директор на Дирекция „Хуманитарни дейности и евроинтеграция“ при община Горна Оряховица.

Първото българско електронно читалище въвежда

Сегашно бъдеще време

Интернетицата започва
да отстъпва пред кирилицата

Във фолклорното предаване „Имат ли песните спиране“ по програма „Хоризонт“ на Българското национално радио етномузикологът Цвети Радева представи Милена Ленева, основател и управител на новосъздаденото електронно читалище „Бъдеще сега“. Навременни диалогът заприлича на „екшън“ в ефира. Обадиха се по телефона възмутени граждани от третата възраст: това е кощунство, нищо не може да замени живото общуване като седенките и попрелки-те... Добре, защитиха се двете млади жени – днешните „седенки“ не стават ли по интернет, предимно в късни нощни часове, ще влязат ли младите осезателно в читалищата, ако в тях няма компютри. Неслучайно те се водят като „Поколение интернет“, не случайно стотици бракове водят началото си от запознанство в интернет....

От графството Йоркшир, Великобритания, по време на самото предаване позвъни в защита на идеята българката журналист Анна Илиева-Монтгомъри. Тя заяви, че става дума за насъщна необходимост за хилядите българи, които в момента избират да търсят своето бъдеще далеч от родината си и които изпитват явна нужда от пряка духовна връзка с нея. Млад англичанин, заселен у нас, също подкрепи прилагането на съвременни информационни технологии в читалищната дейност. Друг съмишленик попита: „Ако заживеем сега с бъдещето, кога ще поживеем в настоящето...“

Така или иначе българската граматика се обогатява с ново глаголно време!

Милена Ленева:

„Дълго време кирилският текст на компютъра се изписва с латиница като вместо буквата „Г“ се ползва цифрата „4“, а вместо буквата „Ш“ – шестицата. Тези азбуки наричат „интернетица“ или „илякавица“, а когато компютърът се изнерви и почне да показва на монитора си неразбираеми знаци – това се назовава „маймуница“.

Напоследък обаче се забелязва, че вече е модерно младите да пишат на кирилица. А това технологически е напълно осигурено.“

Не може и да бъде другояче: нали според Договора за присъединяването на България към Европейския съюз кирилицата е обявена като трета азбука на Стария континент и българският език за официален. Всички документи в Брюксел вече се превеждат и на български.

А това исторически е напълно обосновано и закономерно.

Милена Ленева представя читалище „Бъдеще сега“ на изложението „Образование“ в Националния дворец на културата, март 2006 г.

Личен архив

Искам да ви уверя, че истината за българите в турция е доста различна от онава, която знаят за нас роднините и приятелите ни. Затова е добре да има двустранна връзка, за да достигна тази истина до повече хора в България. Тогава струва ми се, ще започне да се пробужда за нов живот и онази българска гордост, която кой знае защо столетия наред все тлее в задния ни двор, грижливо и постоянно засивана с боклуците на съседни гости... Тешко ми е като гледам как сами помагаме на тази наша намусена гордост да тлее, а не намираме сили и бора, за да я извадим на бял свят – в предния двор и да се гордеем по света като българи. Искрено се надевам, че това ще стане!

Много българи вече живеят по света. Едва когато сме надалег от България, разбираме какво ни липсва на нас, българите, като нация, ала тогава вече никой не се интересува от нашето мнение. А то може да стане невероятно точен коректив за поведение и управление на страната ни. Само като се замислим какъв огромен опит можем да акмулираме в полза на България ние, които сме по целия свят сега!

Знам, че българите, които живеят в България, са ревниви и трудно се доверяват на слухаролюбците си от турция. Проста трагедия да започнем повече да си вярваме...

Аз винаги ще си остана българка и тук с поведението си не позволявам на хората около мене да останат глухи и слепи за красотата на България. Жалко е наистина, че засега никой не търси опита и познанията ни. А колко много можем да дадем на нашата намусена страна!

Анна Илиева-Монтгомъри, Великобритания
Графство Йоркшир, март 2006 г.

Приживе папа Йоан Павел II благослови и препоръча ползването на интернет за богослужебни цели и религиозна просвета.

Гигантът Кока кола от 1992 г. въведе надпис на кирилица върху милиони бутилки. Една от тях е изложена в неговия музей в Атланта.

Съременно словотворчество

безхаберие • безпардонност • безпардонен • словоделец • мутра • мутреса • мутробарок • горгозейбъл • смъртляк • кукумициран • опаметяване • човекозавър • интернавт

Знакът „at“ на електронната поща в интернет.

Крими сюжет :)

Компютърът Вуте в неизвестност

Холандският професор Уйлям Федер е сред най-дейните съвременни слависти и българи. Дълго време преподаваше в Католическия университет на град Ниймеген. Издаде на английски език подробен тектуален анализ на трактата „За буквите“ от Черноризец Храбър. Особен интерес поддържа към Скитския патерик (старобългарски ръкопис от Х век) като осъществи негово научно издание. Издава научно списание със старобългарско название „Полата книгописная“, което напоследък има и електронен вариант.

През 1983 г. той донесе на конференция в Рилския манастир преносим компютър с намерение да демонстрира как изобретението на Джон Атанасов може да ускори проучването на древните ръкописни книги. Необикновено зрелище бе как професори като Куйо Куев или Велчо Велчев заставаха пред него с пълно недоверие – години наред те бяха преписвали буква по буква в чуждестранни и наши книгохранилища различни творби на български и руски книжовници. Нямаха вяра, че човешката ръка може да бъде заменена с машина. Понеже нищо особено не се получи от този експеримент, компютърът си замина обратно за Европа **покръстен** – нали беше попаднал в светилище като Рилското. Той възпри по всеобщото мнение на участниците в конференцията милото нашенско име „ВУТЕ“. Нали като шопа той знае само две неща „плюс“ и „минус“ – гениалното прозрение на нашия родственик от ямболското село Бояджик. Речено на витошки диалект: „Мога да копам“ – „Мога и да не копам“.

Като идваше сетне у нас да чете лекции в Софийския университет, на въпроса „Как е Вуте?“ с широка усмивка проф. Федер отвърщаше: „Вуте се чувства чудесно и копа ли, копа...“

Домът на хумора и сатирата в Габрово се обърна с официално писмо до холандския българи с предложение компютърът Вуте да бъде приет на съхранение в световноизвестната Весела къща, наречена от официален представител на ЮНЕСКО „Лувър на смеха“.

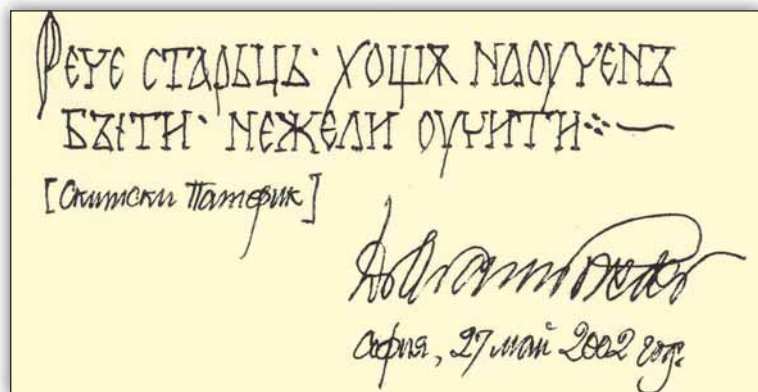
Проф. Федер живее в Чикаго привлечен от млада и красива българка. Подари архива си в електронен вариант на Катедрата по кирилометодиевистика на Софийския университет, без да прекъсва задълбочените си занимания в областта на старобългаристиката.

На голямата международна научна конференция в София, посветена на 1120-годишнината от кончината на славянския първоучител Методий, проф. Федер докладва своите най-нови проучвания върху наследството на Преславската книжовна школа, като взе дейно участие в обсъжданията.

Запитахме го без бавене за съдбата на компютъра Вуте. Отговорът бе изненадващ:

„Вуте го предоставих на руската славистка от Новгород Татяна Черторицкая, бивш депутат в държавната Дума. За съжаление компютърът междувременно е откраднат и в момента неговата съдба е неизвестна...“

Кой знае, може Вуте да се е включил на пенсионна възраст в проучванията на новгородски древни ръкописи или брястови грамоти с българско потекло. Или да е предпочел да се заеме с доходен бизнес. Габровци жалят за него и са готови да му дадат подслон, ако руските олигарси се откажат от неговите услуги. „Па оти да се косим, като че ни мине!“

Автограф от проф. Уйлям Федер за Кирило-Методиевския вестник.

Бронзова глава на Севт III от Долината на тракийските царе (V пр. Хр.). Открит при гр. Шипка през 2004 г.

Европейците откриват траките

Президентът на Република Италия Карло Чампи и президентът на Република България Георги Първанов откриват изложбата „Български съкровища от неолита до средновековието“ в Президентския дворец „Куиринале“, 15 февруари 2006 г. От 30 март до 30 април изложбата беше показана и в Копенхаген.

Пресфотото БТА

От март до август 2005 г. в градовете Барселона, Мадрид и Валенсия, Испания, гостува българската изложба „Траките и мистериозните български съкровища“, която беше посрещната с голям интерес. Предлагаме отзиви за нея в испанската преса.

„Историята на Европа не би била същата без приноса на тракийската култура. Докато в Месопотамия започва развитието на земеделието, а в Египет се поставя началото на великата цивилизация, вече е съществувала напълно развита тракийска култура. Тази общност, сега почти забравена и обвита в догадки (чиято писменост все още не е разгадана), се споменава за първи път в „Илиада“ на Омир.

Въпреки че тази култура напомня гръцката или персийската, траките имали способността да възприемат чуждото и да го превръщат в собствено. Сред новостите, които може да им бъдат присъдени, е използването за пръв път на човешката фигура като декоративен елемент. Триста и единадесетте експоната, от злато, сребро и бронз, са части от сватбени дарове, предмети от светилища, оръжия и доспехи, погребални маски и съдове за пириества. Изложението включва Панагюрското съкровище, девет златни съда със сцени от митологията, тежащи повече от шест килограма, които вероятно са принадлежали на цар Севт III, както и останки от предците на траките, сред тях културата „Варна“, която с 6 000-годишната си история е считана за люлката на европейската цивилизация.“

В. „Ел Паис“, 14 април 2005 г.

Преведе от испански Христина Йотова

„Човекът е сянка, видяна насън“

Химн на Танатос

Жертвено кадене с манна

Орфей

Чуй ме ти, който насочваш кърмата на всичко смъртно,
даваш свещен срок на всички, които владееш отвеки.
Твоят сън унищожавя душата и тленното бreme,
щом ти ни освободиш от природната връзка разбита,
на съществата донесъл съня продължителен вечен,
който за всички е общ, но на някои несправедливо
грабваш отрано живота в разцвета на тяхната младост;
Ти произнасяш едничък над всички присъда, която
никой не може с молби и желания да отменява.
Но ти ела подир дълги житейски години.
Аз те зова, умолявам чрез жертви и чисти молитви,
нека дар почетен бъде за хората тяхната старост!

Проф. д-р Александър Фол ръководи заседание на конгреса.

От 17 до 25 октомври 2005 г. в Котини и Александруполис, Република Гърция, се проведе Десетия юбилеен международен конгрес по тракология на тема: „Тракия в Гръцкия и Римския свят – VIII в. пр. Хр. – IV в. сл. Хр.“

В този изключително престижен научен форум, предшестван от конгресите в София, Букурещ, Виена, Ротердам, Москва, Палма ди Майорка, Констанца-Мангалия-Тулча, София, Кишинев, участваха около 140 учени. Те представиха научните школи от Англия, България, Германия, Гърция, Испания, Италия, Канада, Македония, Молдова, Полша, Румъния, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Франция, Чехия, Швейцария. Изнесени бяха 80 доклада. Една трета от докладите бяха от българската делегация, представена от Института по тракология и Националния археологическо-исторически музей при Българската академия на науките, Софийския университет, Великотърновския университет, Югозападния университет, Пловдивския университет, Варненския свободен университет, Министерството на културата, както и специалисти от исторически музеи в страната.

На конгреса бяха съобщени и обсъдени нови открития за историята, културата и палеолингвистиката от земите на България, Гърция, Турция, Румъния, Молдова, Украйна и Русия. Голяма част от докладите са основа за нови творчески постижения, в които преобладава научният метод *interpretatio thracica*. Това е един от най-важните резултати в развитието на тракологията като международна комплексна междудисциплинарна наука с основен център България и с водещата роля на българската школа по тракология, оглавявана от проф. Александър Фол.

Отиде си един голям българин, блестящ учен, преподавател, интелектуалец, общественик и държавник. Той основа новата наука тракология. Дочака щастливо признание от наши и чужди изследователи на класическата древност за своите прозрения отпреди 30-ина години относно влога на една непозната древна цивилизация в съкровищницата на европейската история и култура. Останалото е дълг на учениците от неговата школа.
**ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ!
ДОСТОЙНО ЕСТЬ!**

„За буквите“

В дните около Кирило-Методиевския празник през 1979 г. Александър Фол води официалната българска делегация за тържествата в Рим. В Сикстинската зала на Ватикана той откри изложба „Български ръкописи във Ватиканската Апостолическа библиотека“. Сетне имаше молебен при гроба на Св. Кирил в базиликата „Св. Климент“. Състоя се и аудиенция при новоизбрания папа Йоан Павел II. На приема в Българското посолство бе представен началния брой на в. „За буквите“.

В. „Осерваторе романо“ – официалният орган на Ватикана писа: „БЪЛГАРИЯ Е НАЙ-СТАРАТА ДЪРЖАВА В ЕВРОПА.“

На снимката: Поднасяне венец пред гроба на Св. Кирил.

Следващият XI международен конгрес по тракология ще се проведе след четири години в Република Турция, която наред с България и Гърция, е важна териториална част от древната тракийска история и култура.

Танатос (грц. смърт - бог на смъртта, Крилат младеж с изгаснал факел). Заглавието е стих от ода на старогръцкия поет Пиндар /518-442 г. пр. Хр./ в превод на Иван Генов. Преводът на Орфеевия химн е на Георги Батаклиев.

Чуйте България!

Иво Папазов – петият почетен доктор на СВУБИТ

С протокол № 4 от 28 март 2005 г. Академичният съвет на Висшето училище удостои Иво Папазов със званието „почетен доктор“.

На 21 декември с.г. по този повод се състоя тържествената церемония. На нея присъстваха министърът на културата проф. Стефан Данаилов, скулпторът Вежди Рашидов, общественици и журналисти.

Президентът на Република България Георги Първанов, кметът на община Стара Загора д-р Румен Рашев и гражданството на гр. Кърджали, изпратиха поздравителни адреси на новия доктор хонорис кауза.

Доц. д-р Свободна Вранчева, ръководител на катедра „Културно-историческо наследство“, представи новия почетен доктор.

Ректорът проф. д.ик.н. Стоян Денчев връчва почетния диплом на Иво Папазов.

Награденият компакт-диск съдържа осем инструментални изпълнения и три тракийски народни песни, изпълнени от Мария Карафезиева, съпруга на Иво Папазов. Албумът е издаден от „Кукер музика“, Берлин.

Световноизвестният български кларинетист Иво Папазов-Ибряма, е роден в Кърджали през 1952 г. в семейството на потомствени музиканти., Започва да се занимава с музика още в ранна възраст - отначало учи акордеон, а после - инструмента на своя дядо - първия кларинетист в Тракия. Свири с баща си като овладява инструмента с виртуозна техника. Едновременно с това той е и ученик в строителния техникум в Кърджали. През 1974 г., на 22 години, той създава фолклорния оркестър „Тракия“, с който развива своя репертоар - традиционен и със смесване на разнообразни стилове в свободни импровизации. Свири на сватбени празници, на национални , а по-късно и на световни подиуми. Така се ражда неговата „сватбарска музика“, събрала богатството на българския

Сърдечна прегръдка на двама творци.

Академично слово на кларинет.

Снимки: Ромео Ковачев

фолклор, ритмични и звукови инвенции от джаза, музикални теми и интерпретации от Балканския свят - македонски турски, гръцки, цигански, сръбски и др.

Големият български джаз-музикант Милчо Левиев го среща с продуцента на Пинк Флойд - Джо Бойд , който „отваря“ световните сцени за Ибряма и неговата „Тракия“, и той изнася многобройни концерти на турнета в САЩ, Канада и Великобритания. Записва със световни музиканти и звукозаписни компании. Със своите албуми – „Орфеус Асендин“, 1989 г. и „Балканолоджи“, 1991 г., издадени от Ханибал Рекърдс, той разпространява българската фолклорна музика, като внася свой личен акцент и я прави неповторима.

Концертира в целия свят и работи съвместни проекти със световно признати музиканти като Милчо Левиев, Теодосий Спасов, Антоний Дончев, Ектор Зазу, Джо-ни Грифин, Глен Велес, Арилд Андерсен, Калман Балог, Ива Битова, Сергей Старостин и др. Свири на престижни музикални фестивали.

„Певец на слънцето“, скулптурна композиция с Орфей пред Концертната зала в Стокхолм, където стават тържествените церемонии при връчване на Нобеловите награди. Автор Карл Милес (1875-1955).

Британският вестник „Индипендънт“:

„Геният на кларинета“

Иво Папазов получи награда на слушателите на конкурса на радио Би Би Си-3 в раздел „Етно“ в категория „Световна музика“ за албума „Панаир“. В него се състезават 29 популярни музиканти. В гласуването участват 10 хиляди души от цял свят. Подкрепата за Папазов прави своеобразен рекорд в допитването. На слушателите е допаднало необичайното съчетание от различни музикални стилове – фолклор, джаз, рок и фънк.

Джо Бойд, продуцент на Пинк Флойд: „Това беше едно от най-прекрасните неща, които съм чувал някога и то отвори цял свят за мен. Не ме интересуваше дали се продаваше или не. Бях толкова поразен от музиката, че трябваше да я запиша.“

Иво Папазов е почетен гражданин на Кърджали, Стара Загора и Карварна.

През януари т.г. Иво Папазов изнесе серия от концерти-уроци със студенти от Парижката и Римската консерватория. След това той участва в Международен фестивал на изкуствата в Хонконг. Предстоят турнета във Виена и Испания. Американската звукозаписна фирма „Лейбъл компани“ издава компактдиск „Иво Папазов“ възоснова на скуптата „Хитър Петър“ с участието на неговия оркестър „Тракия“.

През 1983 г. поетът Борис Христов и режисьорът Анри Кулев създадоха документалния филм „Сънувам музика“, посветен на Иво Папазов. Негово продължение е филмът „Душевно“ за Самир, самобитния свирач на зурна от петричкото село Кавракирово, в който Ибряма е специален гост.

Народният музикант беше специален гост на празника Трифон Зарезан и свири пред многолюдна публика на площада в Карнобат. Той показва завидно майсторство при ритуалното зарязване на лозовите масиви на елитния винзавод.

Заставен бе насилствено да свири - за първи път на плейбек! - на премиерата на мегаспектакъла „Фолклорни картини от България“ в Народния дворец на културата в София с „Мистерията на българските гласове“ за 80-годишнината на Николай Кауфман.

Свири и при откриването на Българския културен център в Рим.

Един музикален канал в Чикаго открива и закрива програмата си с творбата на Иво Папазов „Носталгия“ – чудесна, но доста тъжна мелодия. Същото правят и много други радиопрограми из цяла Америка, където сега живеят българи.

Митрополия на Понта

Месемврия-Несебър

трихилядолетен град-притча

с вечно млад дух

„Морето

съединява

всичко далечно.“

Йоан Екзарх Български

Античната Месемврия, упомената и от „бащата на историята“ Херодот, единствена по рода си, само върху 25 хектара площ на малък полуостров, съчетава особеностите на търговско-занаятчийски център и дейно средище на духовността.

През тази година се навършва половин век, откакто Несебър е обявен за град-музей, вписан през 1983 г. в Световната листа на паметниците на културата с национална и международна значимост.

От 28 до 31 май т. г. общината и градската общественост са домакини на международен научен семинар на тема „Западното Черноморие, Средиземноморието и Несебър през Античността и Средновековието“. Той ще протече под ръководството на акад. Васил Гюзелев, почетен гражданин на Несебър.

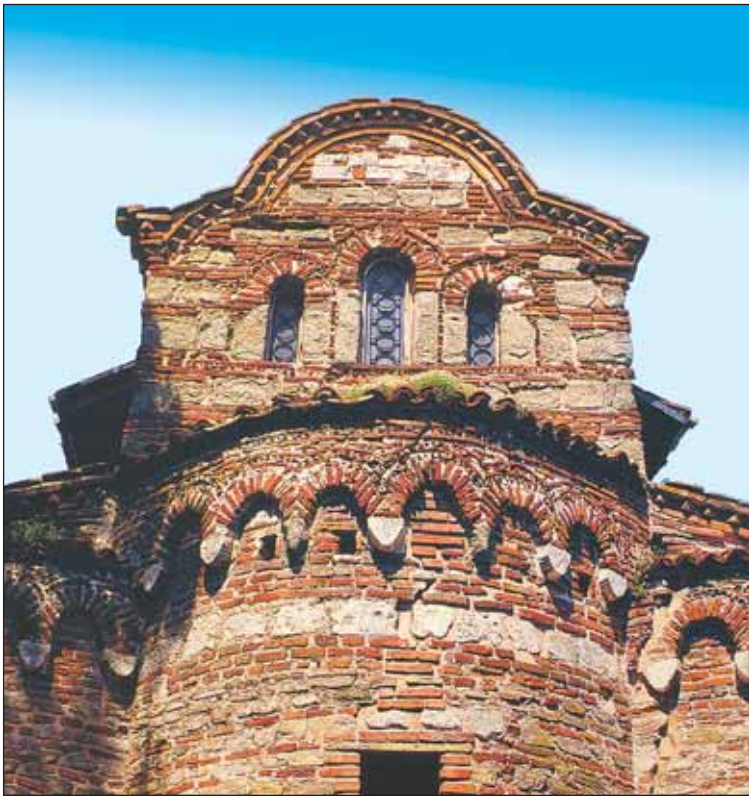
Сред изтъкнатите чуждестранни учени, които ще вземат участие в тази „трапеза на духа“, личат имената на президента на Международната асоциация за византийски проучвания проф. Петер Шрайнер (Германия), проф. Александър Аврам (Франция), проф. Манфред Оперман (Германия), проф. Евгени Молев, проф. Сергей Внуков и проф. Марк Крамаровски (Русия), проф. Сандра Оригоне (Италия), проф. Оливер Шмидт (Австрия), проф. Евангелос Хрисос (Гърция).

От българска страна ще участват видни наши учени като доайенът на българската византистика проф. Василка Тъпкова-Заимова, античнистите проф. Иван Маразов, проф. Иван Карайотов, проф. Елка Бакалова, ст. н. с. Анелия Божкова, ст. н. с. Сергей Торбатов, ст. н. с. Димитър Съслов, н. с. Пенка Данова, н. с. Боян Бешевлиев и докторантът Димитър Димитров.

Основната част от предвидените доклади е посветена на паметници, събития и личности от историята и културата на Черноморието, и най-вече на Несебър, през Античността и Средновековието.

Предвижда се научната продукция на семинара да бъде публикувана своевременно в т. VI-VII на авторитетната поредица „Bulgaria pontica medii evi“, издавана със спомоществователството на община Несебър и музея „Старинен Несебър“.

Градският исторически музей също така притежава и единствена по рода си картографска сбирка, която показва неотдавна на богата изложба.

Църквата „Св. Стефан“ (XVI в.)

Бащата на историята Херодот упоменава древната Месемврия в своите съчинения

„Стратезите на Месемврия“. Барелеф (II в. пр. Хр.)

„Христос усмирява буря в морето“. Стенопис от църквата „Св. Стефан“ (1599)

Тракийско момиче от Месемврия, бронз, (II в. пр. Хр.)

Химн на Ерос

Орфей

Викам великия, сладък, свят
и привлекателен Ерос,
бога с лъка и стрелите, крилат, буреносен и огнен,
който си прави шеги с боговете и смъртните хора.
Изобретателен, двойствен,
държащ ключовете към всичко –
към небеса, към море, към земя и навсякъде,
гдето дава на смъртните свеж плод
всеродната майка богиня,
гдето лежи и морето шумящо, и ширния Тартар,
всичко това направляваш самичък
подобно кормчия,
но ти, щастливи, се влей в посветените
с помисъл чиста
и отхвърли надалече от тях увлечения долни!

Превод от старогръцки Георги Батаклиев

Спасителки на плажа край древния Хеброс

Анакреон

Кобилке млада от Тракия,
защо ме гледаш дяволито
и бягаш – ти, немилостивата –
като си мислиш,
че аз не заслужавам твоето внимание?
Прекрасно мога да те укротя с юзда
и хванал поводите ти,
да те отведа чак до края на радостта...
Сега пасеш в ливадите,
подскачаш леко,
защото нямаш още опитен ездач.

Превод от старогръцки Богдан Богданов

Многочисленици

Членове на Международния редакционен комитет

Проф. Джузепе Дел Агата Университет в Пиза, Италия	Ирена Петева Библиотечно-информационен център при СВУБИТ Директор
Проф. д-р Емилие Блахова Славянски институт при Чешката академия на науките	Проф. д-р Рикардо Пикио Университет в Неапол, Италия
Проф. д-р Екхарт Вайер Университет във Фрайбург, Германия	Проф. д-р Георги Попов Кирило-Методиевски научен център при Българска академия на науките
Проф д-р Радослав Вечерка Университет в Бърно, Чехия	
Акад. Георгий Гачев Институт по славянознание при Руската академия на науките	Мария Попова Езикова гимназия „Св. Методий“ Директор
Акад. Васил Гюзелев Асоциация на византолозите и медиевистите в България Президент	Радко Радков Поет и драматург
Проф. д-р Аксиния Джурова Научен център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ при Софийския университет Св. Климент Охридски Директор	Норберт Рандов Изследовател и преводач Германия
Проф. д-р Джорджо Дзифер Университет в Удине, Италия	Валентин Распутин Писател Русия
Ст.н. с. Божидар Димитров Национален исторически музей Директор	Проф. д-р Марина Смолянинова Институт по славянознание при Руската академия на науките
Чл.-кор. проф. д-р Иван Добрев Катедра „Кирило-Методиевистика“ при Софийския университет „Св. Климент Охридски“	Тодор Григоров-Терес Композитор
Акад. Антон Дончев Писател	Гергина Тончева Национална гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“ Основател и директор
Калина Канева Публицист	Проф. д-р Имре Тот Университет в Сегед, Унгария
Иван Колев Скулптор	Петко Тотев Писател и публицист
Любомир Левчев Поет	Проф. д-р Анатолий Турилов Институт по славянознание при Руската академия на науките
Д-р Мерсия Макдермот Историк и публицист	Проф. Франсис Томсън Университет в Антверпен, Белгия
Проф. Роланд Марти Университет в Саарбрюкен, Германия	Проф. д-р Уилям Федер Университет в Ниймеген, Холандия
Проф. д-р Хайнц Миклас Катедра „Славистика“ при Виенския университет Ръководител	Проф. д-р Кристиан Ханик Университет на Вюрцбург, Германия
Доц. д-р Мария Младенова Факултет по библиология, информационни системи и обществени комуникации при СВУБИТ Декан	Проф. д-р Петер Шрайнер Международна асоциация по византология Президент
Смоленски епископ Нестор Костенечки Магистър на Московската духовна академия	
Ст. н.с. д-р Светлина Николова Кирило-Методиевски научен център при Българската академия на науките Директор	
Д-р Константинос Нихоритис Солунски университет „Аристотел“, Гърция	
Доц. д-р Петър Парижков Издателство „За буквите-О писменехъ“ при СВУБИТ Директор	

„Вие, българите, сте се оградили с непозната за по-голямата част от света азбука кирилица, за да подсилите още повече любопитството към вашата древна култура.“

Габриел Гарсия Маркес

Неизвестен светец, Велики Преслав (X в.)

Копията от керамични икони на Преславската художествена школа осигури проф. д-р Тотю Тотев. Копията от релефи и надписи нарисува Калин Николов. Благодарност за библиотеката на Института по литература при БАН

Изданието има общокултурен характер и авторите следва да избягват политически оценки и внушения.

Позоваването на публикации от изданието изисква точно посочване на заглавието, автора, броя и годината.

Приемат се за печат статии в размер до 3 стандартни страници на дискета и с разпечатка и подходящи цветни и черно-бели илюстрации.

Редакцията си запазва правото на съкращения, промяна на заглавията, стилистични и езикови поправки.

Неподписаните материали са редакционни. Снимките без упоменат автор и източник, са от лични архиви.

Броят е приключен редакционно на 2 май 2006 г. Успение на Св. цар Борис. Св. Атанасий Велики.

**„Краставите магарета се смирисуват през девет баира“ – П. Р. Славейков, „Български притчи“
Наша добавка: „А не краставите и през деветдесет и девет баира се намират“.**

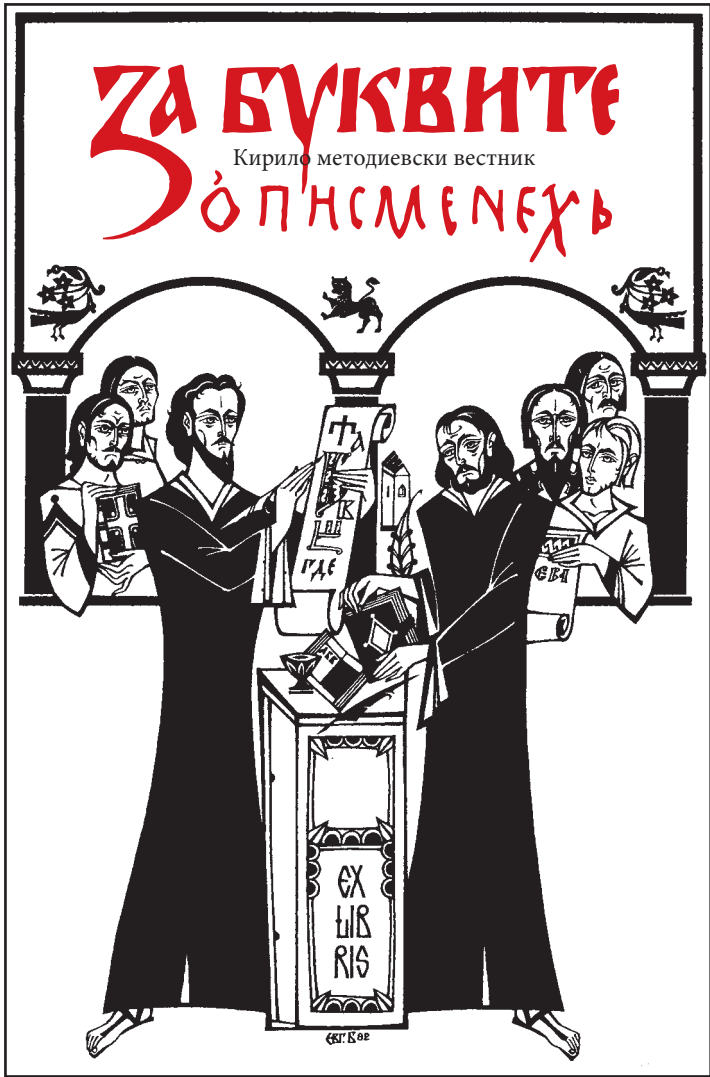
Иван Шишманов, министър на просвещението (1902-1907):

„Нека бъдем европейци – но да си останем все пак българи!“

www.religia.com

Първата българска страница в интернет за новини и религиозна просвета.

ISSN 1312-3785
Излиза от 1979 година.

Бр. 22 / май 2006 г.
Художник на изданието (от 1 бр. до 17 бр.)
Евгений Босяцки

Този брой подкрепя с аргументи и факти предстоящото пълноправно членство на Република България в Европейския съюз.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
СТАНИНИ ДЕШЕВА, КАЛИН НИКОЛОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, ГЕОРГИЙ ГАЧЕВ, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР КОСТЕНЕЧКИ, СВЕТЛИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ПЕТЪР ПАРИЖКОВ, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, РАДКО РАДКОВ, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, УИЛЯМ ФЕДЕР, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Фотодокументация
НИКОЛАЙ ТРЕЙМАН, БОРИС ЯНЕВ

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

Съдейници:
Ваня Ангелова, Добри Бояджиев, Събина Ефтимова, Мая Иванова, Елена Игнатова, Силвия Изова, Владимир Йоцов, Димитър Мехомийски, Пламена Попова, Белла Тетевенска, Лъчезар Цонков, Светла Шапкалова,

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Секретар: Рафие Демирова
Тел. 971 80 17

Бул. „Цариградско шосе“ № 119
1784 София, тел. 971 80 75
e-mail: kbd_college@yahoo.com

Броят излиза с подкрепата на НАЦИОНАЛНИЯ ЦЕНТЪР ЗА МУЗЕИ, ГАЛЕРИИ И ИЗОБРАЗИТЕЛНИ ИЗКУСТВА и НАЦИОНАЛНИЯ ЦЕНТЪР ЗА КНИГАТА ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА КУЛТУРАТА

Печатница
ДЕМАКС

Директор
инж. Петър Кънев, народен представител

„Възнесение Христово“.
Стенопис от манастира „Св. Николай Чудотворец“ в с. Сеславци, Софийско (XVI-XVII в.)

Веселете се, небеса! Радвай се, земльо!

Олтар от Дворцовия манастир на Велики Преслав (X в.).
Показан на изложба „Две хилядолетия от Рождество Христово“ в Рим през 2000 година.
Реставриран и изследван от проф. д-р Тотю Тотев.

„За човека“

Трябва да се знае, че разумът по своята природа властва над онова, що е неразумно у нас. Душевната сила се разделя на разумна и неразумна. Неразумната част има две страни: едната не се покорява на разума, сиреч не се ръководи от от мисълта, а другата се покорява и слуша разума. Непослушната и непокоряваща се на разума част е жизнената сила, която се назовава туптяща (пулсираща), съдържаща в себе си семе, сиреч способност да ражда и да расте, та се нарича и хранеща. Тя е същата, която образува плътта, понеже

тази последната се направлява не от мисълта, но от самата природа.

Посредством разума човек се съчетава с естествата, които са безплътни и са постижими само чрез ума, като мисли, разбира се и разсъждава за всяко нещо, стреми се към добродетелите и обича благочестието, което е върхът на добродетелите. Поради това човекът представя един малък космос.

Йоан Екзарх Български
„Небеса“ (X в.)

Княз Симеон (?)
Рисуван владетелски образ върху керамична плочка от Кръглата църква на Велики Преслав (X в). Обнародва се за първи път.

Ñēīāī çà Áúçíāñáíēā íà Āīñīīāā íàø
īò Èīāíā īðāçāēðāðā, áúēāāðñēē āēçāðð

Āāñāēāðā ñā, íāāāñā! Ðāāāāē ñā, çāìēūī, çāūīðī, ñēāā ēāðī ñúāīðē ñðāāíāðā ñðāíā íà īāðāāāðā, ñēðāā-āðāæāāðā, ēāēðī ēāçāā Āīñīðīē īāāāē, ēīyōī āā īāæāú Āīāā ē ÷īāāøēīðī āñðāñðāī, ē ñēāā ēāðī āúāāīðē īēð, Ōðēñðīñ ñúāāēíē íāāāðī ñūñ çāìyðā.

Çāðīāā ē íēā, āāāíēðā, ēāçāāíā: āíāñ Ōðēñðīñ āúçíāñā íà íāāāðī āúððā ē íā÷āēīðī íà íāøāðā īēūð...

ī, īðāñðāííī ÷óāī! ×ðāç ēīāīðī ñā çāðāīðē ðāyð, ÷ðāç íāāī āíāñ ñā īðāāðy íāāāðī. Ēīāīðī īēēāð īñúāē, āíāñ ðīē ñyāā íà íāāāðī ēāðī ñúāēy. Ēīāīðī āāðāēðā īīðāāāðā, íāāī āíāāēñēēðā ñēēē ñēāāyð...

ī āíó ñēāāā, ÷āñð ē āēāñð, çāāāíī ñ īðāñāāðēy ē Æēāīðāīðyū Æōð ñāāā, āēíāāē ē āúā āā÷íē āāēíāā. Āìēí.

(X в.)

Превод от старобългарски език проф. Куйо Куев

Света Троица

Символи на Св. Троица

Една от най-специфичните и всеобхватни доктрини на християнската вяра. Според нея има само един Бог: Бог Отец, Бог Син и Св. Дух, който сам по себе си също е Бог. Всеки от Тях е отделно Лице на Едната Единна Света Троица.

При Атанасий Велики това учение е обявено за догма на Църквата на Първия Вселенски събор в Никея през 325 г. сл. Христа. Изразява единство в многообразието. Основа на истинското братство в света, тъй като Бог сам по Себе Си е разбирателство, което означава, че във Вселената има многообразие, което отразява разновидностите в Божията същност.

Понятието не се среща в Библията. За първи път е използвано от Тертулиан в края на II в. сл. Христа.

Основна тема в пренията на Константин Философ с триезичниците.

Из „Библейски речник“ (1995)